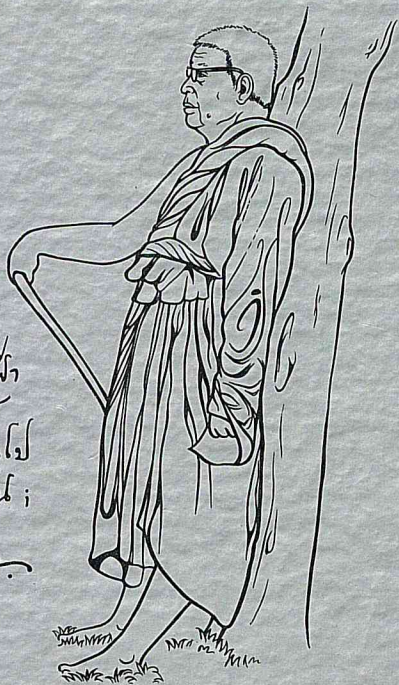

๑๗๒๑-๑๗๒๒.

หม่อมกษัตริย์ มองเห็นไร ไม่เห็นผ้า
ถึงมือปลา ก็ไม่เห็น จักเป็นไร
ใส่ได้ไหม มอง ไม่เห็นดีไหม ก็น่า
หม่อมกษัตริย์ มองเห็นคนทุกที่ ดูดีไหม ;

พุทธทาส อินทปัญโญ

มองโลก มองชีวิต

มองโลก มองชีวิต

เผชิญด้วยความจริง ความแท้

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมสภาจัดพิมพ์ธรรมบรรยาย ของ ท่านพุทธทาสภิกขุ
เพื่อรักษาค้นฉบับที่ถูกต้องและสมบูรณ์
เป็นธรรมสักการะในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส พ.ศ. ๒๕๔๕
จากธรรมทานมูลนิธิ องค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา มูลนิธิเผยแพร่วิถีชีวิตประเสริฐ
ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณ คณะผู้ทำงาน และผู้ร่วมจัดพิมพ์ครั้งแรกเป็นอย่างสูง

อนุโมทนา

การที่ ค่ายบรรดาต่างๆ ของข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ในรูปของ ขบวนการ
 เทตาค ก็คือ, ความสำเร็จอย่างเร็วทัน นี้คือการบรรดาของ ประชากรไทย ก็คือ,
 ที่ได้ประสบความสำเร็จร่วมกัน (การขบวนการบรรดา) ของข้าพเจ้า และ
 ได้เกิดความคิดอันดีขึ้นมาได้ ในลักษณะเช่นนี้ ข้าพเจ้า ขอ
 แสดงความยินดี และขอแสดงความขอบคุณต่อทุกคน ที่มีส่วนใน
 การช่วยกันนี้. การอนุโมทนาแก่ ข้าพเจ้าก็ไป ทั้งในนาม
 ของคณะ ขบวนการ, หรือสำนักของ โลกของสาธารณ และของ
 สังคมทั่วไปด้วย.

คุณเราในทุกวันนี้ แม้จะตกต่ำลงก็ตามแต่ความดีความงามของเรา
 เติบโตขึ้นทุกวันๆ หรือ การได้ของ ของเร แต่สิ่งนี้ได้ทำให้เราได้
 มาโดยดี ก็คือ เป็นสิ่งที่ดีแก่อนุโมทนาของทุกคนใน
 และบางทีอาจจะเป็นอย่างอื่นแก่อนุโมทนา เพื่อ ให้เป็นได้เท่า ที่
 ยึดได้ ในเมื่อการทำให้เช่นนั้น ได้กระทำไป ด้วยความไม่ประ-
 มาณ แต่จริง; แล้วสิ่งที่ดีสุดที่ได้เกิดจากเหตุการณ์นี้ๆ ซึ่ง
 แต่ไม่ช้าก็ไปเป็นประโยชน์ แต่เพื่อนมนุษย์ของเราทุกคน
 สักด้วย. ข้าพเจ้า, ของอนุโมทนา เป็นที่เข้าใจในกรณีนี้ เพราะ
 เหตุถึงเวลานั้น นั้นเอง; และยิ่งเป็นอนุโมทนาแก่
 ท่านผู้ช่วย ซึ่งหลาย ที่ได้คิดได้ร่วม ประโยชน์ หากจะมีหรือ
 เผลอ ข้าพเจ้า ขอไป สักด้วย.

มนุษย์เรา และเป็นมนุษย์อยู่ได้ ก็เพราะ ได้คิดประกอบของ
 วัตถุประสงค์; ฉะนั้นนี้ จะดีของทุกสิ่งทุกอย่างเป็นมนุษย์ หรือดี
 กับ ต่อของทุกสิ่งทุกอย่าง โดยไม่ติดขัด ขงเสียเลย. มนุษย์ก็ไม่ว่า
 กอบกอบด้วยของธรรม ก็คือประกอบของอยู่ด้วย ธรรม เป็นธรรม-
 ใด, และ จะดีของเป็น อนุมนุษย์ ในร่างของมนุษย์ ด้วย! โลก

คำปรารภพิมพ์

ถ้าจะตั้งคำถามขึ้นว่า “อายุ” เป็นสิ่งที่ควรล้อ หรือควรบูชามัน, ส่วนมากคงจะตอบว่าเป็นสิ่งที่ควรบูชากันทั้งนั้น. แต่สำหรับท่านที่ได้ศึกษาโลกและชีวิตมาอย่างถูกต้อง มองสิ่งต่างๆ ในด้านในมาโดยลำดับ กลับจะเห็นว่า “อายุ” นี้เป็นสิ่งที่ควรล้อ หรือยิ่งกว่าควรล้อ.

ทำไมจึงกล่าวอย่างนั้น? ก็เพราะว่า “อายุ” นี้ มันเนื่องด้วยเวลา; ถ้า เวลาไม่มี อายุก็จะไม่มีตามไปด้วย. ปัญหายุ่งยากนานัปการที่เกิดขึ้น มันเนื่องด้วยเวลา นี้เอง จนถึงกับพระบรมศาสดาได้ตรัสไว้ว่า “เวลาย่อมกัดกินสรรพสัตว์ รวมทั้งตัวมันเอง”

สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา มันเกิดมีค่า มีความหมายขึ้นมาสำหรับเรา ก็เพราะมีเวลาให้อยาก. ถ้ามีเวลาที่จะไปอยากมัน เมื่อตากระทบรูป หูกระทบเสียงเป็นต้นแล้ว เวลาตัวนี้เองมันจะทำให้เกิดชอบ-ไม่ชอบ แล้วอยากอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ต่อจากนั้นมันจะก่อรูปเป็นความทุกข์ทรมานเป็นลำดับๆ คือ จะหยุดอยากไม่ได้ ทำให้อยากอีก วนเวียนเป็นวงกลม เป็น

สังสาระเรื่อยไป. ดังนั้นจึงว่า อายุที่เราถือว่าเป็นอายุของเรานั้นแหละ ดูให้ดีแล้วมันเป็นสิ่งธรรมดาใจเรามากกว่าที่จะให้ความสงบสุขหรือสันติแก่เรา. ด้วยเหตุนี้ ท่านจะเห็นได้เองว่าอายุนี้อายุนี้ควรจะล่อมันเล่นดี หรือว่าควรจะเซ็ดซุชชามันดี.

ก็คิดตกในทางที่ว่า ควรล่อมัน. ที่นี้ปัญหาก็จะเกิดต่อไปว่า ควรจะล่อมันในลักษณะอย่างไร โดยวิธีใด อายุมันจึงจะไม่มีค่ามีความหมายสำหรับเรา? ไปๆมาๆ ก็ไม่ควรเว้น ที่จะกล่าวว่ “หายตัวเสีย” แล้วอายุมันก็ไร้ความหมายไปด้วย. วิธีหายตัวมีอย่างไร ท่านจะได้ทราบจากข้อความ ในเล่มนี้. ขออนุโมทนาแก่ท่านที่สามารถหายตัวได้สำเร็จ.

คณะ ผชป.

๕/๑๒ ถนนอัษฎางค์ กท. ๒

มีนาคม ๒๕๑๕

สารบัญ

ธรรมะอำนวยประโยชน์ให้ทุกวิถีทาง	๓
กินเหยื่อหรือกินอาหาร	๖
เห็นคนทุกคนเป็นคน ๆ เดียวกัน	๗
เห็นศาสนาทั้งหลายเป็นศาสนาเดียวกัน	๑๑
ความเข้าใจกันและกันนั้นแหละเป็นพระเจ้า	๑๓
การศึกษาปัจจุบันนี้ไม่ทำให้โลกสันติ	๑๗
ช่วยเหลือกันในทางผิด	๑๙
เหตุแท้ของสงครามอยู่ที่ความเห็นแก่ตัว	๒๑
โลกกำลังเหยียดหยามอุดมคติ	๒๓
ปรัชญาสมัยนี้มาจากความเห็นแก่ตัว	๒๕
ทุกอย่างขึ้นอยู่ที่ตั้งใจไว้ถูกหรือผิด	๓๓
ผู้ที่ตายเสร็จแล้วตั้งแต่ก่อนตาย	๓๙
ทำอุปสรรคศัตรูให้เป็นประโยชน์	๔๒
การเป็นอยู่ชอบคือทำกำงไม่ให้เป็นกำง	๕๐
ความดีนั้นมันอยู่ที่ชนะทุกข์ได้	๖๔
สิ่งที่น่ากลัวที่สุด	๖๙

มองโลก มองชีวิต

มองโลก มองชีวิต ด้วยสัมมาทิฐิ

พุทธทาสภิกขุ

บรรยายความรู้สึกในวันครบอายุ ๖๐ ปี
ณ สวนโมกขพลาราม วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๐๙

นโม ตสฺส

ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ธรรมเทศนา เป็นอุปพวาปะระล้าถับ ถ้อจากธรรมเทศนาใน
ตอนเช้า ซึ่งได้กล่าวถึงความขลาคของบุคคลที่กลัวตาย จึงมีการ
ทำบุญอายุไปในลักษณะที่เป็นการถ้ออายุให้ยาวออกไป; ไม่กล้า
ทำบุญในลักษณะที่เป็นการล้อเลียนอายุ; น้รวมความแล้วก็คือมี

ความขลาดเป็นเบื้องหน้า ขลาดจนไม่อยากจะตาย. แต่ว่าความขลาดไม่อยากจะตายนี้ ไม่เป็นที่แน่นอนว่า จะบังคับคนเหล่านั้นให้ประพฤติธรรมะ; เพราะว่าความขลาด กลัวความตายนั้นมีมูลมาจาก การที่คิดไปว่า ถ้าตายเสียแล้วก็จะไม่ได้บริโภคความสุขของโลกนี้. ที่อยากอยู่ก็อยากอยู่เพื่อจะบริโภค รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หรือสิ่งที่เรียกว่ากามคุณในโลกนี้. กลัวจะพลัดพรากจากกามคุณ ด้วยความตาย จึงไม่อยากจะตาย จึงได้ทำบุญต่ออายุไว้. ดังนั้น ความขลาดชนิดนี้ย่อมไม่ชักจูงคนให้เดินเข้ามาหาธรรมะ เพราะว่าเขามีความเข้าใจว่า เรื่องทางธรรมะนั้นเป็นเรื่องจืดชืด เป็นเรื่องแห้งแล้ง ไม่สนุกสนาน; ยิ่งได้ฟังคำว่านิพพานด้วยแล้ว ก็จรรู้สึกว่าเป็นศัตรูอันร้ายกาจของตนที่เดียว. เมื่อเป็นดังนั้นความกลัวตายจึงไม่บังคับให้คนแสวงหานิพพาน. คนทั่วไปทั้งหมดก็กลัวตาย แต่แล้วก็ไม่แสวงหานิพพานอันจะ*ทำให้ความไม่ตาย* ให้แก่ตน กลับเกลียดกลัวกลัว เพราะว่ามีใจยึดมั่นถึมั่นในความสุขทางโลก ๆ หรือทางกามคุณกั้กล่าวแล้ว.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ต้องมองให้เห็นว่าความกลัวตายนั้นมีอยู่หลายอย่างทีเดียว อย่างน้อยก็มีสัก ๒ อย่าง ก็อย่างหนึ่งทำให้

คนหนึ่งที่เอาชนะความตายด้วยการเข้าไปหาธรรมะ, แต่อย่าง
หนึ่งกลัวธรรมะในฐานะที่จะทำให้ชีวิตนี้จืดชืดแห้งแล้ง. ความกลัว
อย่างนี้จึงมีมูลมาจากความไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ไม่มีความ
เข้าใจอันถูกต้องในสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ทั้งที่กล่าวมาแล้วเมื่อตอนเช้า;
พอได้ยินคำว่าธรรมะก็นึกไปในทางที่จะเอือมระอา มากกว่าที่จะ
พอใจ. แต่บางทีก็มีการเข้าใจที่กำกวม เพราะคำว่า“ธรรมะ” นั้น
มีหลายความหมาย ต่างคนต่างสันนิษฐานเอาตามความเข้าใจ
ของตน จึงเกิดความรู้สึกต่อธรรมะนี้แตกต่างกันไปก็มี. ถ้าเข้าใจ
สิ่งที่เรียกว่าธรรมะโดยถูกต้องแล้ว ทุกคนก็จะวิ่งเข้าไปหาธรรมะ
ในฐานะที่จะอำนวยประโยชน์ให้ ทุกวิถีทาง.

ยังมีคนอีกจำพวกหนึ่ง มีความขลาดมากไปกว่าพวกที่กล่าว
มาแล้ว มีความขลาดจนถึงกับว่า ตนไม่มีความสามารถ หรือไม่มี
กำลังอะไรที่จะต่อสู้กับกิเลส หรือกับความทุกข์; สมักรเอาแต่จะ
อ้อนวอนต่ออายุบ้าง นี่ก็เป็นการอ้อนวอน. คนพวกนี้ยอมแพ้
กิเลสตั้งแต่ต้นมือ ไม่มีความคิดที่จะเอาชนะกิเลส เลยยอมไปตาม
อำนาจของกิเลส ถือว่าความโลภ หรือความโกรธ หรือความหลง
นี้ไม่เป็นที่น่ากลัว หรือไม่เป็นที่น่ากลัวมากเหมือนที่คนอื่นเขา

คิดกัน; ดังนั้น จึงยอมทำไปตามอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะความชลาศอย่างยิ่ง. เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้ามีอะไรมา ทำให้เกิดความกล้าหาญกันบ้างแล้ว ก็จะเป็นผลดี. ดังนั้น ในการที่เราจะประพฤติชั่ววัตรปฏิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่ง ในลักษณะที่เป็น ความกล้าหาญ เช่น รุกขกัณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น หรือแม้แต่จะอดข้าว สักวันหนึ่ง ก็ยังนับรวมอยู่ใน รุกขกัณฑ์ที่จะเป็นเหตุ ให้คนเกิด ความกล้าหาญ สำหรับจะได้มีความภักดีที่จะต่อสู้กับกิเลส. คนที่ ชีขลาคที่สุคนธ์ก็คือคนที่ไม่กล้าเดินตามทางธรรม ถ้าเป็นผู้นำก็ไม่ กล้านำโลกหรือนำคนอื่นไปตามทางธรรม; เพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่อง จิตซีดแห้งแล้งคงที่กล่าวแล้ว

ว่าที่จริงธรรมะไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว หรือการเดินทางไปตามทาง ธรรมะนั้นไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว แต่ก็มีคนชะงักหรือ หลุด หรือ ไม่กล้า. ส่วนสิ่งที่น่ากลัวเช่นความทุกข์เป็นต้น ก็ยังไม่กลัว กลับ ไปกลัวสิ่งภายนอกเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นคนที่กลัวตุ๊กแกกึ่งถือ หรือ คนที่มีความชลาศเชื่อในโชคกลาง แม้แต่จึงจรวงขึ้นมาก็เกิด ความหวาดกลัวอย่างนี้เป็นต้น. รวมความแล้วก็กล่าวได้ว่าชั้นชื่อว่า ความชลาศก็เป็นอุปสรรคต่อการประพฤติธรรม ไปเสียทุกอย่างทุก- ประการ ดังนั้นความกล้าที่เรียกว่า “เวสาร์ชชะ” นี้จึงเป็นสิ่งที่ จำเป็น คือเราจะต้องกล้าในสิ่งที่ควรกล้า และกล้าแม้แต่จะลงคุ

ในสิ่งที่แปลกประหลาด เมื่อมีเหตุผลที่สมควร ที่ควรจะลอง ก็
จะลองดู เป็นการเพาะปลูกความกล้าหาญให้มีมากขึ้นตามส่วน.
ทั้งหมดนี้เป็นความมุ่งหมายที่จะกำจัดความชลาบทงั้น

เราจะมาพิจารณากันคู่ต่อไปอีกหน่อยหนึ่งก็จะพบว่า คน
สมัยนี้อะไรๆ เขาก็มีกันแทบทั้งหมด ยิ่งขาดอยู่แต่สิ่งที่จะทำให้
เขาไม่ต้องเป็นทุกข์เนื่องจากสิ่งที่มีอยู่เหล่านี้. การที่คนสมัย
นี้มีอะไรมาๆ หรือมีกันหมด แต่แล้วมีสำหรับให้เป็นทุกข์เป็นร้อน
ยุ่งยากลำบากด้วยความวิตกกังวล หรือความยึดมั่นถือมั่น; เหล่านี้
ก็เรียกได้ว่าเขาสมักรมีความทุกข์ หรือมีสิ่งที่จะทำให้เกิดทุกข์ หรือ
ยึดถือสิ่งที่เป็นที่ตั้ง ของความทุกข์ ไว้ในลักษณะ ที่เห็นกงจักรเป็น
ดอกบัว. เขาควรจะมีอะไรอีกสักอย่างหนึ่งเพิ่มเข้ามา สิ่งนั้นก็ค
งี้ที่จะทำให้เขาไม่ต้องเป็นทุกข์เพราะสิ่งต่างๆ ที่เขามีอยู่.

พิจารณาคู่ให้ถี่ทั่วๆ ไปทั้งโลก เขามีความก้าวหน้าใน
การมีกาเป็น ทุกอย่างทุกทาง; แต่ยังคงขาดอยู่แต่สิ่งที่จะไม่ให้เขา
ต้องเป็นทุกข์เพราะสิ่งเหล่านี้. บัดนี้การที่คนทั้งโลกมีอะไรมา
ขึ้นเป็นความเจริญก้าวหน้านั่นเอง กลับเป็นต้นเหตุ หรือเป็นมูลเหตุ
ให้โลกนี้ มีความโกลาหล วุ่นวาย ระส่ำระสาย ทุกข์ร้อน กันมากขึ้น;
จนความทุกข์ร้อนเหล่านี้เต็มไปทั่วทุกหัวระแหง. ถ้าเราจะพูด
รวมกันทั้งโลกก็กล่าวได้ว่าเป็นโลกที่มีความทุกข์มากขึ้น. ถ้าจะ

กล่าวเป็นส่วนบุคคลก็กล่าวได้ว่า เขาไม่ได้สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตที่เขาจะพึงได้ในชาตินี้ ทำให้เขาเสียชาติเกิดมา; คือเกิดมาสำหรับมีความทุกข์มาก ไม่ได้ประสบกับความสงบสุขในทางจิตใจ; กินเหยื่อและติดเบ็ดเป็นประจำวัน ไม่ใช่เป็นการกินอาหารที่หล่อเลี้ยงจิตใจให้มีความสงบสุขเยือกเย็น.

การกินเหยื่อ นั้นหมายความว่า กินเพราะอยากด้วยกิเลสตัณหา หรือกินเพื่อเห็นแก่ความเอร็ดอร่อย *กินอาหาร* นั้นหมายถึง กินตามปรกติที่ร่างกายต้องการอาหาร ไม่เจือด้วยกิเลสตัณหา. ถ้าเราหาอะไรมากินด้วยอำนาจของกิเลสตัณหา และกินเข้าไปด้วยอำนาจของกิเลสตัณหาอย่างนี้เรียกว่า “*กินเหยื่อ*” เพราะจะติดเบ็ดของกิเลสตัณหา มีความทุกข์ร้อนอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นโดยเปิดเผยก็มี โดยเร้นลับก็มี โดยตรงก็มี โดยอ้อมก็มี; เหล่านี้เรียกว่ากินเหยื่อ. แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ มีปัญญารู้ว่าอะไรเป็นอะไร; จะหาอะไรมากินก็หาด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา จะกินอะไรเข้าไปก็กินด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อย่างนี้ไม่เรียกว่ากินเหยื่อ แต่เรียกว่าเป็นการกินอาหารตามปรกติธรรมดาที่บำรุงร่างกายให้เจริญ และจิตใจก็พลอยได้รับประโยชน์ด้วย. ถ้าคนเราอยู่ในโลกนี้ ซึ่งเต็มไปด้วยเหยื่อของกิเลสตัณหา แล้วควบคุมกิเลสตัณหาไม่ได้ดังนี้แล้ว ก็จะเป็นสัตว์ที่กินเหยื่อและติด

เบ็คอยู่เสมอ ไม่ได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ; และได้รับอะไรๆ มากี่ล้วนแต่เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งนั้น. นี้ก็เพราะขาดความเข้าใจถูกต้อง หรือขาดสัมมาทิฏฐิอันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา ดังที่ได้กล่าวแล้วในการบรรยายตั้งแต่ตอนเช้า. ดังนั้น เราจะได้พิจารณาเรื่องสัมมาทิฏฐิ หรือความเข้าใจถูกต้องนี้ให้ละเอียดออกไป; โดยเฉพาะในบางแง่บางมุมที่จะทำให้เราได้รับประโยชน์จากธรรมะอันสูงสุดนี้:

ผู้มีสัมมาทิฏฐิจะเห็นคนทุกคนเป็นคน ๆ เดียวกัน.

ชั้นแรกถ้าจะกล่าวอย่างกว้าง ๆ ในชั้นเบื้องต้นสำหรับชาวโลกทั่วไป เราก็ควรจะมองเห็นว่า คนทุกคนในโลกเป็นคน ๆ เดียวกัน ชั้นนี้ เป็นความจริงของธรรมชาติ แต่คนไม่มอง. หมายความว่าธรรมชาติแท้ ๆ สร้างคนทุกคนในโลกมาเพื่อเป็นคน ๆ เดียวกัน; แต่คนไม่ยอมรับ หรือไม่เข้าใจ หรือไม่รู้ไม่ซึ้งด้วยซ้ำไปต่อความจริงชั้นนี้; คนจึงได้แบ่งแยกเป็นเขาเป็นเรา เป็นพวกนั้นพวกนี้ แล้วก็วิวาทกัน หรือทำสงครามกันในที่สุด.

ข้อที่ว่า คนทุกคนในโลกเป็นคน ๆ เดียวกันนั้น เป็นความจริงของธรรมชาติที่ลึกเกินไป ถ้าใครอยากจะเข้าใจต้องเอาความเห็นแก่ตัวออกไปทิ้งเสียก่อน ก็คือความเคยชินในการที่เห็น

แก้ตัว อะไร ๆ ก็ตัว หรือของตัวมาตั้งแต่นมนานแล้วนั้น เป็น
 เครื่องปิดบังไม่ให้เห็นความจริงข้อนี้ จะต้องเพิกถอนออกไปเสีย
 ก่อน; และมองดูชีวิตในลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น:
 ว่าในทางวัตถุชีวิตเป็นอย่างไร ? ในทางนามธรรมชีวิตเป็นอย่างไร ?
 และของใครบ้างที่แตกต่างจากของใคร ? ในที่สุดก็จะมองเห็นว่า
 ไม่มีอะไรที่แตกต่างกัน ในทางเนื้อหนังร่างกายก็มีชีวิตอย่าง
 เดียวกัน คือความสดชื่นอยู่ของสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นเนื้อหนัง
 ร่างกายทั้งตัว; และในทางจิตใจนั้นก็คือความรู้สึกที่ผันรนไปตาม
 อำนาจของกิเลสค้นหาเหมือนกันหมด. ถ้ามองเห็นความจริงข้อนี้
 จะเห็นว่า ไม่มีชีวิตไหนที่แปลกจากชีวิตไหน มีทางที่จะรวมเป็นอัน
 เดียวกันได้โดยสนิท. นี้เรียกว่าธรรมชาติเป็นผู้กำหนดไว้ แต่เรามี
 ข้อแตกแยกกันด้วยความรู้สึกของกิเลส ซึ่งเป็นธรรมชาติเหมือนกัน
 แต่เป็นธรรมชาติอีกส่วนหนึ่งซึ่งตรงกันข้าม คือทำให้เกิดความ
 รู้สึกไปในทางที่เป็นตัวคน ๆ เดียวคนหนึ่ง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งขึ้น
 มา; แล้วก็มีการเปรียบเทียบในเรื่องได้เรื่องเสีย เรื่องดีกว่า เรื่อง
 เลวกว่า อยากจะมีอะไรที่เป็นของตนที่ยิ่งกว่าคนอื่น. เมื่อเกิดความ
 รู้สึกพอใจในอารมณ์ชนิดไหน ก็อยากจะได้อารมณ์ชนิดนั้นให้มาก
 จนลืมนึกถึงคนอื่น; ไม่เท่าไรคนก็มีความรู้สึกไปในทางแยกกันเป็น
 คน ๆ เป็นเขาเป็นเรา จนวิวาทกัน และทำสงครามกัน. นับว่าเป็น

การลงโทษของธรรมชาติที่แท้จริง เรื่อย ๆ ไปจนกว่าคนจะรู้สึก.

เดี๋ยวนี้ดูเหมือนจะ ไม่มีทางที่คนจะ รู้สึก ว่าคนทุกคน ในโลกนี้เป็นคน ๆ เดียวกัน; เพราะเหตุที่ว่าไม่มีใครเคยบอกเคย สอนอย่างนี้. ทุกคนเคยขึ้นมาแต่ในทางที่จะเป็นตัวตน หรือ เป็นของตน และให้คิดว่าคนอื่นเสมอ : วัฒนธรรมหรือประเพณี ไต ๆ ของทุกชาติทุกภาษา กำลังมีอยู่ในลักษณะที่จะอบรมคนให้ เป็นผู้เห็นแก่ตนโดยไม่รู้สึกรู้สีก้าว. แม้แต่เด็กเล็ก ๆ เพิ่งจะเกิดมาก็ ได้รับการอบรมให้รู้สึกว่า เราจะต้องดีกว่าคนอื่น จะต้องรวย กว่าคนอื่น จะต้องดีกว่าคนอื่น จะต้องชนะคนอื่น; เมื่อถูกอบรม อย่างนี้ไม่เท่าไรก็เกิดความรู้สึกที่เป็นไปในทาง "อึดวาทูปาทาน" อย่างแรงกล้า จนตอนไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรที่จะมีอำนาจเหนือ กว่าสิ่งนั้นมาให้ใช้ในการตอน; โลกทั้งโลกก็หมุนไปในกระแสเดียวกัน คือความมีตัวเป็นคน ๆ และกลับเห็นไปว่ายังมีความเห็นแก่ ตัว และพวกตัวมากเท่าไร ยิ่งเป็นการถูกต้องมากเท่านั้น. ความ เห็นอย่างนี้เป็นมัจฉาวิญญูอย่างยิ่ง. ก็แปลว่าคนเราถูกแหวดล้อม อบรมอยู่ด้วยมัจฉาวิญญู จึงไม่มีทางที่จะเกิดความรู้สึกว่า ชีวิตทุก ชีวิตเป็นชีวิตเดียวกัน หรือว่าสัตว์ทั้งหลาย ทั้งคนทั้งสัตว์เกรงจัน ทั้งเทวดาในเทวโลกก็เป็นคน ๆ เดียวกัน. แปลว่ามัจฉาวิญญูที่ร้าย แรงกำลังครอบงำคนในโลก; ไม่เหมือนสมัยพุทธกาลที่เคยได้ยิน

ผู้สมัมาทฤษฎี จะเห็นศาสนาทั้งหลาย เป็นศาสนาเดี่ยว

ทั้งนี้ ก็มองเลยขึ้นไปถึงสิ่งที่เรียกว่า "ศาสนา". ธรรมชาติสร้างความรู้สึกกตึกนิกของคนที่ เป็นต้นเหตุให้เกิดศาสนาขึ้นมา หรืออารยธรรมก็ตามนั้นด้วยความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน; จนเรากล่าวได้ว่า ศาสนา หรืออารยธรรมทุกสาย ทั้งหมดทั้งสิ้น เป็นแม่น้ำสายเดียวกัน; แม้จะมีมากแควในตอนปลาย แต่ต้องรวมกันไว้โดยส่วนใหญ่หรือเมื่อออกไปถึงทะเล.

ที่ว่าศาสนาทั้งหลายเหมือนแม่น้ำสายเดียวกันนั้น เราต้องพิจารณาคู่กันถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า "ศาสนา" : ไม่มีศาสนาไหนที่ไม่ได้มีมูลเหตุมาจากความกลัวต่อความทุกข์ หรือต่อสิ่งที่มนุษย์ไม่ปรารถนาของมนุษย์นั่นเอง. เรามีศาสนาเพื่อจะขจัดสิ่งที่เรากลัว หรือที่เราเห็นว่าเป็นอันตรายในทางจิตทางใจ อย่างน้อยก็กลัวว่าจะไม่มีความสุข. สำหรับศาสนาพุทธเรามีความกลัวต่อกิเลส ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์; เป็นเหมือนกับกำลังกระตุ้นอันสำคัญทั้งในทางที่จะให้เกิดมีศาสนา และทั้งในทางที่จะให้ประพฤติปฏิบัติในศาสนาซึ่งได้เกิดขึ้นแล้ว. ศาสนาในยุคแรกๆของโลกอาจจะเป็นเพียงความกลัวในสิ่งที่ไม่รู้ว่าจะไร้ก็ได้ แต่ความกลัวนั้นก็ เป็นเหตุให้เกิดลัทธิที่เรียกว่า "ศาสนา" ขึ้นมา. ในยุคของพระพุทธเจ้านั้นรู้จักสิ่งเหล่านั้นดีจนไม่กลัว แต่ก็มากลัวสิ่งที่เราเรียกกันเดี๋ยวนี้อีกิเลส; แต่ความกลัวนั้นไม่ได้เป็นเหตุให้งอมมือ

งอเท้า จึงได้คิดหาทางที่จะกำจัดมันเสีย; และพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงค้นพบความจริงข้อนี้ คือ วิถีทางที่จะกำจัดกิเลสเสียได้โดยอุบายอันแยบคายต่าง ๆ กัน. ถ้าจะมองไปอยู่ในศาสนาไหน ก็ล้วนแต่มีความกลัวอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นมูลเหตุด้วยกันทั้งนั้น สรุปแล้วอยู่ที่กลัวความทุกข์: อยากจะไปอยู่กับพระเป็นเจ้าก็เพื่อจะได้พ้นทุกข์, อยากจะทำคืออย่างนั้นอย่างนี้ก็เพื่อจะได้พ้นทุกข์

เมื่อเอาความรู้สึกในส่วนลึกของสัญชาตญาณ กล่าวคือ ความกลัวต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเช่นนี้มาเป็นหลัก ก็จะได้เห็นว่าศาสนา หรืออารยธรรมทั้งหลายเป็นแม่น้ำสายเดียวกัน. แต่ข้อเท็จจริงข้อนี้มันก็เกินไปมันอยู่ลึกเกินไปจนคนมองไม่เห็น มองเห็นแต่เปลือกของศาสนา หรือพิธีรีตองของศาสนาซึ่งเทียบได้กับเปลือก; และถือเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้น จึงเกิดมีศาสนาขึ้นมาในลักษณะที่ไม่ใช่ของธรรมชาติ แต่เป็นของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัว. และเมื่อพระศาสดามีความเข้าใจถูกต้องได้ล้วงลับไปแล้ว สาวกทั้งหลายก็ได้ขยายมิจจาภิภูริอันนี้ให้มากขึ้น จนเกิดการเบียดเบียนกันในทางศาสนา ย่ำยีกันโดยทางศาสนา. สิ่งที่เราเรียกว่า "ศาสนา" ซึ่งควรจะเป็นที่พึ่งของคนในโลก ก็กลายเป็นเครื่องมือสำหรับเพิ่มความทุกข์ให้แก่คนในโลก; มีปัญหามากมายไม่น้อยกว่า เหตุการณ์อย่างอื่น. ทั้งนี้ ก็เพราะว่า

ศาสนาตกไปอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสของคน ของคนที่อ้างตัวว่าเป็นเจ้าของศาสนานั้น ๆ เสียแล้ว; ธรรมชาติจึงลงโทษให้ยวดยานาคนหนัก เช่นเดียวกันอีก คือทำให้คนต้องเป็นทุกข์เพราะศาสนาของตนเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง. รวมกันกับความโง่เง่ามง่ายที่ไม่รู้จักศาสนาของตนเองว่าเป็นอย่างไร ไม่บ่าบักทุกข์ในส่วนนี้ให้ได้แล้ว ยังเพิ่มความทุกข์อันเกิดมาจากความเบียดเบียนกัน หรือข่มขืนกันในระหว่างศาสนาให้มากขึ้นอีกส่วนหนึ่งด้วย. ดังนั้น คำพูดที่ว่าศาสนา หรืออารยธรรมทั้งหลายเป็นแม่น้ำสายเดียวกันนั้น เป็นสิ่งที่เข้าใจไม่ได้สำหรับคนสมัยนี้; หมายถึงคนส่วนใหญ่ หรือคนทั่วไป ยังเข้าใจได้ไม่กี่คน น้อยเกินไปที่จะสร้างอิทธิพลให้แก่ศาสนาจนยับยั้งการเบียดเบียนในโลกนี้ได้.

ความเข้าใจกันและกัน นั้นแหละเป็นพระเจ้า.

ผู้ที่มีทิฐฐิเป็นไปในทางผิด มองเห็นคนเป็นคน ๆ ไป, มองเห็นศาสนาเป็นศาสนา ๆ ไป, อย่างนี้แล้วเรียกว่ามีมิจฉาทิฐฐิ อย่างยิ่ง ไม่เป็นสัมมาทิฐฐิ คือไม่เห็นถูกต้องตามที่เป็นจริง ตามที่ธรรมชาติแท้จริงได้กำหนดไว้ หรือได้ปรุงแต่งขึ้นมา. ดังนั้น จึงไม่มีความเข้าใจต่อกันและกัน ในระหว่างคนด้วยกัน. ความไม่เข้าใจต่อกันและกันในระหว่างคนด้วยกันนั้น จึงก่อรูปเป็นพญามาร

หรือเป็นชาตาน หรือเป็นอะไรแล้วแต่จะเรียก ซึ่งล้วนแต่จะ
 ครอบงำयीทำให้มนุษย์ได้ประสบกันกับความทุกข์.

ขออย่าความเข้าใจที่ตรงนี้ให้แน่นนอนลงไปอีกว่าสิ่งที่เรียกว่า
พญามาร หรือชาตานหรือ“เจ้าแห่งความทุกข์” หรืออะไรก็ตามนั้น
 ความไม่เข้าใจต่อกันและกันของคนนั้นแหละสร้างมันขึ้นมา. ความ
 ไม่เข้าใจตัวเองเป็นเหตุให้ไม่เข้าใจผู้อื่น แล้วจะไม่เข้าใจต่อกัน.
 ทั่วความโง่ ความหลง ความเข้าใจผิดนั้นหลอมตัวเองกันเข้าทั้ง
 หมด เกิดเป็นสิ่งที่มียอำนาจอย่างยิ่งชนิดหนึ่งขึ้นมาในโลกนี้ ซึ่ง
 สามารถทำให้คนเป็นทุกข์ โดยตนเองไม่สามารถที่จะช่วยตัวเอง
 ได้ เพราะมีอำนาจน้อยเกินไป แต่ละคน ๆ มีอำนาจต้านทาน
 น้อยเกินไป จึงต้องถูกรอบงำโดยอำนาจส่วนใหญ่ซึ่งเป็นอำนาจ
 ทำลาย หรืออำนาจทำให้เกิดความทุกข์. ดังนั้น เราควรจะต้องว่า
ความเข้าใจต่อกันและกันนั้นแหละเป็นสิ่งที่จะปราบพญามาร หรือ
 ทำลายชาตานหรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า *ความเข้าใจต่อกันและกัน*
นี้ เป็นพระเจ้าที่จะช่วยโลกให้รอดได้. ถ้าว่าพระเจ้า หรือพระ
 เป็นเจ้านี้ เรามีความหมายสำคัญอยู่ตรงที่ว่าจะเป็นผู้ที่จะช่วยให้เรา
 รอดจากอันตรายที่เราไม่ต้องการ. แต่เรื่องพระเป็นเจ้า หรือ
 พระเจ้านี้ เมื่อถูกความเข้าใจผิดครอบงำก็หันเหไปนอกทิศนอก
 ทาง; เกิดมีพระเจ้าชนิดที่ช่วยใครไม่ได้ขึ้นมา แต่คนก็หลงบูชา

กันนั้นก็ยิ่งกว่าพระเป็นเจ้าที่แท้จริง. หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า
ไม่รู้จักพระเป็นเจ้าที่แท้จริง ไปสร้างพระเจ้าเปลือก ๆ ขึ้นมา.
จึงช่วยไม่ได้; ยิ่งถือเป็นเจ้าชนิดนี้ ก็ยิ่งทำให้เป็นคนบ้าบอมาก
ยิ่งขึ้น แล้วก็ไปเข้าใจในพระเจ้าที่แท้จริงได้อย่างไรกัน. พระ-
เป็นเจ้าที่คนงมงายช่วยกันสร้างกันขึ้นมา นั้นกลายเป็นพญามารไป
ในที่สุด คือกักขังคนเหล่านั้นไว้ ในขอบวงของความทุกข์ ออก
ไปไม่ได้; มีความงมงายนั่นเองเป็นคอก หรือเป็นคุก ขังคน
เหล่านั้นไว้. เมื่อเป็นดังนั้นความที่เห็นแก่ตน หรือเห็นแก่ศาสนา
ของตน หรือเห็นแก่พระเจ้าของตน โดยไม่เห็นแก่พระเจ้าของ
คนอื่นเป็นต้นนั้นก็ยังมีความขึ้นในโลกลง; ทำให้เรามองเห็นได้ว่าผี
ปีศาจ คือมิชฌาภิกขุขึ้นได้เปรียบมากยิ่งขึ้นทุกที จนสิ่งที่เรียกว่า
สัมมาภิกขุขึ้นต้องถอยไปจากโลกลง. เห็นได้ง่าย ๆ ตรงที่ว่า เทียบ
กัน เขาจะจัดโลกลงให้เป็นผาสุกกันด้วยการเมือง ด้วยวิถีทางการ
เมือง.

จัดโลกให้อยู่ผาสุกด้วยการเมืองไม่ได้

โดยเนื้อแท้ของธรรมชาติแล้ว โลกนี้ไม่อาจจะมีส่วนสภาพ
ได้ด้วยวิถีทางการเมือง. มองดูให้ลึกลงไปว่าธรรมชาตินั้น
เป็นอย่างไร? ธรรมชาตินั้นเป็นของจริง เป็นสิ่งที่จริงหรือเป็น
สิ่งที่มีความยุติธรรม ไม่หลอกลวง ตรงไปตรงมา ไม่มีเขาไม่มี

เรา; มันสร้างโลกขึ้นมาสำหรับจะต้องดำเนินไปตามกฎเกณฑ์อัน
นี้ กฎเกณฑ์อย่างอื่นใช้ไม่ได้. ที่นี้ เรื่องการเมืองในโลกนี้เป็น
เรื่องที่มีรากฐานอยู่ที่ความเห็นแก่ตัว: แง่ของการเมืองก็คือแง่
ที่จะหาประโยชน์ใส่ตัว โดยการเอาเปรียบผู้อื่น. อย่างนี้มันก็จะ
ละแวกกันกับธรรมชาติตั้งแต่ต้นจนปลาย จะเอาวิถีทางการเมืองไป
จัดโลกของธรรมชาติให้มีสันติภาพนั้นไม่ได้ และไม่มีใครทำได้;
โลกนี้จึงอยู่ในสภาพอันอื่นซึ่งไม่ใช่สันติภาพ คือแล้วแต่การเมือง
จะนำไป แล้วแต่การเมืองเขาจะเรียกมันว่าอย่างไร: มีหลักเกณฑ์
อยู่ที่ว่า ใครก็ใครได้ ใครได้มากก็ดีกว่าคนอื่น. อย่างนี้ไม่ใช่
สันติภาพ และไม่มีทางที่จะมีสันติภาพได้โดยวิธีนี้. การที่คน
ส่วนมากสมัยนี้มีความคิดที่จะจัดโลกให้มีสันติภาพด้วยการเมืองนั้น
เป็นมิจฉาปฏิฐิ; เพราะไม่เข้าใจอย่างถูกต้องในเรื่องของธรรม-
ชาติ. การจะจัดโลกให้มีสันติภาพนั้นต้องทำไปด้วยความจริง ความ
ตรง ความยุติธรรม เช่นเดียวกับที่ธรรมชาติได้สร้างสิ่งเหล่านี้
ขึ้นมา ตามกฎตามเกณฑ์ที่ตายตัว: ทำดีก็ดี ทำชั่วก็ชั่ว ความจริง
ก็ต้องเป็นความจริง. การได้หรือการเสียนั้นมันมีอยู่ว่าจะต้องเป็น
ไปตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง; ถ้าเป็นการคดโกงล่อลวงกัน การได้
การเสียนั้นก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่จริง และทำให้ไม่มีความยุติธรรมใน
โลก อย่างที่เรียกว่าโลกนี้ไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ ไม่มีการคุ้มครอง

ของธรรมชาติ ; แล้วมันก็เป็นโลกที่ถูกข้อยแย้งกันด้วยกิเลส ไม่มีทางที่จะสงบราบใไปได้.

เราก็เกิดมากับเขาคนหนึ่งในโลกนี้ด้วยเหมือนกัน ควรจะมีความรับผิดชอบเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ จึงเอามาพิจารณาพิจารณาในโอกาสเช่นนี้. อย่างน้อยที่สุดก็ช่วยให้เข้าใจได้ว่า สัมมาทิฏฐิ หรือความเข้าใจถูกต้องนี้ช่างจำเป็นเสียเหลือเกิน : เข้าใจตัวเองให้ถูกต้อง, เข้าใจผู้อื่นให้ถูกต้อง, เข้าใจธรรมชาติให้ถูกต้อง, เข้าใจศาสนาให้ถูกต้อง, เข้าใจการเมืองให้ถูกต้อง, หรือเข้าใจทุกอย่างในโลกให้ถูกต้อง, จึงจะช่วยกันทำโลกให้น่าดู คือให้มีสันติภาพได้. แต่ความหวังข้อนี้ยังเลื่อนลอยเต็มที่ เนื่องจากเหตุอีกอย่างหนึ่ง คือการศึกษาในโลกเวลานี้.

การจัดการศึกษาเวลานี้ ไม่ทำโลกดูสันติ

การศึกษาที่ปราศจากความเข้าใจอันถูกต้องในความจริงของธรรมชาตินั้น กลายเป็นเครื่องทำลายโลก. อย่าได้หลงเชื่อไปตามเขาว่า การศึกษาจะช่วยสร้างสันติภาพในโลก. เราต้องมองกันให้ชัดเจนไปว่า การศึกษานั้นมันไม่แน่ ว่ามีความเข้าใจอย่างถูกต้องในความจริงของโลกหรือไม่. เมื่อไม่เข้าใจแน่ในสิ่งที่เรสกว่าชีวิตแล้ว การศึกษานั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร คือมีแต่จะทำไปตามอำนาจของกิเลส ; ทั้งนี้จึงกลายเป็นเครื่อง

ทำลายโลก หรืออย่างน้อยที่สุดก็ทำให้ระส่ำระสายวุ่นวายยิ่งขึ้นทุกที. การศึกษาสมัยนี้ ใครเป็นผู้ยืนยันได้ ว่าเป็นการศึกษาที่ประกอบ ไปด้วยความ เข้าใจอย่างถูกต้อง ใน สิ่งที่เรา เรียกกันว่าชีวิตหรือ ความ ทุกซ์; ตาม หลัก ของ พุทธ ศาสนา ที่ได้ กล่าวมาแล้ว? บางทีจะไม่ลืมหุสุมิตาสำหรับสิ่งที่เรียกว่าชีวิต หรือความทุกซ์ด้วยซ้ำไป เพราะไปมัวสาละวณกันอยู่แต่เรื่องอารมณ์ หรือสิ่งที่จะหล่อเลี้ยงตา หู จมูก ลิ้น กาย ของตนให้มีความสุข สนานรื่นเริงบันเทิงไปตามอำนาจของกิเลสตัณหาอันนี้ ๆ; รู้จักอย่างเดียวแต่ความเอรีคอร่อยทางเนื้อทางหนัง ไม่รู้จักอะไรอื่น. ความต้องการมีแต่จะให้ได้รับสิ่งเหล่านั้นมากไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีความต้องการอย่างอื่น. คนจำนวนมากนิยมกันอย่างไร ผู้จัดการศึกษาก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจครอบงำของคนเหล่านั้น จึงได้จัดการศึกษาไปตามความนิยมของคนส่วนใหญ่; และผู้จัดการศึกษาเองก็ตกอยู่ใต้อำนาจการครอบงำนี้ เพราะฉะนั้น จึงไม่เป็นการแปลกประหลาดอะไรที่คนทั้งหมดจัดการศึกษากันในทำนองนี้ หรือทำนองไหนอย่างใดอย่างหนึ่ง. แล้วก็ไม่มีประโยชน์อะไร ในการที่จะช่วยให้โลกนี้มีสันติภาพ. ถ้าเมื่อใดคนส่วนมากมองเห็นความจำเป็นที่เราจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของธรรมชาติในส่วนลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือสิ่งที่เรียกว่าชีวิตในคำนวล

กิเลสและความทุกข์ในค้ำนลึกเป็นต้น ; แล้วจัดการศึกษากันไป
 ในลักษณะที่ถูกต้องตามความเป็นจริง ที่จะทำลายความรู้สึกรู้สึกที่เป็น
 ไปในทางต่ำ หรือทางทุกข์ ; แล้วอภอกลับออกทนต่อผู้ดำรงตนอยู่
 ในทางของความรู้สึกรู้สึกฝ่ายสูง ; ไม่เท่าไรก็จะทำให้โลกนี้มีสันติภาพ
 อันถาวรได้. ดังนั้นการศึกษาในโลกนี้จะต้องรอไปอีกนาน จน
 กว่าจะได้เกิด ความเช็ด หลาบ ในการ ใ้รับผลของความ เข้าใจผิด
 อย่างเจ็บปวดกันเสียก่อนแล้ว.

ที่ช่วยเหลือกันเวลานี้ ช่วยในทางผิด

มองไปอีกทางหนึ่ง คือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งเป็น
 สิ่งที่มีมนุษย์ชอบยกเอามาอวดอ้างกัน ว่าการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็น
 ความดีและมีเกียรติ และช่วยให้โลกนี้ประสบสันติภาพ. เกียว
 เรามองเห็นแต่การช่วยเหลือกันก็เพื่อจะเอาไปเป็นพวกตัว ให้เกิด
 กำลังมากสำหรับครอบงำพวกอื่น นี้เสียเป็นส่วนมาก. แม้ที่ช่วย
 ด้วยความบริสุทธิ์ใจก็ยังไม่รู้ว่าควรจะช่วยในส่วนไหน; กลายเป็น
 ไปช่วยในส่วนที่ไม่ควรช่วย หรือในลักษณะที่ไม่ควรช่วย. เช่น
 ว่าจะช่วยชีวิตคนไว้ ก็ช่วยอย่างหลับหูหลับตา. การช่วยคนที่ไม่
 มีความเข้าใจถูกต้อง หรือคนมิจฉาภิภูฐูไ้วันนั้น ไม่เป็นบุญ ไม่
 เป็นกุศล ไม่เป็นที่น่าสนใจ ; ซ้ำกลับจะเป็นการทำให้พลาดจากการ
 ที่จะช่วยคนที่ควรช่วยด้วยซ้ำไป. ความมงงายเกี่ยวกับการช่วยผู้

อื่น หรือการบำเพ็ญกุศลนี้ก็ยังมียู่มากในลักษณะอย่างนี้. เพราะ
 ว่าคนสมัยนี้ต้องการจะช่วยผู้อื่นด้วยเอาหน้า; ไม่ใช่ช่วยด้วยความ
 เข้าใจที่ถูกต้อง. ยิ่งไปกว่าเอาหน้าก็คือเอาพวก เมื่อได้พวกมาก
 ก็ทำให้โลกนี้สูญเสียความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นไปเท่านั้นเอง; และ
 พร้อมกันนั้นก็ทำให้คนในโลกนี้มีลักษณะเหมือนกับตกอยู่ในความ
 มืดมน มีคแสนที่จะมืด คือมืดถึงขนาดที่ไม่รู้ว่าจะไปกันทางไหนดี
 หรือมืดจนไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี. กลายเป็นเดินผิดทาง หรือทำ
 ไปในลักษณะที่ทำให้ปัญหายุ่งยากเกิดมากขึ้น.

โลกพากันใช้จ่ายสิ้นเปลืองไปในทางผิด

สิ่งที่น่าพิจารณาคู่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็มีเช่นพิจารณาคู่กันที่
 มนุษย์กำลังใช้จ่าย หรือลงทุนกันอยู่ในโลกนี้: ส่วนใหญ่นั้นใช้
 จ่ายหรือลงทุนไปในการทำสงคราม; ทำนฟังกูให้ดี หรือคิกกูให้
 ดี สังเกตให้ดี ว่ารายจ่ายมาก ๆ ส่วนใหญ่ที่แต่ละประเทศจะจ่าย
 นั้น จ่ายไปในทางสงคราม หรือเนื่องด้วยสงคราม. แต่รายจ่าย
 มากมายนี้ เอามาเทียบกันดูก็จะเห็นว่ามันมากเกินไปที่จะเอามา
 จัดโลกนี้ให้มีความเข้าใจถูกต้อง. การที่จะจัดโลกนี้ให้มีความเข้าใจ
 ใจถูกต้องนั้นใช้เงินน้อยนิดเดียว ถ้านำไปเทียบกับกับการใช้จ่าย
 ที่เขาใช้ไปในการทำสงคราม; แต่แล้วทำไมจึงไม่มีใครยอมจ่าย
 เงินนี้มาในทางที่จะทำโลกนี้ให้มีความเข้าใจอันถูกต้องต่อกันและ

กัน; รวบรวมเอาไปใช้ในการสงครามเพื่อจะทำลายกันให้มากยิ่งขึ้นไป. ต่างฝ่ายต่างทำเช่นนั้นจนเข้าลึกเหลือที่จะถอยออกมาได้. แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ถ้าใครยังมีจิตใจที่จะจัดโลกนี้ให้มีความเข้าใจถูกต้อง ก็ยังมีทางที่จะทำได้ แต่จะใช้จ่ายน้อยกว่าการที่จะจ่ายไปในการทำสงครามอยู่นั่นเอง. เคี้ยวนี้ รายจ่ายส่วนใหญ่คือการทำสงคราม: ถ้าจะจ่ายไปในการศึกษาก็ให้คนศึกษาเพื่อทำสงครามให้ฉลาดในการทำสงคราม; ถ้าจะจ่ายไปในทางสุขภาพอนามัยก็เพื่อให้คนมีกำลังเรี่ยวแรงสมรรถภาพสำหรับจะทำสงคราม. เมื่อปีศาจสงครามครอบงำโลกมาก ถึงขนาดนี้ มันก็ไม่มีทางอื่นที่จะเลือก นอกจากยอมรับบาปกรรม หรือรับโทษตามที่ธรรมชาติมันจะลงโทษอย่างไร.

เหตุแห่งสงคราม อยู่ทุกเล็ด

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ไม่มีเรื่อง ไหนที่ไม่ขึ้น อยู่กับ เรื่องความเข้าใจอย่างถูกต้อง หรือความเข้าใจอันไม่ถูกต้อง; ก็มันเนื่องอยู่แต่ เรื่องสัมมาทิฏฐิหรือเรื่องมิถนาทิฏฐิ เท่านั้นเอง. การที่เราต้องลงทุนไปในการทำสงครามมากมายถึงขนาดนั้นนี้ ควรจะมองคุดูต่อไปว่า วัตถุประสงค์ของการทำสงครามนั้นคืออะไร? ยิ่งมองไปเท่าไรก็ยิ่งจะพบว่า การอยากได้ความสุขทางเนอหนังของคนในโลกนั้นแหละเป็นมูลเหตุแห่งสงคราม จะเป็นลัทธิไหนก็ตามต้อง

การให้ตัวให้พวกของตัวคงมีความสุขทางเนื้อหนังตามที่ตนต้องการ
 ไม่ให้ผู้อื่นแทรกแซง; ต้องการให้มีมากจนไม่รู้จักสันจักหมก. แต่
 แล้วก็ไปหาทางออกหรือข้อแก้ตัวอย่างอื่น เป็นว่าทำสงครามเพื่อ
 ความยุติธรรมบ้าง หรือเพื่ออย่างอื่นบ้าง. โดยเนื้อแท้ันต์ถ้ากิเลส
 ยังครอบงำคนในโลกอยู่เพียงไรแล้ว ไม่ว่าใครจะทำอะไรก็ทำไป
 ตามอำนาจของกิเลสหนงั้น. ฉะนั้น มูลเหตุของสงครามก็คือ
 ความต้องการของกิเลสในส่วนลึก หรือเราจะมองกันในวิธมอง
 ของทางฝ่ายวิญญาณเราจะมองเห็นว่ากิเลส นั้นเองเป็น มูลเหตุของ
 สงคราม. ส่วนสิ่งที่เรียกว่าศาสนานั้นมองเห็นได้แล้วว่าเป็นหมันไป
 แล้ว เลยไม่สามารถที่จะมาช่วยกำจัดกิเลสในจิตใจคน; ถึงกับคนใน
 สมัยนี้เอาศาสนาเป็นเครื่องมือทำสงคราม ไปเสียก็มาก. หมายความว่า
 เขาจะทำลายสิ่งซึ่งจะเป็นที่พึงเสียเอง.

สิ่งที่เรียกว่า “ศาสนา” นั้นสรุปความอีกทางหนึ่งก็คือข้าศึก
 ของกิเลส: เพราะศาสนาทุกศาสนาไม่ว่าศาสนาไหนหมดก็มีจุดมุ่ง
 หมายจะทำลายความเห็นแก่ตัวของคนเราในโลกนี้ ให้หมดความเห็น
 เห็นแก่ตัว ให้อยู่ในสภาพที่มองเห็นคนทุกคนเป็นคน ๆ เดียวกัน
 หรือชีวิตเป็นชีวิตเดียวกันอย่างนี้เป็นต้น; แล้วเป็นอยู่กันอย่างไม่มี
 มีการเบียดเบียน. การเบียดเบียนเป็นความโกลาหลวุ่นวายสกปรก
 เสวร้ายหมองเร่าร้อน; สันติภาพหรือความสงบสุขนั้น ตรงกันข้าม

คือเป็นไปในทางของความสะอาด สว่าง และสงบ. แต่เดี๋ยวนี้
อำนาจครอบงำของกิเลสที่เห็นแก่ความสุขทางเนื้อหนังมากเกินไป จนความสะอาด สว่าง สงบ ไม่มีความหมาย. เขาค้นการ
สันติภาพเพียงที่ให้ได้บริโศกคามคุณ อย่าง ไม่มีใครมาขัดแย้ง
เท่านั้นเอง. ดังนั้น มันจึงไม่ใช่สันติภาพที่แท้จริงอะไรเลย. สันติ
ภาพที่แท้จริงต้องตั้งอาศัยอยู่บนภาวะแห่งความสะอาด สว่าง สงบ
ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจริงๆ. การที่แต่ละคนต้องการให้ตน
ได้บริโศกเหนือของกิเลสโดยไม่มีใครมารบกวนนั้น มันยังเกิดขึ้น
ไม่ได้ เพราะว่าทุกคนก็ต้องการกันทุกคน. เมื่อยังไม่ได้ช่วยกัน
ทุกคน ก็ต้องมีการขัดแย้ง สันติภาพที่ว่าเอาเองอย่างนั้นจึงมีไม่ได้
และไม่ใช่สันติภาพอะไรที่ไหน. ต่อเมื่อเราศึกษาให้รู้จักธรรมชาติ,
รู้จักกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ, รู้จักหน้าที่ที่เราจะต้องประพฤติตาม
ธรรมชาติ, แล้วประพฤติให้ได้มา จึงจะเป็นสันติภาพ เป็นความ
สะอาด สว่าง สงบ.

โลกกำลังเหยียดหยามความมีอุกมคติ

เดี๋ยวนี้คนเราหลับหูหลับตาต่อความจริงทั้งหลาย : ต้องการ
แต่สิ่งที่รู้สึกได้ทางเนื้อหนัง คือความเอร็ดอร่อยทางวัตถุ จึง
ไม่มีอุกมคติในการที่จะรักษาความสัตย์ ความจริง ความถูกต้อง
ความยุติธรรมเป็นต้น ; กลับเยาะเย้ยว่า อุกมคตินั้นพ้นสมัยแล้ว

ซื้ออะไรกินก็ไม่ได้ เอมากินเองก็ไม่ได้ ไม่มีรสชาติอะไร; สู้รูป
เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่จะได้มาด้วยกำลังนี้ไม่ได้. นี้เรียกว่า
เป็นมิชฌาภิญญวิหลายซ้อนหลายชั้นในการที่เข้าใจว่าอุคฺคมคฺคิเป็นสิ่งที่
ทำอะไรไม่ได้ ใช้อะไรไม่ได้ ไม่มีประโยชน์อะไร.

แต่ที่จริงสิ่งที่เรากล่าวว่าอุคฺคมคฺคินั้น มันเป็นสิ่งทม้อานาจ
หรือมีกำลังในการที่จะกระตุ้น หรือบังคับ เชื่อเชิดมุนษย์เราให้
เสียสละจริง ให้ทำจริง หรือให้ดำเนินไปในทางที่ไม่เป็นทุกข์. แต่
เมื่อเราสลักสิ่งที่เรียกว่า “อุคฺคมคฺคิ” ทิ้งเสีย ปล่อยให้อำนาจของ
กิเลสครอบงำแล้ว มันก็ต้องไปตามบุญตามกรรม ตามเรื่องตาม
ราวของกิเลส, ทุกคนก็ตะกละตะกลามแต่สิ่งที่กินได้ หรือเอืกรือ
อ้อยตามความต้องการของตน; ไม่มองเห็นว่าอุคฺคมคฺคินั้นที่แท้เป็น
สิ่งจำเป็นในเบื้องต้นที่จะให้คนเราทำจริง หรือเสียสละจริง รักคน
อื่นจริง, อุคฺคมคฺคินั้นมันดีกว่าเงินที่ซื้ออะไรกินได้: ถึงตัวมันเองจะ
กินไม่ได้ มันก็เป็นต้นเหตุให้ได้มาซึ่งสิ่งที่กินได้ และกินอย่างที่ไม่
เกิดความทุกข์; และมันจะเป็นเหตุให้ได้เงินมาในทางที่จะไม่
เป็นทุกข์. โลกที่ไม่มีอุคฺคมคฺคิก็คกลายเป็นเป็นโลกของกิเลส หรือ
พญามาร หรือซาตานไปตั้งแต่เบื้องต้น.

หลักที่เป็นหัวใจของแต่ละศาสนากลุ่มนับแต่เป็น อุคฺคมคฺคิ
อันหนึ่ง ๆ; หรือเป็นอุคฺคมคฺคิในส่วนรวมที่ว่าเกิดมาต้องได้สิ่งที่ดี

ที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือความสงบอย่างแท้จริง. ถ้าทุกคนยังถือ
 อุดมคติ ก็จะเกิดการลตราวศอกแก่กัน และกัน; ไม่ถึงเรียก
 ต่อกัน ก็คงจะพุดจากกันรู้เรื่อง. การทะเลาะวิวาท หรือการ
 สงครามนั้นก็จะลดลง และอาจจะสิ้นสุดลงในที่สุด. เคียวนี้ไม่มี
 การลตราวศอก มีแต่การตั้งเครียดต่อกันและกันยิ่งขึ้นทุกที: ถือ
 อะไเป็นหลัก หรือถืออะไเป็นอุดมคติก็ยากที่จะกล่าว; แต่ที่
 คนโบราณเขามองเห็นกันนั้น อุดมคติอย่างนี้เป็นอุดมคติของพวก
 ยักษ์พวกมาร ไม่ใช่ของพวกมนุษย์; และเราไม่อาจจะเรียกว่า
 เป็นอุดมคติด้วย. ถ้าคนมีหัวใจของศาสนาเป็นอุดมคติ โลกนี้
 ก็ต้องเดินไปอีกทางหนึ่ง อีกแนวหนึ่งโดยแน่นอน. แม้อุดมคติ
 ทางปรัชญาซึ่งยังไม่ใช่อุดมคติทางศาสนา ก็ยังสามารถสร้างความ
 เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ พุดกันรู้เรื่อง หรือเกิดการผ่นสน
 ผ่นยาวกันได้. แต่เป็นที่น่าสังเวชต่อไปอีกในข้อที่ว่า โลกใน
 บัจจุบันนี้สร้างปรัชญาขึ้นมาใหม่ เป็นปรัชญาของโลกในสมัยนี้
 เป็นปรัชญาที่ชวนให้เกิดการแตกแยก; เพราะว่าเขามองไปในทาง
 สายเดียว คือสายที่จะให้ได้ประโยชน์ตามความต้องการของกิเลส.

ปรัชญาสมัยนี้มาจากความเห็นแก่ตัว

สำหรับสิ่งที่ยังลึกลับเขาก็สร้างปรัชญาขึ้นมา เพื่อจะขบ
 บัญหานั้น ดังนั้น ปรัชญาของคนประเภทนี้จึงเป็นปรัชญาที่เป็น

ไปในทางความเห็นแก่ตัว เป็นไปตามอำนาจของความเห็นแก่ตัว ขบปัญหาแต่ในทางที่จะให้ไต่ตามความเห็นแก่ตัว หรือตามใจตัวเอง นั่นแหละคือปรัชญาสมัยนี้; และละเลยปรัชญาดั้งเดิมของคนโบราณ. ดังนั้น เราจึงกล่าวได้ว่าโลกในสมัยปัจจุบัน ขาดปรัชญาที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีแต่ปรัชญาที่ชวนให้เกิดการแตกแยก. และปรัชญาของสมัยปัจจุบันแตกแขนงไปในทางที่จะให้เข้าใจกันไม่ได้ ต่างคนต่างมีทิวทัศน์ของตนมากขึ้นทุกที.

สำหรับสมัยโบราณสิ่งที่เรียกว่า “ปรัชญา” นั้นเขามีไว้เพื่อกันคว่ำหากความคับทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น มีความคับทุกข์เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของปรัชญา ดังนั้น จึงร่วมมือกันไต่กับสิ่งที่เรียกว่าศาสนา. ส่วนปรัชญาสมัยนี้เกิดขึ้น พรุ่งพรู ไปหมกหลายแขนง หลายสาย และที่นิยมกันมากก็คือปรัชญาทางการเมือง ซึ่งเรารู้กันอยู่ดีแล้วว่า เรื่องการเมืองนั้นเป็นอย่างไร. เมื่อเอาปรัชญา มาช่วยเป็นลูกสมุนให้แก่การเมือง หรือเครื่องส่งเสริมการเมือง การเมืองก็ยังเป็นไปในทางของการเมืองหนักขึ้น โลกนี้ก็ต้องโกลาหลหนักขึ้นอีกเป็นธรรมดา. นี้เรียกว่าเป็นความเข้าใจผิด หรือความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง หรือเป็นมิจฉาทิวทัศน์อย่างร้ายแรง ที่กำลังครอบงำโลกอยู่ในสมัยนี้โดยที่มีปรัชญาหรือตรรกวิทยา หรือจิตวิทยาเป็นเครื่องมือสนับสนุนความเป็นอย่างนั้น.

ศาสนาไม่ใช่อุปสรรคการก้าวหน้า

โดยเนื้อแท้ สิ่งที่เรียกว่า “ศาสนา” นั้นมิได้เป็นปฏิบัติขั้
 ต่อการอยู่ดีกินดี หรือการบริโภครูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส
 หรือความก้าวหน้าของมนุษย์. คนก็มาให้ความสนใจไปเสียในทาง
 ที่ว่า ศาสนานั้นแหละเป็นปฏิบัติขั้ต่อความก้าวหน้า ต่อการอยู่ดี
 กินดี หรือเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส
 เป็นต้น. การเข้าใจอย่างนี้เป็นการกล่าวโทษแก่ศาสนามากเกินไป
 เพราะว่า โดยที่แท้สิ่งที่เรียกว่าศาสนานั้นต้องการให้คนอยู่ดีกินดี
 จริง ๆ คืออยู่ดีกินดีชนิดที่ไม่มีอะไรเกิดขึ้นเป็นปัญหา เป็นความ
 ทุกข์ คืออยู่ดีกินดีโดยบริสุทธิ์ ไม่ใช่กินเหยื่อแล้วติดเบ็ด. และ
 ศาสนานั้นไม่ได้ห้ามหวง ไม่ให้คนบริโภครูป เสียง กลิ่น รส
 สัมผัส แต่ต้องการให้คนบริโภครูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสโดยปลอดภัย
 เหมือนกับกินปลาไม่ถูกก้าง ; อย่างนี้ลองคิดดูว่ามันดีหรือไม่. แต่
 ที่นี้คนยังต้องการจะกินปลาทั้งก้าง จึงไม่ค่อยจะมองเห็นคุณค่าของ
 ศาสนา.

สำหรับความก้าวหน้าของมนุษย์นั้น สิ่งที่เรียกว่าศาสนา
 ไม่เป็นปฏิบัติขั้ แต่ต้อง เป็นความ ก้าวหน้าชนิด ที่ควรจะเป็น;
 เพราะว่าโดยเนื้อแท้แล้ว สิ่งที่เรียกว่าศาสนาก็เป็นความก้าวหน้า
 อย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน คือเป็นความก้าวหน้าในทางวัฒนธรรม.

แต่ก่อนนี้โลกนี้ไม่มีศาสนา เราก็ก้าวหน้ามาจนถึงกับมีศาสนา. ก่อนนี้มีศาสนาอย่างเต็กเล่น เทียวนี้ เรามีศาสนาชั้นสูงสุด นี้ก็เป็นความก้าวหน้าในทางจิตใจ. ทั้งนี้ สิ่งที่เราเรียกว่าศาสนานั้น ก็มุ่งหมายจะก้าวหน้า ตั้งใจจะ สร้างความก้าวหน้า และไม่เป็นอุปสรรคแก่การก้าวหน้าในทางที่ควรจะเป็น. เมื่อมนุษย์ในโลกนี้ ตกเป็นทาสของกิเลสของตัณหามากเกินไป และ ต้องการความก้าวหน้าในทางนั้น ก็คือความก้าวหน้าในทางเป็น ทาสของกิเลสตัณหาอย่างนี้แล้ว มันก็ช่วยไม่ได้ ในการศึกษาจะต้องเป็นอุปสรรค หรือต่อต้านความก้าวหน้าชนิดนั้น.

อย่างไรเรือกว่าก้าวหน้า

เมื่อเป็นอย่างนี้ก็เกิดการเถียงกันขึ้น ว่า อย่างเป็นความก้าวหน้าในทางเป็นทาสของกิเลส, และอย่างไรเป็นความก้าวหน้าในทางที่จะเอาชนะกิเลส. ในที่สุดก็ตกลงกันไม่ได้ เพราะว่าคนที่ มีนเมาค้ายอำนาจของกิเลสเสียแล้ว ย่อมมองสิ่งต่าง ๆ ไปในอีกลักษณะหนึ่ง; ไม่อาจจะมองเหมือนคนปรกติธรรมคาสามัญมองกันได้ ศาสนาจึงถูกหาในฐานะเป็นปฏิบัติข้ต่อความก้าวหน้า ความเจริญโดยไม่มีคุณธรรมแต่อย่างใด. สิ่งที่จะเป็นที่พึงได้จริง ก็กลายเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ตั้งรังเกียจ ไม่อยากจะให้มาเกี่ยวข้อง ไม่อยากจะรับเอาเข้ามาในฐานะเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตของตน. นี่คือ

มิจฉาทิฏฐิ คือความเข้าใจผิดในสิ่งที่จะเป็นที่พึงให้ได้ : เห็นคอกบัวเป็นกงจักรกลับกันเสีย. สิ่งที่เราเรียกว่าศาสนาก็เป็นหมันไปในตัว สำหรับในโลกสมัยปัจจุบันนี้ก็เช่นประโยชน์แก่คนได้เพียงไม่กี่คน นับว่าน้อยเกินไปในการที่จะทำให้โลกนี้มีสันติภาพ. ความเข้าใจผิด หรือความเข้าใจไม่ถูกต้อง หรือมิจฉาทิฏฐิ ให้ผลอันร้ายกาจอย่างนี้, สร้างความเห็นแก่ตัวให้อย่างนี้, ทำให้เข้าใจผิดในสิ่งที่จะเป็นที่พึงแก่ตน, เข้าใจความดีเป็นความชั่ว เข้าใจความชั่วเป็นความดีอย่างไม่น่าเชื่อ.

อะไรดี-อะไรไม่ดี

เราลองพิจารณากันอีกสักนิกหนึ่งก็ได้ว่า คนสมัยนั้นเขาถือว่าได้ต่างหากเป็นความดี. ไฉนนั้น คือได้สิ่งที่กิเลสของเขาต้องการ ไม่ใช่ได้ในสิ่งที่ศาสนาบัญญัติไว้ว่าควรจะได้. คำว่า“ได้”ของเขาเป็นการได้ของกิเลส ไม่ใช่ได้ของสติปัญญา. ว่าที่จริงคำพูดว่า การได้นั้นเป็นของดีนี่ก็ถูก ไม่ใช่ผิดเลย ถ้าสิ่งที่ได้นั้นมันเป็นของดี. แต่ถ้ายกกลับกัน เอาดีเป็นชั่ว เอาชั่วเป็นดีแล้วสิ่งที่ได้มานั้นคงใช้ไม่ได้. นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า แม้แต่ความดีความชั่วก็ไม่รู้จักกันเสียแล้ว. แต่ถ้ามีใครมาหาว่าเราไม่รู้จักดีจักชั่ว เราก็รู้สึกว่าคุณค่าอย่างร้ายกาจ ในที่สุดก็เข้าใจกันไม่ได้ว่าอะไรดีหรืออะไรไม่ดี. ถ้าพูดว่าความดีมันดีอยู่ในความดี

เป็นความจริง ๆ ไม่เกี่ยวกับได้หรือไม่ได้อะไรเป็นวัตถุ อย่างนี้ไม่มีใครรับรอง. แต่ยังไม่เชื่อถ้าพูดว่า การทำความดีให้เป็นความจริง ๆ นั้น คือไม่รับเอาอะไรเป็นการตอบแทน จึงจะเป็นการดีจริง ๆ; ถ้าไปรับอะไรเป็นการตอบแทน มันก็ไม่ใช่ดีจริง และกลายเป็นของผู้ที่จ้างให้ทำความดีไปเสีย.

การทำดี หน้าที่จริง

คนส่วนมากไม่คิดว่าการทำความดีนั้น ทำใส่ลง ไปในโลก และเราเป็นผู้ทำ; ถ้ามีใครมาจ้างให้เราทำ เราก็ไม่ได้เป็นคนที่ทำความดี และทำนั้นก็ทำให้แก่คนที่จ้างเราต่างหาก. การทำความดีให้เป็นความจริง ๆ เราต้องทำด้วยความรู้สึกว่ามันเป็นหน้าที่ของคน และการได้ทำตามหน้าที่นั้น ดีกว่าสิ่งที่ได้รับอะไรตอบแทน. ถ้าได้รับอะไรตอบแทน หรือว่าทำเพราะมีอะไรบังคับจ้างให้ทำ ก็ไม่ใช่เรารู้จักความดีและทำความดี. คนในโลกในสมัยนี้แทบทุกคนทำความดี เพราะจะได้เงินมาซื้ออะไรกินต่างหาก, ไม่ใช่ทำความดีเพื่อความดี หรือทำเพราะเป็นหน้าที่ของตน. ขอให้สังเกตดูเถอะไม่ว่าที่ไหน ๆ ในโลกนี้ เขาทำความดีเพื่อให้ได้เงิน หรือให้ได้บัจจัยของกาม ของกิน ของเกียรติอย่างทีกล่ามาแล้ว.

เรื่องกาม เรื่องกิน เรื่องเกียรตินี้ไม่เกี่ยวข้ออะไรกัน

กับความดี- ถ้าจะเรียกมันว่าเป็นความดี ก็เป็นความดีเด็กเล่น
 สำหรับหลอกเด็ก ๆ ให้ทำดี. ความดีจริง ๆ นั้นไม่เกี่ยวกับกับ
 กาม กับกิน กับเกียรติ มันเป็นสิ่งอะไรอย่างหนึ่งซึ่งเป็นตัวมัน
 เอง ก่อนข้างจะเข้าใจยาก; แต่มันแน้อยู่อย่างหนึ่งว่า ทำลงไป
 แล้วไม่มีเสียหลาย มีแต่จะสร้างประโยชน์ให้แก่โลกนี้โดยแน่นอน
 เพราะมันเป็นความดีจริงของธรรมชาติ. ส่วนที่ทำดีเพราะได้เงิน
 เพราะเห็นแก่เงินนั้น ลองทำกันให้มาก ลองแข่งขันกันทำเด็ก
 ไม่เท่าไรก็จะต้องฆ่าแกงกัน หรือเบียดเบียนกัน เพราะว่าปัจจัย
 ที่จะให้ได้อากาม ได้กิน ได้เกียรติ นั้นแหละครอบงำหนักเข้า จน
 ไม่มองว่าใครเป็นใคร จะเกิดการแข่งขันอิจฉาริษยากัน ทำ
 อันตรายกัน แม้แต่ญาติพี่น้องกัน เพื่อนฝูงกัน หรือกระทั่งบิดา
 มารดาของตนเองในที่สุด. เมื่อเป็นถึงนี้แล้วจะเรียกว่าเป็นความ
 ดีอะไรได้ที่ตรงไหน.

ความดีที่ทำเพราะอะไรบังคับให้ทำ และเพื่อผลทางวัตถุ
 อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ถ้าจะเป็นความดีก็เป็นความดีของยักษ์ของ
 มาร ของภูตผีปีศาจซาตานไปตามเรื่องตามราว; ไม่ใช่ของมนุษย์
 ผู้มีจิตใจสูง และเป็นพุทธบริษัท. เราพิจารณากันถึงสิ่งนี้ โดย
 ถือว่าไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่ใช่เป็นเรื่องเล่น ๆ และไม่ใช่
 เป็นเรื่องทีนอกหน้าทีของเรา.

ยิ่งถ้าเรามานึกถึงว่า เกียวนี้ มีอายุ ๔๐ ปี ๕๐ ปี ๖๐ ปี ๗๐ ปี แล้วมันมีทีอะไรบ้าง? คั้งนี้แล้ว มองไป ๆ ก็อาจจะใจหาย เพราะว่ายังไม่เคยทำอะไรที่เป็นความคิจจริง ๆ เลยก็ได้: ทำความคิจบ้างก็เพื่อจะให้มันเกียรติให้เขาสรรเสริญ และทำความคิจมากที่สุด ก็เพื่อจะรวบรวมทรัพย์สินสมบัติวัตถุสิ่งของเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงบุตร เลี้ยงภรรยา และถือว่านั่นเป็นการทำคิจตามแบบของฆราวาสผู้ครองเรือน. นึกก็เรียกว่าคิจได้เหมือนกัน ถ้าไม่ได้ทำไปในทางทุจริต. แต่ในหลักทั่วไปของธรรมะ หรือของศาสนา ถือว่ายิ่งเล็กน้อยเกินไป ยังเป็นเพียงขั้นเตรียมในเบื้องต้น จะต้องเลื่อนขั้นขึ้นไปถึงขนาดที่ทำความคิจ เพราะเห็นแก่ความคิจ ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ หรือที่สมัยนี้เรียกว่า *ทำงานเพื่องาน* นั้นแหละ จึงจะเรียกว่า รู้จักความคิจ และมีความมุ่งหมายที่จะให้ความคิจนั้นแหละเป็นตัวเรา. ถ้าจะมีตัวเราบ้างก็ไม่มีที่อื่น นอกจากที่ความคิจที่กำลังกระทำอยู่.

ตั้งแต่ต้นจนถึงที่กล่าวมานี้ ท่านมองดูเด็กจะเห็นได้ว่า ทุกแง่ทุกมุมมันอยู่กับความเข้าใจผิด หรือความเข้าใจถูกต้อง. *ความเข้าใจผิด* กับ *ความเข้าใจถูก* นี้อยู่ใกล้ชิดติดกัน เหมือนกับว่าของในเหลี่ยมหนึ่งเป็นความผิด อีกเหลี่ยมหนึ่งเป็นความถูก.

ทุกอย่างบนอยู่ที่จุดใจไว้ถูกหรือผิด

เหมือนอย่างว่าเราเอาเก้าอี้มาตั้งมาวางลง ถ้าเรานั่งลงบนที่แบนสำหรับนั่ง มันก็สำเร็จประโยชน์; แต่ถ้าเราไปนั่งบนขาหรือบนพนักของมันก็จะหกคะเมนลงมา; นี่เรียกว่าเป็นการตั้งไว้ผิดในเรื่องเดียวกัน. สิ่งที่ไม่เป็นอันตราย ก็กลายเป็นสิ่งที่เป็นอันตรายขึ้นมาได้เพราะการตั้งไว้ผิด. สิ่งที่เราเรียกว่าจิตใจนั้นมันเป็นอะไรไม่ได้ นอกจากจะไปตั้งมันไว้อีกทีหนึ่ง: ถ้าตั้งจิตใจไว้ถูกมันก็เป็นไปในทางดีหรือเป็นบุญเป็นกุศล, ถ้าตั้งไว้ผิด จิตใจเดียวกันนั้นแหละมันก็กลายเป็นศัตรู เป็นสิ่งที่จะทำลายล้างให้วินาศให้ฉิบหายไปในที่สุก. ฉะนั้น จึงไม่ควรจะทำเล่นกับจิต และจะต้องทำให้จิตมีความเข้าใจถูกต้อง จนกระทั่งเป็นปรกตวิสัยของจิต ก็มีความเข้าใจอันถูกต้องเป็นตัวจิตเสียเองจึงจะปลอดภัย. ถ้าปล่อยให้เป็นไปอย่างหละหลวม เกี่ยววามีจนาทิกฐฐิ เกี่ยววีสัมมาทิกฐฐิ, เกี่ยววามีจนาทิกฐฐิ เกี่ยววีสัมมาทิกฐฐิ, ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่อย่างนี้ ก็มีแต่จะเป็นอันตราย; เรียกว่ายังไม่รู้แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าจิตใจนั้นว่าเป็นอะไร; แล้วก็ไม่ว่าจะเอาอะไรไปใส่ในจิตใจให้เกิดผลเกิดประโยชน์ขึ้นมา. เมื่อโอกาสของมิจจาทิกฐฐิ มีมากกว่า เพราะความนิยมในโลกมีในทางนั้นมากกว่า จิตใจก็

เป็นมิจนาทิกฏฐิไปทั้งเนื้อทั้งตัว มีมิจนาทิกฏฐินั้นแหละเป็นตัวจิตใจเสียเอง ก็เลยหมดทางที่จะแก้.

โลกกำลังท่วมเต็มอยู่ด้วยกิเลส

ผู้ที่มีบุญที่สุดก็คือเกิดมาในตระกูลที่เป็นสัมมาทิกฏฐิ. ตระกูลที่เป็นสัมมาทิกฏฐิย่อมมีอะไร ๆ เป็นความถูกต้อง แวดล้อมอยู่ทั่วไปหมด. เด็ก ๆ เกิดมาในตระกูลเช่นนั้นเรียกว่ามีบุญ หรือมีบุญมาแต่กำเนิด. เมื่อมีบุญมาแต่กำเนิดอย่างนี้ มันก็ง่าย. แต่เดี๋ยวนี้โดยทั่วไปในทุกบ้านทุกเรือน ไม่ได้สนใจในเรื่องของสัมมาทิกฏฐิ ถือลัทธิเอาแต่ได้เข้าว่า ขยายความต้องการออกไปจนรายรับหรือรายได้ไม่พออยู่เสมอ แล้วจะเอาจิตใจไหนมาสนใจเรื่องสัมมาทิกฏฐิเป็นต้น. มิจนาทิกฏฐิก็ครองโลก ความระส่ำระสาย นานาชนิดเหลือที่จะกล่าวได้ ก็เกิดขึ้นเต็มไปหมด จนกลายเป็นโลกของกิเลส เป็นบ้านเป็นเมืองของกิเลส เป็นประเทศของกิเลส.

คนกำลังช่วยกันทำโลกให้วิฤต

คนที่เดินได้ทุกคนเหล่านี้ก็เป็นทาสของกิเลส; แต่แล้วก็มีหน้ามาพูดว่า เราเป็นคนของโลกบ้าง เป็นคนของศาสนาบ้าง เป็นคนของประเทศชาติบ้าง เป็นคนของหมู่บ้านนั้นหมู่บ้านนี้หวังความเจริญต่อหมู่บ้านนั้นบ้านนี้บ้าง. โดยที่แท้แล้ว

เขาเป็นคนของกิเลส ไม่มีใครเป็นคนของโลกเหมือนที่ปากพูด
 ไม่มีใครเป็นคนของศาสนา ของประเทศชาติเหมือนปากพูด;
 ไม่มีใครเป็นคนของบ้านเมืองหรือหมู่คณะของเขาเลย เพราะเขา
 เป็นคนของกิเลส ไม่มีตัวเองที่เป็นตัวเอง มีแต่ตัวที่เป็นของ
 กิเลสทั้งนั้น เมื่อไม่มีตัวเองเป็นตัวเองแล้ว จะเอาไปเป็นของ
 ใครที่ไหนได้ ก็แต่จะเอากิเลสเป็นตัวเอง เอาตัวเองเป็นกิเลส;
 แล้วก็บ้วยการที่จะพูดว่า เป็นคนของโลก ทำประโยชน์แก่โลก,
 เป็นคนของศาสนา ทำประโยชน์ของศาสนา, หรือว่าเป็นคนของ
 ประเทศชาติ ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ; นั้นเป็นเครื่องมือ
 บังหน้าหากินไหแก่กิเลส. เพราะว่าตัวเองก็เป็นกิเลส กิเลสก็เป็น
 ตัวเอง ทำอะไรก็เพื่อกิเลส ซึ่งเป็นตัวเอง. ถ้าอ้างประเทศชาติ
 ศาสนา หรือโลกเป็นส่วนรวม ก็เป็นเครื่องบังหน้าไปหมด.

ลองพิจารณาคูให้ลึกให้กว้างเกี่ยวกับเรื่องนี้ แล้วก็จะสลค
 สงเวชอย่างยิ่งในข้อที่ว่า เคียนนี้ไม่มีใครเป็นคนของศาสนา ไม่มี
 ใครเป็นคนของประเทศชาติ ไม่มีใครเป็นคนของโลก. สมัย
 ก่อนเขายังมีพระโพธิสัตว์ เป็นคนของโลก เป็นคนของศาสนา
 หรือเป็นคนของคนทุกคน. เคียนนี้ เรามีบุคคลที่ดำรงตนอยู่ใน
 ความหมายของความเป็นโพธิสัตว์กันที่ไหนบ้าง? กังนั้น ก็ควร
 จะถือว่าเรามีแต่คนที่อ้างนั่นอ้างนี่เป็นเครื่องแก้ตัว หรือเป็น

เครื่องมือบงก้าสำหรับหาประโยชน์ใส่ตัว แล้วโลกนั้นมันจะเป็นอย่างไร? จะเรียกว่า ถึงขั้นวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงที่สุดได้หรือยัง? ถ้ามองคุณกันเในทางวัตถุ ก็ยังจะเป็นปัญหา แต่ถ้ามองคุณกันเโดยหลักเกณฑ์ทางฝ่ายวิญญาณแล้วก็กล่าวได้ว่า โลกนั้นสนเนือประกาตัวไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย. ไม่มีความเป็นมนุษย์หรือความเป็นโลกที่น่าคุณเหลืออยู่เลย. สำหรับเในทางวัตถุเนั้นเมื่อเอาวัตถุเเป็นเกณฑ์ก็มีวัตถุเหลืออยู่เมาก จะมีการแลกเปลี่ยนกันก็เพื่อผลกำไรที่มากขึ้น ๆ. ถ้าไม่มีกำไรก็ไม่มีใครให้อะไรแก่ใคร. ถ้าไม่มีหวังที่จะได้อะไรตอบแทนก็ไม่มีใครที่จะทำความดี เพราะว้ากิเลสมันเป็นอย่างนั้นเอง มันจึงบังคับคนให้เป็นแต่ในลักษณะอย่างนั้น เเลยกลายเป็นการช่วยกันสร้างโลกขึ้นมาใหม่อีกแบบหนึ่ง เป็นโลกที่วุ่นวายเร้าร้อนระอุอยู่ทั่วทุกหัวระแหง.

ที่นี้ เเราคิคคุด่อ ไปว่าถ้าอยู่ กันด้วย ความ วุ่นวาย เร้าร้อน อย่างนี้แล้ว มันก็ไม่มีอะไรที่น่าอยู่ ถ้าหากว่าจะใช้สุกระเบิดอันร้ายกาจมาทำลายโลกนี้เสียให้สิ้นไป ให้เกลี้ยงไป ไม่มีอะไรเหลือ ก็ยังจะคิคว่า; เพื่อว้าสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา เป็นบาป เป็นอกุศลเหล่า นั้น จะได้หมดกันไปเสียที; แล้วก็อาจจะเกิดโลกอันใหม่สร้างขึ้นมาใหม่ในลักษณะที่บริสุทธิ์กว่านี้ หรือเป็นไปตามธรรมชาติยิ่งกว่านี้. เเทียนนี้ คนกลัวระเบิด เช่นระเบิดไฮโดรเจนเป็นต้น

กลัวไปทำไมกัน? กลัวว่าจะพลัดพรากจากสิ่งที่กอบโกยเอาไว้ได้
 มาก ๆ เท่านั้น. ถ้าเรามองดูสิ่งเหล่านี้ในฐานะเป็นสิ่งที่น่าขยะ-
 ข้างรวมทั้งตัวเองด้วย คนที่มีน้ำใจเที่ยงธรรมก็อยากให้ระเบิดที่
 ร้ายกาจนั้น ลงมากกว่าคลังโลกนี้ให้เกลี้ยงไปแน่นอนทีเดียว;
 เพราะว่ามี ความ เศร้าหมอง สะสม หมักหมมอยู่ มากเกินไปเสียแล้ว
 เกินไปกว่าที่จะกวาดได้ด้วยมือของมนุษย์แล้ว. ถ้ายังรักความ
 บริสุทธิ์ยุติธรรมหรือเป็นธรรมอยู่ ก็ควรจะวานลูกระเบิดนี้ให้มา
 ช่วยกวาด; นี่จึงจะเหมาะสมหรือสมกันกับสถานะการณ์ในโลกนี้.

เมื่อช่วยอะไรใครไม่ได้ ก็ทำเท่าที่ทำได้

ในขณะที่พวกเราก็มีอยู่กับเขาด้วยเหมือนกัน และอยู่มา
 ในโลกนี้เป็นเวลานานเท่านี้ เห็นสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงมาอย่าง
 ไรบ้าง ในลักษณะอย่างนี้ตามลำดับ จึงมองไม่เห็นว่าจะเปลี่ยน
 ร้ายให้กลายเป็นดีได้อย่างไร; หรือว่าความร้ายนี้จะไปสิ้นสุดลงที่
 ตรงไหน. ถ้าจะอยู่ที่เพื่อจะดูสิ่งเหล่านี้ในฐานะเป็นบทเรียน; แต่
 ถ้าเราไม่ต้องการอะไร ก็ไม่ต้องการจะเรียนอะไร ต้องการจะ
 เลิกมีตัวมีตนมากกว่าอย่างอื่น มีจิตใจที่อยู่เหนือความเป็นโลก
 หรือความเป็นคน ความเป็นคนนั้นคนนั้น พวกนั้นพวกนั้นกะเขา
 เสียให้หมดสิ้น; มีจิตใจชนิดที่อยู่เหนือโลก คือเหนือทุกข์ เพราะ
 ใต้เกินไป หรือว่าก้าวไปจนถึงสุดยอกปลายทางที่เป็นความมุ่ง

หมายของชีวิตนั้นแล้ว ได้สะสางปัญหาต่าง ๆ นานา ที่เกี่ยวกับชีวิตสิ้นสุดลงไปแล้ว ถึงจุดหมายปลายทางแล้ว ไม่มีชีวิตชนิดที่จะเป็นทุกข์ได้อีกต่อไป.

วิสัยพระอรณะ ท่านทำกับโลก

ถ้าต้องการอย่างนั้นมันก็ไม่มีอะไร ที่จะต้องเกี่ยวกับโลก ; หรือโลกจะเป็นอย่างไรก็ไม่เห็นจะต้องน่าตกใจ หรือหวั่นไหว. ถ้าช่วยอะไรใครไม่ได้ มันก็ไม่ใช้ความผิดของเรา. ถ้ายังจะช่วยได้ในส่วนใด ก็ช่วยไปเพราะไม่มีอะไรจะทำ เป็นการฆ่าเวลาทีละวง ๆ ไป ปีหนึ่ง ๆ นี้ด้วยการทำอะไรชนิดที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้าง ในเมื่อตัวเองไม่ต้องการอะไรแล้ว. อย่างนั้นมันไม่มีหนทางที่จะต้องเกิดความทุกข์ ก็มันช่วยได้ก็ ได้ ช่วยไม่ได้ก็ไม่ได้, หรือไม่ช่วยเลยก็ได้. แต่เมื่อยังช่วยได้ มันก็ดีกว่าเร็วแรงนี้จะสูญไปเสียเปล่า จึงได้ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ผู้อื่นไปตามความสะดวก และไม่มีอะไรมาเชื่อเชิญ นอกจากความรู้สึกว่าหน้าที่นั้นเป็นการปฏิบัติธรรม หรือเป็นธรรมอยู่ในตัวเอง ; อย่างน้อยที่สุดก็ยังคงได้รับประโยชน์เป็นการบริหารร่างกาย และจิตใจด้วย จะได้ไม่เกิดโรคในทาง ร่างกายด้วย ใจคอก็ปรกติด้วย คนอื่นก็ได้รับประโยชน์ด้วย.

พระอรหันต์ทั้งหลายมีความรู้สึกเพียงเท่านั้น จึงมีความทุกข์

ที่ไม่อาจจะเกิดได้ แม้ว่าร่างกายจะต้องเกิด แก่ หรือเจ็บเหมือนกับร่างกายของคนอื่น. เมื่อสละออกไปจากความยึดมั่นถือมั่นแล้ว มันก็กลายเป็นของสนุก คือของมันเล่นกระทั่งหัวเราะมันเล่นในที่สุด. ถ้ามันไม่เจ็บไม่ไข้ไม่ป่วยเป็นประโยชน์ได้ ก็ทำให้มันเป็นเหมือนเครื่องจักรที่ผลิตประโยชน์ออกไป จึงเรียกว่าเป็นคนที่หมกมุ่น และหมกหน้าที่พร้อมกันไปในตัว. เพราะว่าหน้าที่ชนิดนั้นไม่ใช่หน้าที่ที่บังคับหัวใจ ไม่เหมือนหน้าที่ของคนทั่วไปก็ยังมีความยึดมั่นถือมั่น. หน้าที่ของคนที่ไม่มีความยึดมั่นนั้นไม่มี แต่ความรู้สึกหรือสัมมาทิฐินั้นยังเต็มเปี่ยมอยู่. ความเข้าใจถูกต้องนั่นเองบอกให้รู้ว่า ควรจะใช้เวลาวันหนึ่ง ๆ นี้ทำอะไรดี. เรื่องมันก็จบกันเพียงเท่านั้น เป็นผู้ที่ตายเสร็จแล้วตั้งแต่ก่อนตาย ความตายจึงไม่มี. มันเหลือแต่ร่างกายที่เหมือนเครื่องจักร มีเหตุมีปัจจัยมันก็หมุนไป, หมกเหตุหมกปัจจัยมันก็หยุดเอง; ไม่มีใครตาย ไม่มีใครได้ ไม่มีใครเสีย.

อย่างนี้เรียกว่าเป็นโลกของใคร? ตามธรรมดาไม่ถือว่าเป็นโลกของใคร ไม่เรียกว่าเป็นโลกของพระอรหันต์. พระอรหันต์ไม่ได้อยู่ในโลกของพระอรหันต์ พระอรหันต์ไม่มีโลกสำหรับพระอรหันต์ เพราะไม่เรียกว่าโลก. สภาวะอย่างนั้นเขาเรียกว่าอยู่เหนือโลก ทุกๆ โลก และโดยประการทั้งปวง. ถ้าเราจะนึกว่าการ

อยู่เหนือโลกเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรจะได้ เราก็คงจะไม่ตกลงไปในปีของมิจนาคิฏฐิ แล้วก็ถูกลากตกจูงไปโดยสังคมในโลกนี้; ซึ่งเป็นสังคมของกิเลส มีกิเลสเป็นตัวตน. แต่ว่าคนในโลกจะต้องหมุ่นไปตามจักรราศีของโลก คนส่วนใหญ่จึงเหมือน ๆ กันไปหมด ในทางที่จะเป็นอย่างไร แบบใดแบบหนึ่ง.

สำหรับโลกสมัยนี้ น่าจะพูดว่าเป็นจักรราศีที่กิเลสครอบงำ มีความระส่ำระสายวุ่นวายมันจะต้องหมุ่นไปจนเต็มทีของมันเสียก่อน แล้วมันจึงจะหมุ่นกลับมาอย่างค่อย ๆ ; แล้วไปสู่จักรราศีที่มีความสงบ. แต่ถ้าเผอิญมีใครสักคนหนึ่ง หรือสองคน หรือสี่ห้าคน หรือหลายคนก็ตาม สามารถถอนตัวมาเสียได้จากโลกที่อยู่ในจักรราศีเช่นนั้น ก็ควรจะถือว่าเป็นคนที่มีบุญที่สุดกว่าใคร. เพราะว่าเป็นผู้ที่หลุดออกมาเสียได้จากกลุ่มซึ่งไม่น่าจะหลุดออกมาได้; เป็นผู้ที่ขึ้นไปได้เหมือนกับจรวด ก็นับว่าเป็นสิ่งที่น่าดู เพราะไม่จมอยู่ในโลกนั่นเอง. ความหวังอันนี้จะมีมากน้อยเท่าไรเป็นเรื่องเฉพาะคน แต่มันขึ้นอยู่กับสัมมาทิฏฐิ หรือมิจนาคิฏฐิอีกนั่นเอง. เพราะฉะนั้น จึงเอาเรื่องมิจนาคิฏฐิ หรือสัมมาทิฏฐินี้มากล่าวกันเสียอย่างมากมาย : โชคดีจะเป็นของคนที่มิมสัมมาทิฏฐิ และเขาจะขึ้นอยู่เหนือสิ่งทั้งปวงได้ คือหลุดออกไปได้จากสังคมชนิดที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ; เรียกว่าได้พบพระพุทธศาสนาในท่ามกลางโลก

ที่ไม่มีอะไรเป็นพุทธศาสนา หรือพบความเยือกเย็นที่สุดในท่ามกลางกองไฟใหญ่ถึงขนาดที่จะ หลอมเหล็ก ให้ละลายได้ เป็นภูเขาเลากาทีเดียว; จึงเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์. ความน่าอัศจรรย์ในทางวิญญาณเขาเพิ่งเล็งถึงส่วนนี้ หรือลักษณะการเช่นนี้ เพราะฉะนั้น เราควรจะมองดูกันบ้างว่าเป็นสิ่งที่อัศจรรย์จริงหรือเปล่า. ใคร ๆ ก็นิยมสิ่งที่น่าอัศจรรย์ คือพิเศษ หรือดีกว่าธรรมดาด้วยกันทั้งนั้น แม้จะอวดกันก็อวดกันในส่วนนี้ แม้จะเป็นความอวดของคนที่ไม่ดีที่สุดก็ต้องอวดในส่วนนี้คือส่วนที่น่าอัศจรรย์ น่าแปลกประหลาดที่ใครไม่มี. มันจะอยู่ในรูปไหนถ้าใครไม่มีก็เป็นของน่าอัศจรรย์ทั้งนั้น. แต่พระอรียะเจ้ามีความน่าอัศจรรย์อยู่ที่ส่วนนี้ คือส่วนที่เอาชนะสิ่งที่เอาชนะได้ยากเสียได้, หรือว่าเอาชนะความทุกข์ได้, หรือว่าอยู่ในท่ามกลางทุกข์ แต่ไม่มีความทุกข์; นี้เป็นของที่น่าอัศจรรย์.

วิสัยของคนโลก ๆ ทั่วไป

ที่นี้ เราจะได้ดูกันต่อไปว่า ความน่าอัศจรรย์ในสมัยนี้ เขานิยมกันอย่างไร? เขาไปนิยมสิ่งที่จะเป็นไปเพื่อทุกข์ หรือ สับสนุนวุ่นวายยิ่งขึ้น; แม้ว่ามันจะมีความแปลกประหลาดอย่างไร แต่ก็ล้วนแต่เป็นไปเพื่อความทุกข์. เพราะฉะนั้น มันจึงน่าหว่วที่ว่า ความทุกข์ใหม่ๆ นั้นเป็นของน่าอัศจรรย์; ควรจะยินดีต้อนรับ

ความทุกข์แบบใหม่ ๆ เหล่านี้กันหรือไม่? มันก็ยากที่จะกล่าว. แต่ในที่สุด เขาจะเต็มใจหรือไม่เต็มใจ ความทุกข์นั้นก็ครอบงำ อยู่เต็มที่ มีภาวะที่ทนทุกข์อย่างน่าอัศจรรย์ขึ้นมาอีกต่อหนึ่ง; มีการทนทุกข์ ที่แปลก ประหลาด อย่างยิ่งเกิดขึ้นมา มากมายหลายสิบ แบบ กลายเป็นโลกที่น่าอัศจรรย์ไปได้. แต่ว่าความอัศจรรย์ชนิดนี้ มันคนละเรื่องกับความน่าอัศจรรย์ของพระอริยะเจ้า. หวังว่าเรา จะเลือกความน่าอัศจรรย์ หรือสิ่งที่อัศจรรย์นี้กันให้ถูกต้อง : ถ้า เลือกผิดมันก็จะอัศจรรย์ไปในลักษณะที่น่าสมเพชเวทนา แล้วจะ โทษใครไม่ได้ จะต้องโทษตัวเอง.

หนทางทำอุปสรรค ให้เป็นประโยชน์

ถ้าเราจะนึกว่า เรามีอุปสรรคศัตรูมาก มีอุปสรรคไปทุก คำนในการที่จะศึกษาธรรมะ ในการที่จะชนะกิเลส หรือแม้ที่สุด แต่ที่จะเป็นอยู่ในโลก; เราก็อย่าไปนึกท้อใจว่าเรามีอุปสรรค เราจะรู้จักทำอุปสรรคให้กลายเป็นไม่ใช่อุปสรรค. ถ้าเรามีพญามาร เราต้องใช้พญามารนั้นเป็นบทเรียนสำหรับเราจะรู้จักการล้างผลาญ พญามาร. ถ้าไม่มีพญามารมาให้เป็นบทเรียน เราจะเอาความรู้ ที่ไหนมาเพื่อใช้ในการทำลายพญามาร. ฉะนั้น อุปสรรค ศัตรู หรือมาร หรืออะไรก็ตามที่เกิดขึ้นนั้น มันเกิดขึ้นมาเพื่อให้เรามี โอกาส หรือมีความฉลาดในการที่จะกำจัดสิ่งนั้น ๆ นั้นเอง. คน

โง่เท่านั้นที่จะไปโกรธไปเกลียดคนอื่นเมื่อเขาทำอะไรไม่ถูกใจเรา; แต่คนฉลาดตามแบบของพระอริยะเจ้านั้น จะถือว่าเขานำโชคกลางมาให้เรา เพื่อให้เรามีโอกาสหลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ ประการ ในการที่จะศึกษาให้รู้จักคน ให้รู้จักกิเลส ให้รู้จักวิธีที่จะเอาชนะกิเลส. ถ้าจะมีแต่คนเอาอกเอาใจเราไปเสียทั้งนั้น เรากงจะโง่มากกว่าที่กำลังโง่อยู่ในเวลานี้อีกหลายเท่าตัวทีเดียว. ถ้ามีอุปสรรคมีมารเกิดขึ้น เราก็ต้องฉลาดขึ้นได้โดยเร็ว โดยไม่ต้องสงสัย. แต่เดี๋ยวนี้ เรามาทำลายตัวเราเสียเอง เป็นมารแก่ตัวเราเสียเอง จึงไปโกรธเขา จึงไปต้อนรับเขาในฐานะเป็นอุปสรรคศัตรูก็เกิด ความมีกมล เกิดความแรวร้อน ไม่เป็นที่ตั้งแห่งการศึกษา หรือ ความรู้ความเข้าใจในทางของสัมมาทิฏฐิ; มีแต่จะพอกพูนมิจฉาทิฏฐิให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น. เมื่อเป็นดังนี้แล้วอะไร ๆ มันก็เป็นมารไปหมด แม้แต่คนตัวเล็ก ๆ สักตัวหนึ่งมันก็กลายเป็นมารเท่าภูเขา เลกาไปหมดทีเดียว; ก็เป็นคนโชคร้ายที่สุด ประสบมารไปทั่วทุกหัวระแหง. นี้เรียกว่าไม่รู้จักใช้สิ่งที่ เป็น ประโยชน์ ให้เป็น ประโยชน์, ไม่รู้จักต้อนรับสิ่งที่นำประโยชน์มาให้ในฐานะเป็นสิ่งที่นำประโยชน์มาให้ แล้วจะโทษใคร. ตัวเองก็ไม่มีสติปัญญา มันก็กลายเป็นผู้ที่เรียกว่าโชคร้ายที่สุดโดยไม่ต้องสงสัย.

คนสมัยนี้เกลียดความทุกข์จนไม่สนใจจะดับทุกข์ หรือจน

แก่เวลา, รู้จักเปลี่ยนความทุกข์ให้กลายเป็นการศึกษาและดับทุกข์
ไปในที่สุด.

หนทางทำกิเลส ให้เป็นโพธิ

ลองคิดดูให้ถี่เถิดว่า สิ่งเหล่านั้นมันมาเพื่อจะให้เกิดผลดีแก่
เรา ทำไมเราจึงไม่รับเอาในลักษณะเช่นนั้น. อาตมาอยากจะกล่าว
ว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่ากิเลสซึ่งคนเกลียดกันนักกันหนานั้น มันก็ยัง
เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่เรา ถ้าเรารู้จักต้อนรับกิเลส. เราจะลอง
ตั้งปัญหาขึ้นดูว่า สิ่งที่เรียกว่ากิเลสนั้น เราจะฆ่ามันเสียดี หรือ
ว่าเราจะเอามันมาเป็นบ่าวเป็นทาสเพื่อใช้สอยมันต่อไปจะดี? หรือ
ว่าเสียนั้นถ้าเราจะยิงมันให้ตายเสียดี หรือว่าจะเอามาขี่เล่นดี? ถ้า
เราอยากจะเอามาขี่เล่น ก็กว่ายิงมันเสียให้ตายแล้ว เราก็ต้อง
ฉลาดให้เพียงพอกันเท่านั้นเอง จึงจะขี่มันได้ แล้วเอามาขี่เล่น
ได้. กิเลสนี้ก็เหมือนกันที่แท้มันเป็นเพียงพลังงานอย่างหนึ่งถ้าใส่
หัวมันผิดทาง มันก็เป็นกิเลสขึ้นมา จนเกิดเรื่องเกิดราวกันแบบ
ของกิเลส; อย่างหนึ่ง ถ้าใส่หัวมันถูกต้อง มันก็กลายเป็นสิ่งรับ
ใช้ทำประโยชน์อะไรได้. ยกตัวอย่างเช่นความอยาก หรือความ
โลภ ถ้าเรารู้จักอยาก รู้จักโลภให้ถูกต้อง มันก็กลายเป็นประ-
โยชน์อย่างยิ่ง. มีพระพุทธานิพนธ์ว่า “เราตถาคตรู้ความไม่
สันโดษในกุศลธรรมทั้งหลายว่าเป็นสิ่งที่จำปรารถนา”. ความไม่

สันโดษก็คือความโลภอย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่ไม่สันโดษในกุศลธรรม คือไม่สันโดษในการทำความดี อย่างนี้เรียกว่าเป็นการละโมภทำความดี. จะเรียกว่าละโมภหรือโลภนั้นคุ้มกันออกจะร้ายกาจไปสักหน่อย แต่เนื้อแท้มันก็เป็นพลังงานตามเดิม; พลังงานที่มีจากทิวฐิบังคับ มันก็เป็นความโลภ เป็นความละโมภที่น่ารังเกียจ แต่พลังงานที่สัมาทิวฐิบังคับ มันก็เป็นความโลภ หรือความต้องการที่น่าปรารถนา. เพราะฉะนั้น จึงมีคำกล่าวอย่างที่เป็นตำนานลึกลับซึ่งขึ้นมากกว่า จงอาศัยตัณหาเพื่อฆ่าตัณหาเสีย. จงอาศัยมานะทิวฐิเพื่อจะฆ่ามานะทิวฐิเสียอย่างนี้เป็นต้น. เราพุ่งออกหรือพุ่งเข้าใจกันในลักษณะอย่างไร ?

ถ้าจะกล่าวขึ้นมา ในที่นี้ ว่าจงอาศัย ความ โลภนั้น แผละฆ่าความโลภเสีย; ถ้าเราทำได้ ก็แปลว่าเราไม่ฆ่ากิเลสให้ตายเสียเปล่าๆ แต่เราเอามาใช้ สอยเป็นบ่าว เป็นทาสให้ทำการทำงานได้; กลับมีประโยชน์ไปเสียอีก. สิ่งที่เราเรียกว่ากิเลสนั้น โดยเนื้อแท้มันเป็นตัวพลังงานที่รุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง เหมือนกับภาวะที่เป็นสติปัญญาเหมือนกัน; พลังงานที่มีสัมาทิวฐิครอบงำ เราเรียกว่ากำลังของสติปัญญา หรือกำลังของโพธิ์ที่จะทำให้ตรัสรู้; แต่พลังงานที่ถูกครอบงำด้วยมิจฉาทิวฐินั้นเราเรียกว่ากิเลส. แต่เมื่อเราไปทำให้มันเป็นกิเลสมันก็ต้องเป็นกิเลส; แต่ถ้าเรารู้จักเปลี่ยนให้มันมา

เป็นโพธิ มันก็ยังเป็นโพธิได้ คือโลกให้ถูกทาง. หรือแม้ที่สุดแต่ถ้าจะโกรธใครก็โกรธให้ถูกทาง มันก็ยังมิประโยชน์แก่คนนั้นคนนั้นบ้าง. หรือแม้แต่ถ้าว่าจะมีความหลงใหลมัวเมา ก็หลงใหลมัวเมาให้ถูกทาง เพราะว่าความสงบก็เป็นที่ตั้งแห่งความหลงใหลมัวเมาได้เหมือนกัน; แม้แต่สิ่งที่เรียกว่านิพพานนั้นก็เป็นที่ตั้งแห่งความหลงใหลมัวเมาได้เหมือนกัน. ฉะนั้นในขั้นต้นเรารู้จักทำกิเลสนี้ให้กลายเป็นมิใช่กิเลสไปเสีย ก็กลายเป็นได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เรียกว่ากิเลสนี้. เหมือนเราจับเสือเอามาเปลี่ยนแปลงทำให้ไม่เป็นเสือที่กินคนเสีย มันก็ต้องเป็นประโยชน์แน่นอน. ฉะนั้น เราจะไปมัวเมาภิเลส สู้รบกับภิเลส ไปในทำนองที่จะทำลายมันให้หมดสิ้นทำไมกัน เราจงกระทำไปในทางที่จะเปลี่ยนแปลงมันให้เป็นโพธิให้เป็นกำลังงานที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างนี้ไม่ดีกว่าหรือ? ถ้าใครมีความโลภไม่อาจจะละความโลภได้ ในโอกาสนั้นก็เปลี่ยนให้มันมีความโลภไปทางบุญทางกุศลเสีย; ถ้าใครอยากจะมีความโกรธก็มีความโกรธในทางที่จะประชดกิเลสนั่นเอง มีความโกรธในการที่จะลงโทษตัวเองในเมื่อทำอะไรไปในทางที่ผิด ๆ. โกรธตัวเองอย่างนี้ให้ถูกวิธีแล้ว ความโกรธนั้นก็จะเป็นประโยชน์แทนที่จะเป็นโทษ. สิ่งทีเรียกว่ากิเลสก็กลายเป็นผู้รับใช้ที่ดีไปได้เหมือนกัน.

ใช้หนามบังหนามอย่างฉุกฉิว

นี่เรียกว่ามันจะมากเกินไปแล้วหรืออย่างไร? ในการที่จะใช้ความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้เป็นเครื่องมือสำหรับกำจัดกิเลสได้; แต่ถ้านึกถึงปู่ ย่า ตา ยาย ที่พูดไว้ว่า ให้เอาหนามนั้นแหละบังหนาม คือหนามยอกให้เอาหนามบัง อย่างนั้นมันคู้ๆ ก็ที่อยู่ แต่มันขึ้นอยู่กับความฉลาดหรือความรู้ หรือสัมมาทิฏฐิอีกเหมือนกัน. อย่าไปทำหนามอันที่หลังให้กลายเป็นหนามอย่างแรกที่แรก หนามอันที่แรกนั้นมันเป็นหนามที่ตำอยู่ในเนื้อ. หนามอันที่หลังมันต้องให้กลายเป็นเครื่องบัง เครื่องยก เครื่องกั้นขึ้นมา ไม่ใช่กลายเป็นหนาม. แต่ลูกหลานโง่ๆ ในสมัยนี้ ทำหนามอันที่ ๒ ให้กลายเป็นหนามตำเข้าไปอีก; เอามาอีกเป็นอันที่ ๓ ก็ทำให้กลายเป็นหนามตำเข้าไปอีก; จนเต็มไปด้วยหนาม ไม่มีทางที่จะบังออกได้ แล้วก็ไปโกรธปู่ ย่า ตา ยาย ว่าให้ใช้หนามบังหนาม. นี่มันเป็นความโง่ของลูกหลานสมัยนี้ เป็นความโง่ของคนสมัยนี้มีแต่จะเพิ่มหนามเข้าไปในเนื้อในตัวของคนให้มากขึ้น เพราะการทำฉุกฉิว ซึ่งเราจะเห็นได้กันอยู่ทั่วไปในการที่เขาแสวงหาอะไรมาเป็นเครื่องบำบัดทุกข์ แต่แล้วก็เอามาเพิ่ม ความทุกข์อันใหม่ขึ้น ให้มากขึ้นไปอีก. จะไปหาอะไรมาเป็นเครื่องบำบัดทุกข์ก็มากลายเป็นเพิ่มความทุกข์มากขึ้นไปอีก ในโลกนี้จึงเต็มไปด้วย

สิ่งที่เป็น การเพิ่มความทุกข์. เครื่องมือเครื่องใช้ที่ตีที่อาจจะใช้ในการบำบัดทุกข์ได้ ก็เอาไปใช้ในการเพิ่มความทุกข์.

ยกตัวอย่าง ประติษฐกรรม ในทางวิทยาศาสตร์ มากมายในสมัยนี้ ถ้าไปใช้ในทางที่จะดับทุกข์กันแล้ว คงจะดับทุกข์ได้มากทีเดียว: ตัวอย่างเช่น เครื่องวิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องอะไรเหล่านี้ ถ้าใช้กันไปในทางที่จะบำบัดทุกข์ มันก็ต้องช่วยบำบัดทุกข์ได้มากทีเดียว. แต่เดี๋ยวนี้เอาไปใช้ในทางที่จะส่งเสริมกิเลสหรือเพิ่มความทุกข์, ใช้ในทางบทเพลงที่ยั่วกิเลส หรือสิ่งอื่นๆ ที่เป็นการยั่วกิเลส, มันก็กลายเป็นเครื่องมือเพิ่มความทุกข์. นี่แหละคือข้อที่หนามอันที่ ๒ ไม่กลายเป็นเครื่องบ่งหนาม แต่กลายเป็นหนามที่ดำเข้าไปในเนื้อเพิ่มขึ้นไปอีก. เหมือนกับเรามีสถานีวิทยุกระจายเสียงที่มีกำลังสูงมาก แต่ถ้าเราไปส่งสิ่งที่ทำลายจิตใจของคนแล้ว มันก็ยังเป็นเครื่องเพิ่มความทุกข์ เป็นหนามอันใหญ่ๆ ที่ดำเข้าไปในเนื้อ เพิ่มขึ้นเท่านั้นเอง; ไม่เป็นการบ่งหนาม. ฉะนั้นเราต้องเข้าใจคำว่า *เอาหนามบ่งหนาม* ของปู่ ย่า ตา ยาย นั้นให้ดีๆ : ให้อันหนึ่งเป็นหนาม และให้อันหนึ่งเป็นเครื่องบ่งหนาม มันจึงจะได้. เดี๋ยวนี้เราเอามาทำให้กลายเป็นหนามไปตามเดิม มันก็เลยบ่งกันไม่ไหว. ยังไม่รู้จักทำกิเลสให้เป็นเครื่องกำจัดกิเลส มันก็ยิ่งเพิ่มกิเลส; ยังไม่รู้จักทำพญามารให้เป็นเครื่องมือสำหรับ

กำจัดมาร พวกมารมันก็เพิ่มขึ้น. เพราะฉะนั้น ถ้าอะไรเกิดขึ้นมา ในลักษณะที่เป็นมาร หรือเป็นกิเลส เราต้องคัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงให้มันกลายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามไปให้จนได้. อย่างนี้ เรียกว่าไม่เสียเวลาที่จะไปหากันที่ไหน เพราะว่าที่แท้มันก็อยู่ที่ตรงนั่นเอง; มันมีอยู่แต่ว่าเป็นสัมมาทิฏฐิหรือเป็นมิจฉาทิฏฐิ.

การเป็นอยู่ชอบ คือทำกางไม้เป็นกาง

ถ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิ มันก็กินกางเข้าไป; ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิ มันก็กินแต่เนื้อและไม่กินกาง และแถมจะใช้กางให้เป็นประโยชน์ อย่างอื่นได้อีกด้วย; เลยกินได้ทั้งเนื้อทั้งกาง อย่างนี้เรียกว่าไม่ได้รับอันตรายจากกาง. สิ่งต่างๆ ในโลกนี้มันก็เหมือนกันอย่างนี้: อย่าไปโทษรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสว่าเป็นที่ตั้งของกิเลส; มันไม่ได้เป็นที่ตั้งของกิเลสท่าเดียว. มันเป็นที่ตั้งของกิเลสก็ได้ เป็นที่ตั้งของโพธิก็ได้. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาก็เพราะมีความทุกข์เป็นต้นเหตุ เป็นต้นเงื่อน เป็นบทเรียน. ใครๆ ก็ตามจะพ้นจากทุกข์ก็ต้องมีความทุกข์ เป็นต้นเหตุ เป็นเงื่อนต้น เป็นบทเรียน; เราไม่อาจจะเอาสิ่งอื่น มาเป็น เงื่อนต้น หรือเป็น บทเรียน สำหรับบรรลุมรรคผลนิพพานได้. เราค่อนข้างรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ในโลกนี้ในลักษณะที่เป็นบทเรียน ไม่ใช่หลุดหลุดทางมกายหลงไหลในอัสสาทะของสิ่งเหล่านั้น จนไม่รู้จัก “อาทีนะวะ” ของ

สิ่งเหล่านั้น. อย่างนั้นมันเป็นความโง่ของคนนั้น แล้วจะไปโทษ
รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสเหล่านั้นมันก็ไม่ถูก และมันไม่ยุติธรรม. เมื่อ
มันไม่ถูก มันไม่ยุติธรรมแล้วมันก็ใช้ไม่ได้ทั้งนั้น ไม่ว่าเรื่องอะไร
หมด; มันมีแต่จะเป็นไปในทางที่ทำให้เกิดความทุกข์ทั้งนั้น. ฉะนั้น
การที่สั่งสอนกันอย่างผิดๆ ให้มองดูรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส
ในคำน่ำยคำน่ำเดียวนี้ ไม่ใช่วิธีของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่แบบแผน
ของพระพุทธเจ้า ไม่มีหลักเกณฑ์ของพระพุทธเจ้า.

พระพุทธเจ้าท่านมีหลักเกณฑ์ที่สรุปลงได้ง่าต ๆ ว่าไม่
ให้เกิดอภิขณา และโทมนัส คือ ไม่ให้ยินดีในร่ำย ไม่ให้รัก
ไม่ให้เกลียดเมื่อมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เข้ามาเกี่ยวข้อง เรา
ต้องไม่รักและไม่เกลียด เราจะต้องศึกษามันในลักษณะที่ทำให้รู้ความ
เป็นจริงว่ามันคืออะไร? เราควรเกี่ยวข้องกับมันในลักษณะไร?
และเพียงไร? เราควรเว้นมันในลักษณะไร? และเพียงไร? รวม
ความแล้วก็คือในลักษณะที่จะไม่เป็นทุกข์เกิดขึ้น แล้วจะเป็น
ประโยชน์เกื้อกูลแก่การเป็นอยู่ คือเกื้อกูลแก่ความกับทุกข์นั้นเอง.
ถ้ารู้จักใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์แล้ว รูป เสียง กลิ่น รส
ทั้งหลายก็ไม่เป็นพิษไม่เป็นโทษไม่เป็นอันตรายแก่ใคร. แต่ถ้าใช้
ผิดวิธี หรือไม่รู้รู้จักใช้แล้ว แม้สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลนั้นแหละจะ

กลายเป็นพิษ หรือเป็นโทษ เป็นของร้ายขึ้นมาได้ และทำลาย
ผู้นั้นให้วินาศฉิบหายได้.

รวมความในที่สุดก็คือว่า อะไรจะเป็นอะไรขึ้นมาในรูปไหน
นั้น มันแล้วแต่ว่าเอาสัมมาทิฏฐิเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือเอามิจจา
ทิฏฐิเข้าไปเกี่ยวข้อง, เอาความเข้าใจที่ถูกต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง
หรือเอาความเข้าใจผิด ๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง. ถ้าเอาความเข้าใจผิด
หรือมิจจาทิฏฐิมาใช้แล้วโลกนั้นก็เต็มไปด้วยภัยมาร เต็มไปด้วยกิเลส
เต็มไปด้วยความทุกข์ จนเหลือวิสัยที่คน ๆ นั้นจะบ่คืบไปได้; ใน
ที่สุดก็ไม่มีอะไรที่จะดีขึ้นแม้แต่สักนิดเดียว กลายเป็นจมตายลงไป
ภายใต้กิเลส หรือความทุกข์ ไม่มีทางที่จะไผ่ขึ้นมาได้เลย. แต่
ถ้ารู้จักใช้สัมมาทิฏฐิ หรือที่เรียกว่า *เป็นอยู่ให้ชอบ* เป็นอยู่ให้
ถูกต้องแล้ว สิ่งที่เรียกว่ามาร หรือกิเลสเหล่านั้นจะไม่มาปรากฏให้เห็น
เลย. รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ทั้งหลายเข้ามาในลักษณะที่เป็น
เพื่อน เป็นมิตร เป็นสหาย เป็นบทเรียนช่วยให้รู้อะไรตามที่
เป็นจริง และใช้มันเป็นประโยชน์ได้ทุกอย่างทุกประการ. เหมือน
คนที่ฉลาดในทางหยูกยาจริง ๆ เขาอาจจะระบุสิ่งทุกอย่างที่เคลื่อน-
กลายอยู่ในบ้านว่ามีประโยชน์แก่โรคนั้น แก่โรคนี้ได้ไปหมด ไม่มี
อะไรเหลือ แม้แต่ดินแม้แต่ขี้เถ้า แม้แต่ใบไม้แห้ง ๆ; นี้เพราะ
เขารู้จักมัน. ถ้าคนเรารู้จักสิ่งทั้งหลายถูกต้องจริงในลักษณะเช่นนี้

แล้ว ก็จรรู้จักใช้สิ่งเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ไปหมด แม้แต่สิ่งที่เรียกว่ากิเลส หรือมาร.

เดี๋ยวนี้เราถือเอามาตรฐานว่าคนธรรมดา ไม่ฉลาดถึงขนาดนั้น ตกอยู่ในวิสัยที่จะต้องมียกิเลส หรือมีมารเข้ามาครอบงำ มันจึงมียกิเลส หรือมีมารขึ้นมาในโลก; แต่แล้วมันก็ไม่ใช้ความจริง มันเป็นความจริงของคนโง่ เป็นความจริงในมาตรฐานของคนโง่ มันจึงมีมารมียกิเลส หรือมีในทางที่ตรงกันข้าม คือมีโพธิ์ หรือมีบุญกุศลเป็นต้น. โดยเนื้อแท้แล้วมันเป็นเพียงธรรมชาติที่เหมือนกันหมด ที่ยึดถือเอาเป็นเราเป็นของเราไม่ได้; ที่จะไปยึดถือว่าตัวตน ว่าของตนไม่ได้ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าจะกิเลสหรือโพธิ์; ขึ้นไปยึดถือสิ่งใดเข้าก็เป็นกิเลสขึ้นมาทันที. ความเป็นมิจฉาทิฏฐิ และความเป็นสัมมาทิฏฐิ มันต่างกันที่ตรงนี้. ความเป็นมิจฉาทิฏฐิ ทำให้ยึดถือเอาเป็นตัวกู เป็นของกู; สิ่งเหล่านั้นมันก็เป็นมาร เป็นศัตรูขึ้นมา. ความเป็นสัมมาทิฏฐิ ทำให้ไม่ยึดถือ สิ่งเหล่านั้นมันก็ไม่เป็นศัตรู แต่กลายเป็นมิตรสหายที่ช่วยร่วมมือในการที่จะก้าวหน้าไปถึงที่สุดของความเป็นมนุษย์. ชีวิตนี้สามารถที่จะเดินทางไปได้โดยราบรื่นเมื่อมีสัมมาทิฏฐิเป็นผู้ชักนำเป็นผู้ควบคุม.

สวรรค์ ที่อุปโลกน์กันเอาเอง

ยิ่งพิจารณาคูเท่าไร ก็ยิ่งเห็นประโยชน์ เห็นอานิสงส์ของสิ่ง
ที่เรียกว่าสัมมาทิฐิ, และยิ่งเห็นโทษของมิจฉาทิฐิ: สัมมาทิฐิ
ทำให้คนเรามองเห็นอะไรถูกต้องและดี, มิจฉาทิฐิทำให้มอง
เห็นผิดไปหมด ไม่ต้องพูดถึงถูกต้องและดีซึ่ง. อย่างเคี้ยวใน
โลกนี้แทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีสวรรค์อันบริสุทธิ์ เพราะว่ามีนรกขึ้น
มาเทียม. ถ้าเป็นสมัยก่อน สมัยที่ศีลธรรมยังที่อยู่ เราพอจะพูด
ได้ว่ามีสวรรค์ในโลกนี้ คือมีบุคคลบางคนดำรงตนอยู่ในสัมมาทิฐิ
มีความประพฤติถูกต้องทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิต และเป็น
ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานเพราะการประพฤติธรรมนั้น ทำ
ให้มีสติปัญญา ทำให้มีคนที่รักใคร่ ทำให้มีคนช่วยเหลือร่วมมือ
มีคนเคารพนับถือและส่งเสริม จนบุคคลคนนั้นขึ้นไปอยู่ในลักษณะ
ที่เรียกว่าอยู่ในสวรรค์ในโลกนี้ สมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์ด้วยเกียรติยศ
ด้วยไมตรี ด้วยการคบหาสมาคม มีความรู้สึกที่เป็นสุขไปหมด
แม้ในช่วงระยะหนึ่งก็ยังเรียกว่า "สวรรค์ในโลกนี้". ใครเห็นเข้าก็
บูชาและอยากจะเป็นเช่นนั้นบ้าง จึงเรียกว่า "สวรรค์ในโลกนี้".
แต่ครั้นตกมาถึงสมัยนี้ *สวรรค์ในโลกนี้* ไม่มีเพราะมีนรกขึ้นมา
เทียม ก็ว่าคนยึดมิจฉาทิฐิเป็นที่พึ่ง หาประโยชน์ หาสิ่งต่างๆ
ด้วยความคดโกงหลอกลวงตลบตะแลง. ได้เงินมามากมายเหลือเกิน
แล้วก็สร้างลักษณะ หรืออาการที่เรียกว่าสวรรค์ขึ้นมา ด้วยความคិត

ว่ามันเป็นสวรรค์ในโลกนี้ ที่แท้นั้นคือนรกที่ขึ้นมาเทียมสวรรค์. ในสมัยนั้นมีคนชนิดหนึ่งขึ้นมาเทียมสวรรค์ทั่วไปหมด จนไม่มีใครไว้วางใจว่าจะมีสวรรค์แท้จริงในโลกนี้ที่ไหน ก็มีแต่สวรรค์เทียมโดยอุปโลกน์นรกขึ้นมาแทนที่ในรูปของสวรรค์. ดังนั้นคำว่า "สวรรค์" หรือการทำดีซึ่งเป็นเหตุให้ได้สวรรค์ นั้นเป็นคำที่เข้าใจยากที่สุด; เกิดเป็นคำพูดที่มีความหมายอย่างอื่น เข้าใจได้ยาก เพราะว่าคนไม่อาจจะมองเห็นในส่วนลึก. ถ้าเห็นเป็นเรื่องสวยงาม สนุกสนานเอร็ดอ่อย ตามใจตัวเองได้ก็เรียกว่าสวรรค์กันไปหมด; ไม่ต้องวินิจฉัยว่า เกิดขึ้นมาตามทางของสัมมาทิฏฐิ หรือตามทางของมิฉนาทิฏฐิ.

สวรรค์ที่แท้จริงเกิดมาจากสัมมาทิฏฐิ และเป็นที่ตั้งแห่งความลุ่มหลงเหมือนกัน ดังนั้น จึงไม่ถือว่าเป็นสิ่งสูงสุด แม้จะเป็นสวรรค์แท้ สวรรค์บริสุทธิ์ เกิดมาจากสัมมาทิฏฐิ ก็ไม่ใช่จะเป็นที่ให้ลุ่มหลง; จึงไม่ต้องพูดถึงสวรรค์ที่เทียม เพราะมีนรกแท้ ๆ ที่ปลอมขึ้นมาว่าเป็นสิ่งที่จะต้องยึดถือหลงไหลบูชากันเหมือนที่คนสมัยนี้เขาบูชากัน. เมื่อพิจารณาจากเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่า อ้ายสิ่งที่เคยเป็นความบริสุทธิ์ เป็นความถูกต้องนั้นหายลับไป ไม่มีมาเป็นตัวอย่างให้ดู คนก็ยังเข้าใจเรื่องนี้ไม่ได้. คนกลับเอากิเลสมาเป็นสวรรค์ในรูปอื่นในลักษณะอย่างอื่น มันก็เกิดสวรรค์

แบบอื่นแบบใหม่; แล้ว ก็ยังไปนิยมสวรรค์แบบนี้ มันก็ยังไกลออกไปทุกที ไม่มีทางที่จะเข้าใจธรรมะได้. โลกนี้อยู่ในสภาพที่น่าสมเพชเวทนา เพราะเต็มไปด้วยสิ่งเหล่านี้.

คนจริงนั้น ไม่เป็นเจ้าของความดี

คนชั่วคนไม่ดีเท่านั้นที่ร้องตะโกนว่า “ฉันเป็นคนดี”. ส่วนคนดีนั้นไม่มีโอกาสที่จะร้องตะโกนอย่างนั้นได้ เพราะว่าการดีหรือความดี หรือคนทำดีจริง ๆ นั้นไม่มีทางที่จะพูดว่า “ฉันเป็นคนดี”. ฟังคำนี้ก็เข้าใจยาก ว่า คนดีนั้นไม่มีโอกาส ไม่มีทางที่จะพูดว่าฉันเป็นคนดี. คนชั่วเท่านั้นที่มีโอกาสที่จะพูดว่า ฉันเป็นคนดี. จะเข้าใจเรื่องนี้ได้ก็ต้องมองกันด้วยวิธมองในทางฝ่ายวิญญานอีกตามเคย คือมองกันอย่างลึกซึ้ง ตรง จริง และถูกต้อง; ก็จะต้องมองว่า คนที่ดีนั้นเขาเอาอะไรเป็นตัวเขา. ใคร ๆ ก็ต้องพูดว่าเขาเอาความดีนั้นแหละเป็นตัวเขา. เมื่อความดีเป็นตัวเขาเสียแล้ว ใครจะเป็นคนพูดว่าฉันเป็นคนดี เพราะความดีเป็น ตัวเขาเสียแล้ว; ไม่มีความดีไหนที่จะเหลืออยู่มาเป็นความดีของเขา มันมีอยู่แต่ความดีเท่านั้น. นี่มันเป็นหลักเกณฑ์อันเดียวกันกับผู้หลุดพ้นจากความทุกข์ มันไม่มีตัวผู้หลุดพ้นจากความทุกข์ มีแต่การหลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ไม่มีตัวผู้หลุดพ้นจากความทุกข์. ถ้าเขาเป็นคนดีจริง เขาจะหมกความรู้สึก ว่า ตัวฉัน; ถ้าเขายังมี

ตัวฉันเขาก็เป็นคนดีจริงไม่ได้ เพราะตัวฉันนั้นมันคือการยกหูชูหางของกิเลส มันไม่ใช่ความดี ตัวฉันจึงเป็นคนดีไม่ได้. ถ้ามีการดีจริง มันก็ต้องหุบปาก ไม่มีตัวฉันที่จะเป็นคนดี. นี้เรียกว่าในกรณีที่มีความเป็นคนดีจริงนั้น ไม่มีโอกาสที่ใครจะพูดว่า ฉันเป็นคนดี.

จะยกตัวอย่างกันอีกทีหนึ่งว่า ดอกมะลิ กระชุกไก่อ่ ของเรามีกลิ่นหอม แต่ไม่มีทางที่มันจะพูดว่าฉันมีกลิ่นหอม เพราะว่ากลิ่นหอมนี้เป็นตัวดอกมะลิเสียเอง. ถ้าไม่มีกลิ่นหอมดอกมะลิก็นี่ไม่มี ไม่มีคุณค่า. ดอกมะลิเป็นตัวกลิ่นหอมเสียเอง นี้เข้าใจได้สำหรับผู้ที่มึบปัญญา มองในแง่ลึก. กนธรรมคาจะมองเป็นดอกมะลิอย่างหนึ่ง กลิ่นหอมอย่างหนึ่ง เพราะเขาเอาวัตถุเป็นหลักเกณฑ์. แต่ถ้าเขาเอานามธรรม หรือวิธีการทางฝ่ายวิญญาณเป็นหลักเกณฑ์ เขารู้ว่า ดอกมะลิเป็นดอกมะลิขึ้นมาเพราะกลิ่นหอม ดอกมะลิมีก่าเพราะกลิ่นหอม: เอาตัวดอกมะลิออกไปเสียจากกลิ่นหอม ก็ไม่มีความเป็นดอกมะลิ. เพราะฉะนั้น ดอกมะลิไม่มีโอกาสจะพูดว่า ฉันมีกลิ่นหอมของฉัน มันจึงจะเป็นดอกมะลิที่แท้จริง ไม่เป็นดอกมะลิโอ้อวด เหมือนคนสมัยนี้ ไม่มีอะไรก็จึงมีโอกาสดูพูดว่า ฉันเป็นคนดี. ถ้าเขาเป็นคนดีเขาก็ไม่มีโอกาสจะเอ่ยว่าเขาเป็นคนดี. ฉะนั้น ถ้าใครยังคิดว่า เราเป็นคนดี เราดีกว่า

เขา เราจะครอบงำเขาอย่างนี้แล้ว ไม่มีทางที่จะเป็นกนкти. ถ้าเป็นกนक्तिมันก็ไม่มีความคิดว่ ฉันเป็นกนक्ति; มันจึงไม่มีการเปรียบเทียบว่ ฉันดีกว่า หรือเลกว่าหรือเสมอกัน. การศึกษากนक्तिข่มท่ำนมันก็ไม่มี นั่นแหละจึงจะเป็นกรณีที่เรียกว่ามีความคืดอย่างถูกต้อง.

หรือว่เราจะพูดว่ในการถึงธรรมะที่แท้จริงนั้นก็ไม่มีโอกาศอีกเหมือนกันที่ใครจะพูดว่ ฉันถึงธรรมะ ฉันเห็นธรรมะ ฉันมีธรรมะ. พวกอาจารย์ตามศาลาวักท่ำนนี้ที่จะโอ้อวดว่ ฉันมีธรรมะ ฉันถึงธรรมะ ฉันมีธรรมะเหนือคนอื่น นั้นเพราะว่เขาแยกตัวเขาเองออกมาได้จากธรรมะ; ตัวเขาเป็นกิเลสที่จะโอ้อวดว่ เขามีธรรมะ. แต่ถ้าผู้ใดเป็นผู้ถึงธรรมะเสียเองอย่างแท้จริงตามแบบของพระพุทธเจ้า ถึงธรรมะในขนาดที่ทำลายอุปาทานได้ ไม่มีอุปาทาน หรือกิเลสเหลืออยู่สำหรับเป็นตั๊กหรือของกูแล้ว ตัวเขาก็หายไปไหนเสียแล้ว เหลืออยู่แต่ธรรมะ. ถ้ามีตัวเขาธรรมะนั้นเองเป็นตัวเขา; ฉะนั้น จึงไม่มีโอกาศที่จะแยกออกจากกัน แล้วพูดว่ “ฉันถึงธรรมะ”. ฉะนั้นคือตั๊ก คือของกู คืออุปาทาน; ฉันทนคิดนั้นจะถึงธรรมะไม่ได้. ฉะนั้น เราจึงไม่มีโอกาศที่จะพูดว่ ฉันถึงธรรมะในกรณีที่เป็นกรถึงธรรมะอย่างแท้จริง. ถ้าเป็นการถึงธรรมะอย่างหลอกลวง สำคัญเอาแต่มีจณา-

ทิฏฐิ นั้นมันก็พูดได้เกร่อไปหมด ว่าฉันถึงธรรมะ ฉันเห็นธรรมะ ฉันมีธรรมะ อะไรแล้วแต่จะพูด; แล้วก็วัดกันด้วยความสูงต่ำกว่ากัน แล้วก็ทะเลาะวิวาทกัน. นี่แหละจะต้องสังวรไว้ให้ดี ว่า การที่จะเป็นคนดี หรือมีธรรมะหรืออะไรนั้น ถ้ายังริ่มีความรู้สึก ว่า ฉันอยู่แล้ว อย่าไปหวังเลยว่าจะเป็นคนดีหรือมีธรรมะได้. อย่าง จะมีได้ ก็คืออย่างเด็กเล่น มีธรรมะอย่างเด็กอมมือ ซึ่งอะไรๆ ก็จะยกตัวเองว่าฉันๆ ฉันเก่งกว่าใครทั้งหมด จงระวังผู้ที่คอยโอ้อวดว่าข้าพเจ้ารู้ธรรมะ ข้าพเจ้าเห็นธรรมะข้าพเจ้าถึงธรรมะ ให้ มากๆ เข้าไว้ สำหรับจะได้ศึกษาว่ามันเป็นได้จริงอย่างไร; จะ ได้มองให้เห็นจริงลงไปว่า คนที่คิดจริงนั้นจะไม่มีการพูดว่าเขาเป็น คนดี; มีพูดว่าตัวดีก็แต่คนที่ไม่มีอะไรดี. การหมกความยึดมั่น ในความดี จึงจะเรียกว่าดีจริง. เมื่อหมกความยึดมั่นถือมั่นใน ความดีแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นกำลังสำหรับจะอวดคนอื่นว่าฉันดี.

ใครจะรับรองหรือไม่ในข้อที่ว่า หมกความยึดมั่นถือมั่นใน ความดีจึงจะเรียกว่าดีจริง คือทัศนคติที่ำคนให้เป็นพระอรหันต์ และอยู่เหนือดี. คนที่มีความยึดมั่นถือมั่นในความดีมาก ก็จะมี อวดดีมาก และสิ่งนั้นก็ไม่ใช่ความดี. ถ้ามีการอวดแล้วเรารู้กัน อยู่แล้วว่าไม่ใช่ความดี หรือไม่ใช่ความดีที่แท้จริง. ความดีที่แท้ จริงไม่อยู่ในวิสัยที่ใครๆ จะเอามาอวดได้ พออวดมันก็กลายเป็น

ของไม่ดีหรือไม่จริง. ฉะนั้น จึงไม่มีคนดีหรือคนจริงที่เป็นคน
 อวดดี หรือมีการอวดดีในหมู่บุคคลที่เป็นคนดี หรือเป็นคนจริง
 เพราะมันพูดไม่ได้ มันพูดไม่ออก. เพราะว่าความดีหรือความ
 จริงนั้นมันเป็นตัวเขาเสียแล้ว มันแยกออกมาเป็นสิ่งที่ ๒ สำหรับ
 เขามีอีกไม่ได้. พอแยกออกได้มันก็เกิดเป็นความ*ไม่ดี* และ
*ไม่จริง*ขึ้นมา คือมีกิเลสตัวหนึ่งสำหรับจะพูดว่า “กูเป็นคนดี”
 อย่างนี้เป็นต้น. หลักเกณฑ์อันนี้คงจะช่วยให้ได้มาก คือช่วยให้เข้าใจ
 ใจได้ง่าย ๆ ในการที่จะทดสอบ หรือในการที่จะจัดการกับความ
 ชั่วของตน.

ผู้มีสัมมาทิฐิ รู้ชัดว่าใครดี ใครชั่ว

ที่นี้ ปัญหาที่จะมีต่อไปว่า การนิยมในเรื่องความชั่ว หรือดี
 ความดีนั้นมันไม่เหมือนกัน: สิ่งที่เรากำลังพูดกันอยู่ว่า “ดี” ในที่นี้
 คนพวกหนึ่งไม่ยอมรับว่าเป็นความดีก็ได้ คือพวกที่เอาได้เป็นดี
 เอาวัตถุเป็นดี เอาความสุขทางเนื้อหนังเป็นความดี; อย่างนี้มัน
 ก็ทุกคนไม่รู้เรื่อง มันก็ต้องราช้อกันไปเอง. แต่ถ้าในเรื่องที่พอ
 จะเข้าใจกันได้ เราก็ควรจะลองพิจารณากันดู ว่าใครเป็นคนบ้า
 หรือคนดี: อย่างเราจะบอกเขาว่า “จงหันหน้าเข้าหาความสุจริต
 อย่าไปหวังพึ่งความทุจริตเลย; ยอมจนไปก่อนแล้วก็ตั้งหน้าทำเพื่อ
 แก่ความจนด้วยความสุจริต” ก็มีคนจำนวนหนึ่งร้องว่าบ้า. ที่นี้

ใครจะเป็นคนดี หรือเป็นคนบ้ากันแน่; จะถือว่างานคือเงินดี หรือว่างานคืองาน ดี. คนหนึ่งที่เขาถือว่า งานคือเงิน ก็ต้องว่าอีกคนหนึ่งบ้า คือคนที่ไปถือว่างานคืองาน นั้น เป็นคนบ้า. ข้างคนที่ถือว่างานคืองาน นั้นก็ต้องเห็นว่าคนที่ถือว่างานคือเงินนั้น เป็นคนบ้า; แล้วมันก็ตัดสินกันไม่ได้ ก็ต้องปล่อยให้เวลาเป็นเครื่องตัดสิน. ถ้าจะเอากันเดี๋ยวนี้ โหวกคะแนนเสียงกันแล้ว พวกงานคือเงินอาจจะชนะก็ได้ ไม่แน่.

เรามามองดูกันในแง่ที่ว่า การที่ใครจะหาว่าเราบ้านั้น เราควรจะรู้สึกอย่างไร? เราควรจะเชื่อตามเขา หรือเราจะเชื่อว่าเราไม่บ้า โดยถือเสียว่า ถ้าเราบ้า เขาก็ต้องเป็นคนดี ถ้าเราดี เขาก็ต้องเป็นคนบ้า, คนละครึ่งอย่างนี้ไม่เสียเปรียบกันที่ตรงไหน; รอคูไปก่อนก็ได้. เมื่ออาตมาพูดว่า "งานคือการปฏิบัติธรรม ไม่ต้องแยกออกจากกัน" ก็มีคนว่าบ้า; พอไปพูดว่า "ทำงานด้วยจิตว่าง" เขาก็ว่าบ้ายิ่งขึ้นไปอีก ๒-๓ เท่าตัว. แต่แล้วเราก็กาลังรอคูอยู่ว่ามันบ้าชนิดไหนกัน; ใครเป็นคนดีหรือใครเป็นคนบ้า; เวลาคงจะตัดสินได้. แต่ถ้าจะบรรเทาความกระวนกระวายกันไปพลางก็ต้องแบ่งแยกกันว่า "บ้า" อย่างของเราหนึ่งมันอย่างหนึ่ง "บ้า" อย่างของเขานั้นมันอย่างหนึ่ง. ถ้าเขาว่าเราบ้า เราคงจะไม่บ้าอย่างของเขา; เราคงจะบ้าอย่างของเรา

คือบ้ำคือว่าทำงานนั้นเป็นการปฏิบัติธรรม หรือบ้ำทำงานด้วยจิตว่างเป็นต้น. บ้ำอย่างของเรานั้นมันก็ไม่เกิดความกระทบกระทั่งอะไรแก่เรา คงทำไปได้ตามเดิม และในที่สุดเวลาก็จะเป็นเครื่องพิศุจน์

ที่นี้ สำหรับท่านทั้งหลายเล่า พอถูกเขาว่าบ้ำ ก็หน้าแดงเสียแล้ว พอเขาว่าเราคำที่ ๒ ก็ชกหน้าเขาเลย อย่างนี้เรียกว่าใครมันบ้ำกว่าใคร? ถ้าคนที่ว่าเราบ้ำ บ้ำหน่วยหนึ่ง เราก็บ้ำ ๒ หน่วย ๓ หน่วย ๔ หน่วย ๕ หน่วย ขึ้นไปตามลำดับ. นั้นแหละระวังคู่ให้ดี ว่า โลกนี้จะอยู่กันอย่างไร โดยที่จะต้องมีคนบ้ำข้างหนึ่ง มีคนดีข้างหนึ่ง เสมอไปอย่างจะช่วยกันไม่ได้. ถ้าเราไปยึดมันถือมันในเรื่องนี้ไม่มีหลักเกณฑ์อะไรที่แน่นอนเป็นตัวของเราแล้ว เราก็บ้ำร้อยเท่าพันเท่า; จนทำลายตัวเองในที่สุด จนต้องฆ่าตัวเอง หรือต้องไปส่งโรงพยาบาลโรคจิตในที่สุด. เรามีสิทธิที่จะเป็นบ้ำ เรามีสิทธิที่จะเป็นคนดี และเรามีสิทธิที่จะบัญญัติต่อไปอีกว่า บ้ำอย่างของเรานั้นมันเป็นอย่างไร บ้ำอย่างของเขานั้นมันเป็นอย่างไร หรือว่าคืออย่างของเราเป็นอย่างไร คืออย่างของเขาเป็นอย่างไร. ถ้าบ้ำอย่างของเราเป็นการบ้ำเพื่อจะกับความสุขหรือจะไปนิพพานแล้ว เราก็ควรจะพอใจแล้ว

เมื่อเขาว่าเราบ้ำ เราก็ขบใจ แล้วเราก็มั่นคงในอกมกคติ

ที่เรามีอยู่แต่เดิมมากขึ้น. อย่างดีที่สุดที่เราจะพูดได้เราก็จะพูดว่า “ถ้าคุณว่าฉันบ้า คุณก็ควรจะได้รับความรู้แปลกออกไปอย่างหนึ่งว่า ความบ้าอย่างของฉันนั้นมันเป็นอย่างไร; และความบ้าอย่างของใครจะเป็นไปเพื่อความคับทุกข์” อย่างนั้นมันก็คงจะทำความเข้าใจกันได้บ้างไม่มากก็น้อย. เพราะว่าจะว่าบ้าหรือดีนั้นมันไม่เป็นประเด็นอะไร มันเป็นเรื่องการบัญญัติตามความรู้สึกของคน; บ้าก็ให้ ตีก็ได้ ถ้าไม่มีความทุกข์แล้วเป็นใช้ได้. ควรจะถือหลักเกณฑ์กันอย่างไรไม่ใช่หรือ?

คนเป็นอันมากก็คงจะว่าพระพุทธรเจ้าบ้า แต่ท่านคงจะไม่พูดว่า อ้ายคนพวกนั้นมันบ้าเอง ทั้ง ๆ ที่ท่านมีความรู้สึกอย่างนั้น. เราจะอยู่ในพวกบ้าฝ่ายไหน? จะอยู่ในพวกดีฝ่ายไหน? ก็เลือกเอาเองก็แล้วกัน. ถ้ามีสัมมาทิฏฐิจริงแล้ว ก็คงจะเลือกได้ถูกต้องได้ความบ้าที่เป็นประโยชน์มา หรือได้ความดีที่เป็นประโยชน์มา คือคับทุกข์ได้ทั้งนั้น. รวมความว่า เราอยู่ร่วมกับคนบ้า และเราก็บ้ากับเขาด้วย แต่บ้าคนละอย่าง; หรือว่าเราอยู่ร่วมกับคนดี เราก็ดีกับเขาด้วย แต่มันดีคนละอย่าง ต่างกันเป็นฟ้าและดิน เป็นคำกับชาว. เพราะฉะนั้น อย่าไปโกรธเขาเลย ถ้าเขาจะว่าเราบ้าหรือเราชั่ว; และในทำนองเดียวกัน อย่าไปชอบใจเขาเลย ถ้าเขาจะว่าเราเป็นคนดี หรือไม่บ้า. แต่ถ้าเราจะต้องพูดอะไร

ตามธรรมเนียมบ้างก็ได้ ก็ระวังพูดไปในทางที่จะเป็นประโยชน์
แก่ทุกฝ่าย: แต่สำหรับในใจแล้วอย่าเป็นคนบ้า อย่าเป็นคนดี
เป็นแต่คนไม่มีทุกข์ หรือเป็นคนก้าวหน้าในทางของความคับทุกข์
สูง ๆ ขึ้นไป; นั่นเป็นประโยชน์เหลือหลายแล้ว ไม่ต้องหวัง
อะไรให้มากไปกว่านั้น.

๘๕ ๖ ๘๕ คนหมั่นอยู่ที่ชนะทุกข์ได้

เราจะได้อินการกล่าวหาว่า คนนั้นบ้า คนนี้ดี คนโน้น
อย่างนั้น คนนี้อย่างนั้นเต็มไปหมด ยิ่งในโลกทุกวันนี้ยังมีความ
ขัดแย้งกันมากขึ้น มันก็ต้องมีการกล่าวหากันมากขึ้น. เราได้อิน
แต่เสียงคำแก่กันและกันทุกฝ่าย โดยเฉพาะในอากาศของเราใน
เวลานี้เต็มไปด้วยเสียงคำ ก็คำกันทางวิฤกระบายเสียง ต่างคน
ต่างก็มีปากจะคำ มีเครื่องมือจะคำ. เมื่อเป็นการคำแล้ว มันจะ
ได้เป็นฝ่ายที่ถูกคำเป็นคนดี นั้นมันเป็นไปได้; มันต้องเป็นคน
ชั่ว เป็นคนบ้า เป็นคนบอ เป็นคนอะไรไปตามเรื่องของการคำ.
เมื่อต่างฝ่ายต่างคำแล้ว ก็แปลว่าในโลกนี้มันมีคนชนิดไหนกัน
เล่า ถือว่าตามเสียงของฝ่ายหนึ่งมันก็เต็มไปด้วยคนบ้า, ถือเอา
ตามเสียงของฝ่ายหนึ่งมันก็อาจจะเต็มไปด้วยคนดี ก็ตัวเองนั้น
แหละเป็นคนดี แต่แล้วเราซึ่งเป็นคนกลางมองเห็นได้ว่าไม่จริง
๘๕ ๕ : ๘๘ ๖ ๘๘ ๕
ทรงหน : จะคกคองเป็นเรองบองการเอาษณะความทุกข์ คือ

สร้างสรรค์ความสงบขึ้นมาได้. ถ้าผู้ใดสร้างสรรค์ความสงบขึ้นมาได้ จะถูกไครหาว่าบ้า; คำว่า "บ้า" นั้นก็เปลี่ยนความหมายเป็นความดีไปทันที; ธรรมชาติเป็นผู้จัดให้อย่างนี้ และแน่นอนที่สุด. ฉะนั้น เราไม่ต้องกลัวไครว่าบ้า. ยิ่งไครมาหาว่าบ้า เราก็จะยังมีโอกาสทดสอบความบ้า หรือควาคิดนี้มากขึ้นไปอีก โดยเราจะพบการกระทำที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์มากขึ้น. ถ้าเรามีบ้าเหลืออยู่บ้างมันก็จะไค้หมดไป และถ้าเรามีความดีอยู่บ้าง เราก็จะเลิกยึดถือ อย่าให้กลายเป็นคนบ้า. ควรจะอยู่กับตัวจิตใจที่เป็นไปในลักษณะเช่นนี้ ก็จะไม่เเว่ไม่มีภัยแก่ไครด้วย, และตัวเองก็จะมีความก้าวหน้าในทางดับทุกข์มากยิ่งขึ้นด้วย.

ความสุขที่บริสุทธิ์ และแท้จริง

มองดูต่อไปถึงข้อที่เข้าใจกันไม่ได้ในบางเรื่องอย่างอื่นต่อไปอีก : เช่นเราจะพูดว่า *เรามีความสุขอย่างบริสุทธิ์* นั้นก็ต่อเมื่อเราทำให้ผู้อื่นได้รับความพอใจ อย่างนี้ไคร ๆ ก็ไม่ยอม เพราะว่าเขาคิดแต่จะกินเอง ใช้เอง สนุกเอง อร่อยเอง พอดีเอง. ไครมาพูดว่า *เรามีความสุขอย่างบริสุทธิ์* ต่อเมื่อเราทำให้ผู้อื่นมีความพอใจ นั้นเป็นคนบ้า. แต่คนที่มึจิตใจประกอบไปด้วยธรรมะเป็นสัมมาทิฏฐิโดยถูกต้องนั้น เขามองเห็นความจริงข้อนี้ ว่าความสุขบริสุทธิ์เป็นความสุขแท้จริงนั้น สุขเกิดขึ้นได้

ต่อเมื่อเรารู้สึกว่าเราทำให้ผู้อื่นได้รับความพอใจ ก็คงง่าย ๆ จะเห็นว่า เมื่อเรากำลังได้รับความพอใจในอะไร มีจิตใจลั่นรัวด้วยความยึดมั่นถือมั่น นั่นมันเป็นการบ้ำชนิกหนึ่ง หาใช่ความสุขไม่. แต่ถ้าความเสียสละของเรา มีผลทำให้ผู้อื่นพอใจ และเราก็ไม่ยึดมั่นถือมั่นในความสุขของเขา ใจของเราก็จะสงบลงไปได้จริง ๆ ความสงบจริงเป็นความสุขจริง เป็นความสุขอย่างบริสุทธิ์ แต่คนโดยมากไม่เอาอย่างนี้ ไม่รู้สึกอย่างนี้.

เราจึงลองนึกเปรียบเทียบดูอย่างหนึ่งว่า ถ้าเราทำเองกินเอง ใช้เอง อร่อยเอง อย่างนั้นมันเป็นการทำด้วยกิเลสตัณหา; แต่ถ้าเราทำให้ผู้อื่นกิน มันทำด้วยความรู้สึกที่ไม่ใช่กิเลส ก็ต้องทำด้วยความรู้สึกที่เป็นการเสียสละ เรียกว่า จาคะ ก็ต้องเสียสละออกไป ไม่เป็นที่ตั้งของกิเลส. ฉะนั้น ถ้าเรากินเอง เล่นเอง อร่อยเอง มันก็เป็นการกระทำของตัณหา, ถ้าเราไม่เอา ยกให้คนอื่นเสีย ก็เป็นความเสียสละรวมอยู่ในฝ่ายที่เป็นสติปัญญาที่จะชุกเกลากิเลส ที่จะทำลายกิเลส. ฉะนั้น การทำประโยชน์ผู้อื่น จึงเป็นไปเพื่อทำลายกิเลส, การเห็นแก่ตัวเป็นการส่งเสริมกิเลส

ถ้าถามว่า คนเห็นแก่ตัวเป็นคนดีหรือคนบ้ำ คงจะตอบได้ไม่ยากเลย หรือจะถามอีกข้างหนึ่งว่า คนไม่เห็นแก่ตัวเป็น

คนดีหรือคนบ้า คงจะตอบได้โดยไม่ยากเลย. ถ้าความไม่เห็นแก่ตัวเป็นความดี เป็นความจริง เป็นความไม่บ้า คำพูดที่ว่า ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นจะทำให้เกิดความสุขใจแท้จริง นั่นก็ต้องเป็นคำพูดที่ถูกต้อง. หรือว่า เวลาที่เราจะเป็นสุขอย่างบริสุทธิ์อย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นเวลาที่เรารู้สึกว่ เราประสบความสำเร็จในการทำประโยชน์ผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความพอใจ. เราเอาเหยื่อให้ปลากิน เห็นมันกินสบายใจ เราก็สบายใจ. เราเอาเหยื่อให้นกให้กากินมันกินสบายใจ เราก็พอใจ เราสบายใจ มีความสุขอย่างบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าเรากินเอง กินเหยื่อนั้นเสียเอง มันก็ระรัวไปด้วยความรบกวนของกตมทา อุปาทาน; ถ้าเป็นความสุขก็เป็นสุข ก. สะกค คือสุขร้อน สุขเผาเลน ไม่ใช่สุขสงบเย็น. บางทีเราเห็นควายกินหญ้าอย่างเอร็ดอร่อยเราก็สบายใจ. เราลองพิจารณาว่าความสุขในขณะนั้นของเราบริสุทธิ์หรือไม่ เราก็จะต้องตอบว่ามันบริสุทธิ์. ควรจะยุติกันได้ว่า ความสุขชั้นประเสริฐบริสุทธิ์นั้นมันเกิดมาจากความรู้สึกว่า เราได้ทำให้ผู้อื่นพอใจ.

ความสุขชั้นที่สุดยอด

เดี๋ยวนี้คนเรามากไปด้วยความเห็นแก่ตัว เข้าใจไม่ได้ เอาตัวเองเป็นเกณฑ์ เอาประโยชน์ของตนเป็นเกณฑ์ เอาความสุข

เราร้อนเป็นความสุข; มันก็พอกพูนความเห็นแก่ตัวให้มากขึ้น. ต้องการจะดีกว่าเขา พอเห็นว่าเขาจะทำตัว จะดีเท่าตัวก็อิจฉา ริษยา; ในที่สุดก็เกิดปะทะกันขึ้นด้วยเรื่องบ้าเรื่องดี เรื่องดีกว่า เรื่องเลวกว่า; เป็นกิเลสที่ละได้แสนยาก. การละความรู้สึที่เป็น กิเลสอย่างอื่นนั้น ละได้ก่อนความรู้สึกที่เป็นกิเลสที่เป็นเหตุให้ถือ ตัว. หรือเราอาจจะกล่าวได้ว่า กิเลสประเภทอสมิมานะ คือความรู้สึกที่เป็นตัวกูของกู ที่ทำให้ยกหูชูหางนี้เป็นกิเลสที่ละได้ยากกว่า สิ่งใดหมด. เราอาจจะละกามราคะได้ แต่ไม่อาจจะละกิเลสส่วนนี้, เราอาจจะละโทสะได้ แต่ไม่อาจจะละกิเลสส่วนนี้; ข้อนี้อันรู้ได้ตรง ที่พระโสคาบันละสัถกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สัลพัพตปรามาสได้ แต่ ไม่อาจจะละการยกหูชูหาง ซึ่งเป็นมานะ. พระสติทากามิ ก็ละ กิเลสได้มากกว่านั้นอีก ก็ยังไม่ละมานะที่เป็นการยกหูชูหาง. พระ- อานาคามิ ละกามราคะ ละปฏิฆะ คือความโกรธได้เพิ่มเข้ามา อีก ก็ยังไม่อาจจะละมานะคือการยกหูชูหาง. จะไปละมานะ หรือ อวิชชาได้ก็ต่อเมื่อถึงขั้นพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น ควรจะรู้ให้ประจักษ์ว่า มานะ คือตัวกูหรือ ของกูนั้น เป็นกิเลสรังทำยที่สุด อย่าทำเล่นกับมัน ละได้แสนยาก จะบ้าจะดีก็เพราะกิเลสตัวนี้; จะต้องระวังกิเลสตัวนี้ให้มาก. พระ พุทธเจ้าตรัสว่า “ละอสมิมานะได้เป็นสุขอย่างยิ่งเว้ย! อสมิ-

มานุส วิโนโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ” ทำไมพระพุทธเจ้าไม่ตรัสว่า ละกามราคะ โทสะ ได้เป็นความสุขอย่างยิ่งไว้; เพราะว่ามันไม่มีความสุขอย่างยิ่งเกิดขึ้นได้ ในเมื่อยังไม่ละอัสมิมานะ คือมานะที่เป็นเหตุให้รู้สึกยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวเราของเรา แล้วไปเปรียบเทียบกันจนเกิดความรู้สึกที่เป็นกิเลส อิจจาริชยาเบียดเบียนกัน. ถ้าเราจะเชื่อฟังพระพุทธเจ้า ก็จะต้องสนใจในการละ กิเลสชั้นนี้เป็นเบื้องหน้า เพราะว่ามันทำให้เกิดความบ้า หรืออะไรขึ้นมาได้ก็เพราะชั้นนี้; จะทำให้ไม่มีความสุขเลยก็เพราะชั้นนี้. เศรษฐีที่มีเงินหรือมีเกียรติ หรือมีอะไรทุกอย่าง แต่หากความสุขไม่ได้ก็เพราะกิเลสตัวนี้: มีความรู้สึกไปในทางที่จะเปรียบเทียบ มีความรู้สึกไปในทางที่จะเหนือผู้อื่นอยู่เรื่อยไป; และในที่สุดจะสร้างศัตรูขึ้นมากก็เพราะกิเลสตัวนี้.

สิ่งต่างกลัวที่สุด

ใคร ๆ จะรู้สึกเจ็บใจมากที่สุดก็เพราะถูกเหยียดหยามในกิเลสตัวนี้. ทีเขาสักทีหนึ่ง หรือขโมยของเขาเสียสักจำนวนหนึ่ง, เขาก็ไม่รู้สึกโกรธมากเหมือนกับเหยียดหยามด้วยกิเลสตัวนี้; จึงถือว่ากิเลสที่เป็นเหตุให้ยึดถือว่าตัวกู ๆ ของกู เป็นกิเลสที่น่ากลัวที่สุด จึงตั้งหน้าตั้งตาที่จะตัดทอนมันกำจัดมัน; หรือถ้าฉลาดกว่านั้นก็เปลี่ยนกำลังงานของมันเอามาใช้ในทางที่จะเป็นประโยชน์เสีย

เพราะมัน มีกำลังมากปาน ช้างสารที่เดียว. ถ้าเปลี่ยนกำลังงานของมันมาเสียได้มันก็จะมาเป็นโพธิที่ตี คือมีความบากบั่นก้าวหน้ารุกไปในทางที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้อย่างมากมาย; เป็นกรลัดสั้นที่สุด เร็วที่สุด. เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดรักตัวเองก็จงสนใจกับกิเลสตัวนี้ให้มาก สังเกตดูอย่างละเอียดลอบ ว่ามันเหลืออยู่ที่ไหนมันซ่อนอยู่ที่ไหน มันเกิดอยู่ที่ไหน มันจะเกิดเมื่อไร มันเหลือซากอยู่ที่ไหน.

เสียงประหลาด

จงทำในใจสักอย่างหนึ่งว่า เมื่อเราเข้าไปถึงหน้าที่บูชาจะจุดธูปเทียนขึ้นบูชาพระพุทธรูป หรือพระพุทธรูเจ้านั้น เราจงฟังดูให้ดี พระพุทธรูป หรือพระพุทธรูเจ้าจะพูดว่า "เฮ้ย ไปได้กับเพื่อนที่โกรธกันอยู่เสียก่อน แล้วจึงค่อยมาจุดเทียน!" อย่างนี้ทั้งนั้น แม้ในลัทธิอื่น ในศาสนาอื่น ก็มักกล่าวอย่างนี้: ฉะนั้น เราไม่ต้องถือว่า พระพุทธรูเจ้าพูด หรือใครพูด แต่ถ้าเราจะจุดเทียนบูชาพระพุทธรูเจ้าหรือบูชาอะไร ที่เราบูชา ก็จะมีหูที่ไม่หนวก ที่ฟังได้ยิน ถ้อยคำที่ส่งนั้นพูดออกมาว่า "เฮ้ย ไปได้กับเพื่อนที่โกรธกันอยู่เสียก่อน แล้วจึงค่อยมาจุดเทียนที" ถ้าผู้ใดทำได้อย่างนี้ ผู้นั้นจะได้ยินก่อนหินพูด ผู้นั้นจะได้ยินต้นไม้พูด และในที่สุดก็จะเข้าใจธรรมะในขั้นที่เป็นความว่างจากตัวตน; อย่างน้อยที่สุดก็

จะอ่านจดหมายที่ใส่เดือนเขียนค่าคนชนิดนี้อยู่ตามพันดินออก ว่ามันเขียนว่าอย่างไร. ผู้ใดจะมีจิตใจอันละเอียดประณีตสุขุมที่จะไต่ถินเส่งเหล่านี้ได้ ผู้นั้นก็ไต่เปรียบในการที่จะเอาชนะกิเลสให้เป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกว่าตัวกู ว่าเป็นของกู และผู้นั้นเป็นคนที่มหัศจรรย์ที่สุด

เรามีอายุล่วงมาถึงขนาดนี้ ๓๐ ปีแล้ว ๔๐ ปีแล้ว ๕๐ ปีแล้ว ๖๐ ปีแล้ว ๗๐ ปีแล้ว มีจิตใจชนิดไหนกัน มีจิตใจละเอียดประณีตสุขุม เพียงพอที่จะไต่ถินสิ่งเหล่านี้กันบ้างหรือหาไม่? ถ้าโตถึงขนาดนี้แล้ว ยังหุนหวนอยู่อย่างนี้แล้ว คุณจะนำสมเพชเพราะว่าน่าจะหมดหวัง เพราะฉะนั้น ถ้าจะเร่งทำบุญอายุกันบ้าง ใครก็ตาม ปีหนึ่งก็มีวันเกิดเวียนบรรจบครบรอบมาที่หนึ่งก็ควรจะสะสางปัญหาข้อนี้ และถ้ามีอายุมากถึง ๕๐-๖๐ ปีแล้ว ก็ควรจะกลายเป็นพิเศษ ระมัดระวังเป็นพิเศษในการที่จะสะสางปัญหาข้อนี้. เพราะว่าถ้าตัวกูหรือของกูนี้มันมีอายุยืนยาวมาถึง ๕๐-๖๐ ปีแล้ว มันก็คงจะหนักเหนียวกำจักยากพอการที่เดียว ฉะนั้นระวังอย่าให้มันได้โอกาสมากดังอย่างนั้น ควรจะกำจัก หรือตัดทอนมันลงไปให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยสำนักรู้สึกและละอายว่าเราในช่วงนี้มีจิตวิญญูกรอบงำมากมายอะไรอย่างนั้น; แล้วจะ

เอาตัวรอดได้อย่างไร, จะออกมาจากกะลาครอบของมัจฉาภิภูฐ์
ได้อย่างไร.

ประคองชีวิตด้วยความไม่ประมาท

อายุ ๕๐-๖๐ ปีแล้ว ออกมาจากกะลาครอบข ณะนั้นก็ไม่ได้
แล้ว ก็น่าจะร้องไห้, ก็น่าจะเสียใจอย่างที่ไม่รู้ว่าจะเสียใจอย่างไร
กันเสียสักพักหนึ่ง; จนไม่มีน้ำตาจะร้องแล้ว ก็รีบลุกไปปรับปรุง
จิตใจ อธิษฐานใจ ตั้งหน้าตั้งตากระทำในการที่จะให้มันเปลี่ยน
แปลงไปในทางที่ตรงกันข้าม; เป็นผู้ไม่ประมาทอย่างนี้จึงจะเอา
ชนะเวลาได้, เป็นผู้มีสัมมาภิภูฐ์ ให้พอตัวเสียก่อน จึงจะล้อเสียน
อายุได้, และควรจะล้อเสียนมันยิ่งขึ้นทุก ๆ ปี โดยที่ไม่หลงไหล
ไปในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีกาลเวลาเป็นเครื่องหลอกลวง; ให้เป็นผู้เอา
ชนะการหลอกลวงข้อนี้ให้ได้ ไม่เป็นทาสของกิเลส, ไม่มีโอกาส
ที่กิเลสจะเกิดขึ้น เพราะมีแต่สัมมาภิภูฐ์ หรือความเข้าใจถูกต้อง
คอยประคับประคองควบคุมชีวิตนี้ไว้ทุกกลมหายใจเข้าออก.

การเตือนสติกันในโอกาสแห่งการทำบุญอายุเช่นนี้ ไม่มีเรื่อง
อื่นนอกจากเรื่องนี้. มันไม่มีเรื่องอื่นจริง ๆ นอกจากเรื่องนี้ คัง
นั้น จึงได้กล่าวแต่เรื่องนี้ คือเรื่องของความไม่ประมาท: อย่าได้
เป็นผู้ประมาท จงตั้งตัวอยู่ในความไม่ประมาท โดยการกำจัด
มัจฉาภิภูฐ์ หรือความเข้าใจผิด ๆ ออกไปเสีย แล้วก็สร้างสรรค์

สัมมาทิฏฐิหรือความเข้าใจถูกต้องนั้นให้เจริญงอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยการพอกพูนสติปัญญาตามแบบของพระพุทธศาสนา ซึ่งสอนไว้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ และไม่เหลืออริยทรัพย์ที่ใครจะเข้าใจได้; เสียแต่ว่าไม่มีใครสนใจ หรือเอามาสนใจให้เหมาะให้สมให้ควรกันกับค่าของมัน เพราะไปม้วยกหุชูทางค้ำยเรื่องตัวกูของกูอยู่เรื่อยไป. วันคืนล่วงไป ๑๐ ปี ทางก็ยาวออกอีก ๑๐ นิ้ว ทูก็ยาวออกอีก ๑๐ นิ้ว หรือที่มีเขาก็มี่เขายาวออกไปอีก ๑๐ นิ้ว สำหรับจะขวิดกัน จะข่มเหงกัน จะแย่งชิงกัน จะเอาเปรียบกัน จะอิจฉาริษยากัน. โลกนี้จึงกลายเป็นโลกที่มีวิกฤติกลดอย่างถาวร อย่างที่เราได้เห็นกันอยู่ ได้ยินกันอยู่ อย่างคำคาที่สุก ว่ามองไม่เห็นโอกาสอะไรที่ไหน ที่โลกนี้จะมีสันติภาพได้อย่างแท้จริง.

เพราะฉะนั้นวันคืนยิ่งล่วงไปเท่าไร เราควรจะพยายามถอนตัวออกมาเสียให้ ไต่จากโลกชนิต ที่มองตามสายตาของเราแล้วคือโลกที่บ้าบอที่สุด; เราจงมาอยู่ในโลกของเราที่เราเห็นว่าดี มีความก้าวหน้าไปในทางที่จะคับทุกข์. โลกของเราอาจจะมีคนเพียง ๒-๓ คนก็ได้ แต่นั่นไม่ใช่ปัญหา ไม่ใช่อุปสรรค, เราเอาความไม่มีทุกข์แล้วมันจะกี่คนก็ได้, เพราะคุณค่าของความไม่มีทุกข์นั้นมันมากกว่าความทุกข์ หรือความทุกข์นั้นไม่มีค่า. ดังนั้น โลก

**เผชิญด้วย
ความจริง ความแท้**

ลำดับเรื่องในเล่มนี้ :

เผชิญข้อที่ถูกเข้าใจผิดๆ โดยไขความจริง ดังต่อไปนี้

ถูกเข้าใจผิด	ว่าไม่จัดให้มีงานวัดเสียบ้าง	๗๗
ถูกเข้าใจผิด	ว่าเป็นเจ้าข้าวเจ้าของกระทงนกในวัด	๗๘
ถูกเข้าใจผิด	ที่ไม่รับบวชชั่วคราวะสั้นๆ	๘๐
ถูกเข้าใจผิด	ที่ไม่รับนิมนต์ไปไหน	๘๑
ถูกเข้าใจผิด	ที่ไม่ตั้งหีบเงินรับบริจาคเสียบ้าง	๘๒
ถูกเข้าใจผิด	ที่ไม่ตั้งเชี่ยมซีให้คนได้เสี่ยงทาย	๘๓
ถูกเข้าใจผิด	ที่ไม่ช่วยเสกเป่า รดน้ำมนต์ให้ ฯลฯ	๘๓
ถูกเข้าใจผิด	ว่ารังเกียจพระพุทธรูป	๘๕
ถูกเข้าใจผิด	ว่าแอนตี้ผู้หญิง	๘๗
ถูกเข้าใจผิด	ว่าอวดตัวอยู่ในที่	๘๘
ถูกเข้าใจผิด	ในเรื่องอ้างกาลามสูตร	๙๒
ถูกเข้าใจผิด	ที่ที่ยังชี้หัวใจพุทธศาสนามากมาย	๙๕
ถูกเข้าใจผิด	ว่าลบหลู่ยกเล็ก “ของเก่า”	๙๗
เช่น	ลบหลู่เรื่องตายแล้วเกิด	๙๙
	ยกเล็กเรื่องอบายสี่	๑๐๑
ถูกเข้าใจผิด	ที่ใช้คำฝรั่งมาก ในการบรรยาย	๑๑๕

เผชิญด้วยความจริง ความแท้

พุทธทาสภิกขุ

บรรยายวันล้ออายุ วาระที่ ๒

ณ สวนโมกขพลาราม ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๒

ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในการทำบุญล้ออายุทั้งหลาย!

อาตมาจะได้บรรยายข้อความที่เป็นการล้ออายุสืบต่อไป จากที่ได้บรรยายแล้วในตอนเช้า ที่จริงก็เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ด แทบ จะเรียกว่า ไม่มีสาระก็มี ทำไมจะต้องเอามาพูด? สำหรับอาตมานั้น ก็เพราะว่า มันเป็นเรื่องที่น่าล้อ น่าล้อเพราะว่า ตั้งใจจะทำให้ดี ก็กลายเป็นเรื่องขัดใจของคนอื่น อย่างนั้นมันก็มีอยู่มาก เราอยาก จะให้วัดมันเงียบสงบ แต่คนบางคน ซึ่งก็มีไม่น้อย เขาชอบให้ มันก็ก่อกองตามความพอใจของเขา กว่าจะพูดกันรู้เรื่อง ก็หลายปี เช่นพอมานั่งตรงนี้ เราว่าความสงบสงัดอย่างนั้นมันสบายดีสบายใจ เย็นออกเย็นใจ มันเงียบดี แต่มีคนหลายคนเขาว่า มันเหมาะที่จะ ฟังเพลง แล้วเขาก็เปิดวิทยุขึ้น เขาให้วิทยุไปเที่ยวหาที่สงบเย็น จะฟังเพลงให้มันไพเราะสักที นี่ความประสงค์มันขัดกัน เรา ต้องการจะทำให้มันดี แต่มันดีคนละอย่าง เราว่าสงบเงียบเย็น อย่างนี้ มันดีสำหรับชมความสงบ บางคนกลับเห็นไปว่า ที่เงียบ

สงบอย่าง^๕ เพลงมันไพเราะ จริงไม่จริง ลองไปคิดดู บรรยากาศ
ที่สงบเย็น เพลงมันก็ไพเราะกว่าบรรยากาศที่ไม่สงบเย็น

นี่^๘แสดงถึงความรู้สึกของคนเรา มันรู้สึกต่างๆ กัน
คนเขาเห็นประโยชน์อย่างไรเขาก็ทำกันไปอย่างนั้น เช่นสัตว์ในวัด
ในป่า มันก็ ลิง ค่าง เราว่าเอาไว้ดูเล่นดีกว่า เขาว่าเอาไป
ฆ่าแกงกินเสียดีกว่า ถ้าพระไปขอร้อง เขากลับด่าเอา ว่าทำไม
จึงทำตนเป็นเจ้าของไปเสียหมด แมแต่่นก แมแต่่นกบนต้นไม้
หรือว่าปลาในลำธาร ในสระน้ำ ความรู้สึกมันผิดกันไกล คือ
เราเห็นว่าเอาไว้ดู เขาก็ว่าจะเอาไปไว้กิน ก็เลยทำการฆ่าสัตว์
แม้ในวัด ซึ่งกฎหมายยังลงโทษผู้ฆ่าสัตว์ในวัดอยู่^๙ นี้ยังไม่ได้ยกเลิก
เราก็ไม่ได้ว่าอะไร ไม่ได้คิดที่จะใช้กฎหมาย ใช้อะไรกับคนเหล่านี้^{๑๐}
นี้ขอให้นึกดู แล้วก็เห็นใจทุกฝ่าย เห็นใจสัตว์ เห็นใจพระ ที่เขา
อยากจะมีนก กระทบก ที่พระท่านเอาข้าวให้กินจนมันคั้น นีมัน
ก็มีคนมายิง มาฆ่า มาตี ต่อหน้าพระ ก็ยังมี นกที่ร้องเพราะๆ
เขาก็บันทึกเสียงมัน แล้วเอามาทำเป็นนกต่อ เขาหลอกให้มัน
เข้ามาด้วยเสียงเครื่องบันทึกเสียง แล้วก็ติดยางติดบ่วง มันก็มี
เราบอกเขาว่า มันในวัด มันเป็นบาปพิเศษ คือไม่ใช่บาปอย่าง
ธรรมดาสามัญ เพราะว่ามันเป็นวัด ซึ่งตามธรรมดาวัดก็เป็นของ
ศาสนา เป็นของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น การฆ่าสัตว์ในวัดนั้นมันบาป
มันควรจะบาปมากกว่าฆ่าสัตว์นอกวัด บอกว่ามันช่วยตลอดกาล
แล้วก็^{๑๑}ให้ดูคนบางคนที่มีนกออกจ ะรราน ฆ่าสัตว์ในวัดนี้ มัน

ช่วยมาหลายสิบปีแล้ว จะตลอดกาลหรือไม่ ก็ยังไม่ทราบ แต่เห็นคนคนนั้นมันช่วยมาเรื่อย ๆ หลายสิบปีแล้ว จะทำมาหากินอะไร ก็มีแต่ผิดพลาด มันมีความไม่สมประกอบแห่งจิตใจของมันนั้นแหละเป็นต้นเหตุ เพราะจิตใจไม่สมประกอบ จึงมารุกรานฆ่าสัตว์ในวัด ต่อหน้าพระที่นั่งห้ามอยู่ จิตใจมันผิดปกติกินไปเสียแล้ว แล้วมันก็นั่นแหละที่จะต้องช่วยตลอดชาติ เพราะเขาทำอะไรด้วยจิตใจชนิดนั้นอยู่ตลอดเวลา

ที่จริง สัตว์ป่า สัตว์ต่างๆ ไปนี้ มันเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วก็ผูกใจเป็นเพื่อนกันได้ ไม่ว่านกหรือกระรอกหรือสัตว์ใดๆ เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า สัตว์เหล่านี้มีความรู้สึกธรรมดาสามัญ ไม่เป็นศัตรูกัน เมื่ออาตมาอยู่ที่สวนโมกข์แห่งเก่าโน้นอาศัยอยู่ในเพิง ต่อออกไปจากโบสถ์ร้าง เสามันเป็นไม้เก่า มันกลวง มันเป็นโพรง ลูกตะกวดมันเข้าไปอยู่ในโพรง โตเกือบเท่าข้อมือไม่ถึงข้อมือ แต่มันก็โตมาก มันอยู่ในโพรง มันโผล่ศีรษะออกมาจากรูเสา พออาตมาเดินเข้าไปในที่พัก มันก็หลุบหลุบเลย พอเดินเข้าออกที่ไร่มันก็หลุบปั๊บ แต่หลายหนเข้า มันก็ไม่ค่อยจะหลุบ จนกระทั่งว่า เดินผ่านเฉียดเข้าไป มันก็ไม่หลุบก็เอามือไปถูกจุมกมัน มันจึงจะหลุบ นี่ความเคยชินเป็นมิตรมันมากซึ้น ยิ่งตอนหลัง ๆ เดินไปมันไม่หลุบ เอามือไปถูกจุมกมัน มันหลับตาเสีย ลองคิดดูเถอะว่า มันทำตนเป็นเพื่อนเหลือประมาณไม่ได้ให้อะไรกินนะ ก็ไม่รู้จะเอาอะไรให้ลูกตะกวดกิน ไม่มี

ความรั้ เพียงแต่เป็นเพื่อนกัน เรียกว่าอยู่ด้วยกัน เราก็อยู่ใน
 เฟิงหน ^๕ เขาก้อยที่เสานน ^๕ มันก็เป็นเพื่อนกันได้ขนาดนี้ ^๕ นึก
 ควรจะถือเป็นหลักว่า ^๕ สัตว์เหล่านั้นเองเอาไว้ฝึกความเป็นเพื่อนกัน
 ดีกว่า ^๕ อย่าไปฆ่าไปอะไรมันเลย ^๕ เว้นไว้แต่มันจะเหลือทนจริงๆ
 จึงค่อยไล่ ค่อยตะเพิดไปเสีย ^๕ สัญชาติญาณของสัตว์ ^๕ มันไม่ได้
 ต้องการจะเป็นศัตรู ^๕ แล้วมันก็ไม่สันนิษฐานว่าใครจะเป็นศัตรู
 มันเพียงแต่ระวัง ^๕ ระวังเชิง ^๕ พอเห็นว่า ^๕ ไม่มีความเป็นศัตรู ^๕ มันก็
 แสดงความเป็นมิตร ^๕

ไก่ป่ามันก็มีมากขึ้น ^๕ เพราะว่ามันได้กินอะไรบ้าง
 อย่างนั้นมันไม่เหมือนกะลูกตะกวดตัวนั้น ^๕ ซึ่งไม่ได้กินอะไรเลย
 มีไก่ป่าหลายสิบตัวมากอยกินอาหาร ^๕ เมื่อเราฉนั้น ^๕ มันก็ไปอยู่ใต้ถุน
 รัานที่เรานั่งฉัน ^๕ ซึ่งเป็นซีฟาก ^๕ มันก็มีมาก ^๕ จนนึกเลงต่อไก่ ^๕ นึกเลง
 ยิ่งไก่ ^๕ มาเห็นเข้าแล้ว ^๕ มันก็เป็นอย่างที่เราเรียกว่า ^๕ น้ำลายไหล ^๕ ทั้งที่
 มันยังเบินๆ ^๕ อ้อยอย่างนี้ ^๕ นึกไม่เบินไร ^๕ ทน ^๕ มันก็มีสัตว์ ^๕ คือ ^๕ อีกา
 ก็มาพลอยกินด้วย ^๕ อีกา ^๕ ที่แรกก็มี ^๕ ๒ ^๕ ตัว ^๕ ไม่เท่าไรมันเรียกกัน
 มาได้ตั้ง ^๕ ๔๔ ^๕ ตัว ^๕ จนเอาตมาไม่ค่อยมีอะไรจะฉนั้น ^๕ ถ้าไปเลี้ยงอีกา
 ตั้ง ^๕ ๔๔ ^๕ ตัว ^๕ เลยก็เป็นเพื่อนกับอีกาขึ้นมาอีกรายหนึ่ง ^๕ แต่ว่าเพื่อน
 รัานนั้นไม่ไหว ^๕ เอาตมาสารภาพว่า ^๕ ทนไม่ไหว ^๕ คือว่า ^๕ พอมากเข้า
 แล้วมันก็มาอยู่ก่อน ^๕ ก่อนที่เราจะกลับจากบิณฑบาต ^๕ มารออยู่
 แถวโบสถ์ร้างที่พัก ^๕ มันขรดในโอ่งน้ำ ^๕ ถังน้ำ ^๕ จนในนั้นเต็มไป
 ด้วยอุจจาระของกา ^๕ เพราะมันไม่มีฝาปิด ^๕ จะกินน้ำที่ไหนกัน

ไม้ขีดเอาไปหมด หาไม่พบ มันเที่ยวค้นพบกลักไม้ขีด ก็เอาไป
ฉีกเล่นบนยอดต้นยางสูง ร่วงลงมา เทียนไขมันก็คาบไปทั้งซอง
มันก็เอาไปจิกกิน กินหรือไม่กินก็ไม่ทราบ แต่มันจิก หล่นมา
จากยอดยาง อะไรๆ ที่มันจะคาบไปได้ แล้วมันก็คาบไปหมด
มิตรภาพมันสั้นสะเทือนเสียแล้ว

ทีนี้ ต่อมา มันตามไปรับ ไปคอยรับอยู่ที่ประตูวัด
ประตูนอกวัด ประตูที่จะเข้าวัด แล้วก็บินตามเข้ามาเมื่อเราเดิน
กลับ เดินเข้ามาในวัด มาสที่พักมาฉันอาหาร มันก็ไปคอยรับ
ตั้งแต่เริ่มประตูนอกวัด แล้วบินตามขึ้นมาข้างบน ตังหลายสิบตัว
มันก็ขรด กว่าจะมาถึงที่พักมัน ขรดตง ๒-๓ ตัว ขรดหัว
รดบাত্র รดอะไรขณะเดินมา มันเหลือที่จะทนได้ จนสุดท้าย
ก็ต้องประกาศสงครามกับอีกา นิสู้ไม่ไหว ให้คนเขาช่วยขว้าง
ช่วยไล่ ช่วยอะไรไปตามเรื่อง แล้วก็ไม่ให้กินเลย อะไรนิดหนึ่ง
ก็ไม่ให้กิน มันก็ค่อยๆ หายไป ที่พูดนี้ก็เพื่อให้รู้ว่า สัตว์บาง
ชนิด มันก็เหลือกำลังเหมือนกันที่จะไปผูกพันความเป็นมิตร
แต่สัตว์บางชนิดนั้น สมควรอย่างยิ่งที่จะมีความเป็นมิตร เป็น
เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างลูกตะกวดตัวนั้น มันก็อยู่ด้วยกัน
เรื่อยมา ไม่ทำอะไรให้เดือดร้อนแม่แต่ชนิดเดียว จนตัวมันโต
เข้าไปในรูโพรงนั้นอีกไม่ได้ ก็หายๆ ไป ไม่ทราบว่าไปไหน
นี่พูดถึงเรื่องว่าเรามีสัตว์อยู่ในวัด ก็เพื่อจะผูกพันความเป็นมิตร
แล้วมันก็ช่วยให้ความเป็นพระของเรามีมากขึ้น แต่แล้วก็ประสบ

อุปสรรคจากคนบางคน ที่ไม่เห็นใจ จึงขอให้ท่านทั้งหลายช่วย
 ข้างแก่ลูกเล็กๆ ลูกเล็กๆ นั้นว่า อย่าไปทำเลย ไปทำอันตราย
 สัตว์ในวัดนั้น มันบาปพิเศษ คือบาปชนิดที่จะช่วยเรื่อยๆ ไป
 จนตลอดชาติ คนแก่ๆ สงสารลูกเด็กๆ แล้ว ก็ช่วยอธิบายกันใน
 ขอนี้ แล้วจะมีประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย นี้เอาตามพูดถึงเรื่อง
 ส่วนตัว เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มีแง่ที่จะนำหัว นำล้อ หรือนำ
 สงสาร ก็ไปคิดดูเอาเอง เราพูดกันในเรื่องที่น่าล้อ ตังใจจะ
 ให้ดี มันก็ทำไม่ได้ หรือทำไม่ค่อยจะได้ หรือถูกเห็นเป็นว่า
 ใช้ไม่ได้ คือไม่ดี

เอาตามไม่รับบวชนาคนอกฤดูกาลพรรษา ก็เพราะว่า
 มันได้ผลไม่คุ้มค่า บวชน้อยเกินไป เขาก็ว่า ไม่ดี ไม่เห็น
 เห็นใจ แต่เอาตามเห็นว่าขึ้นทำไป วัดมันจะร้างหมด ไม่ยอมรับ
 บวช ๗ วัน ๑๐ วัน ๑๕ วัน อะไรอย่างนี้ เพราะว่าถ้าเรายอม
 เปิดการบวชชนิดนั้นขึ้นมา ก็จะทำให้คนหนุ่มๆ นั้น บวชกันแต่
 เพียงชนิดนี้ ไม่บวชจริง ไม่เข้าพรรษา วัดมันก็ร้างแหละ เพราะ
 ไม่มีใครคิดจะบวชอย่างเข้าพรรษา เลยบวชอย่าง ๗ วัน ๑๐ วัน
 ๑๕ วัน ก็สึกกันเสียหมด มันมีโทษถึงกับทำให้วัดร้าง พ่อแม่
 พี่น้อง บู้ ข่า ตา ยาย ใครก็ตาม ช่วยสอนลูกหลานอย่านิยม
 บวช ๕ วัน ๑๐ วัน ๑๕ วัน เลย มันไม่ได้รับประโยชน์อะไร
 ไม่คุ้มค่าผ้าเหลือง ไม่คุ้มค่าเวลาที่ลงทุนบวช ไม่คุ้มค่ายุ่งยาก
 ลำบาก แล้วผลมันก็จะเกิดมีประเพณีชนิดที่ทำให้วัดร้าง คือ

ไม่มีใครจะบวชเข้าพรรษา สมักรบวชนอกพรรษา เดือนหนึ่ง บ้าง ครึ่งเดือนบ้าง ๑๐ วันบ้าง ๗ วันบ้าง นั่นแหละลัทธินี้ จะทำให้วัดร้างได้ เขาก็โกรธ ว่าไม่อำนวยความสะดวกบ้าง เห็นแก่ตัวบ้าง อาตมาก็ไม่ได้เห็นแก่ตัวอะไร แต่เห็นแก่วัด เห็นแก่อนาคตของวัด เห็นแก่พระศาสนานั่นแหละมากกว่า จึง เห็นว่ามันเป็นเรื่องที่น่าสงสารตัวเอง อยากจะให้มันดี มีผลดี มันก็มีความเข้าใจผิดกันอย่างนี้

แล้วเดี๋ยวนี้ยุ่งงำม ร่างกายไม่แข็งแรง ไปไหนก็ไม่สะดวก ก็ขอโอกาสว่าอย่าต้องไปไหนเลย จะไปสวดมนต์ บังสกุลง หรือไปเทศน์ ไปอะไร นอกสถานที่นั้น มันจะไปทกถัมให้เขาดูเสียมากกว่า อาตมาเชื่ออย่างนั้น จึงไม่กล้าไป ไม่กล้ารับนิมนต์ หมอเขาว่า เส้นโลหิตฝอยซี่กซ้ายของสมองมันตีบ มันจะไม่ทำงาน แล้วมันจะอุดตันได้ง่าย ถ้าไปทกถัม ก็มีหวังโลหิตอุดตัน หรือเส้นโลหิตฝอยแตก แล้วจะเป็นอัมพาต หรือว่าจะต้องตายไปเลย นี่ความที่ไม่กล้าไปที่ต่างๆ ที่ไม่จำเป็น มีคนว่า เอาแต่ความสะดวกส่วนตัว เห็นแก่ตัว ก็ไปคิดดูเถิดว่ามันเป็นเรื่องเห็นแก่ตัวหรือไม่เห็นแก่ตัว ผู้ใดมองเห็นแล้วก็ คงจะเข้าใจ ว่าทำไมจึงไม่รับนิมนต์เหมือนกับที่เขาเรียกกันอยู่ทั่วไป อาตมาบอกว่า เมื่อตอนหนุ่มๆ นั้น มันรับอย่างที่ไม่อยู่กะวัด ไม่ได้อยู่ติดวัด เดียวมันก็แก่ขนาดที่ยุ่งงำมแล้ว ฉะนั้น ขอให้เถอะ อย่าต้องไปรับนิมนต์ค่าๆ คั้นๆ ไปสวด ไปเทศน์ ไปอะไร

เลย เพราะสังขารมันอยู่ในสภาพที่ไม่อำนวยแล้ว ข้อนี้นับว่าเป็นโชคดี ที่มีคนเห็นใจมากขึ้น ไม่ค่อยรบกวน ไม่ค่อยนิมนต์ แม้แต่ทางราชการเขาก็อภัยให้ ไม่นิมนต์ แม้ที่สุด แต่การไปรับพระราชทานพดด้ยสมณศักดิ์ อาตมาก็ได้รับการผ่อนผัน บอกความจำเป็นว่า ขึ้นไปก็จะไปหกล้มหรือจะมา ลงไปในพิธี แล้วจะเสียพิธีหมด นี่เป็นข้อที่จะต้องขอยกเว้นเป็นพิเศษ ว่าไม่ต้องไปในที่นิมนต์ แม้จะเป็นราชการ

เป็นอันว่าความน่าทระศ น่าสงสาร แห่งสังขารของสังขารนี้ มันก็มีอยู่และมากขึ้น เป็นเรื่องโทษในอายุ โทษของชีวิต มีแง่ที่น่าจะล้อเล่น ทำอะไรไม่ได้ ไม่สะดวก ไม่เหมือนก่อนแล้ว

ที่นี้ ท่านคงจะเห็นได้ว่า ไม่ตั้งหีบเรียไร ไม่ได้ตั้งตู้ให้หย่อน เรียไรเงิน แล้วก็ไม่ต้องออกปากเรียไรทัวๆ ไป นอกวัด นอกวา ในวัดก็ไม่ตั้งหีบเรียไร มีคนบอกว่ามันโง่ ทำไม่ไม่ตั้งหีบเรียไร ถ้าตั้ง มันก็คงจะได้มากอยู่เหมือนกัน เราก็บอกว่าเรื่องเรียไรโดยตรง หรือเรียไรโดยอ้อม ตั้งหีบ ตั้งตู้ นั้นมันรบกวนคนอื่น มันไม่ใช่ที่ทำความสงบเย็น มันเป็นเรื่องรบกวนจิตใจของผู้อื่น เขาไม่อยากจะให้ เขาก็ต้องให้ เพราะมันตั้งตู้อยู่ให้เห็น แล้วถ้ามาด้วยกันหลายคน คนหนึ่งให้ คนที่ไม่ให้ มันก็ละอาย ก็ผ่นความมรสก มันเป็นเรื่องยุ่งไปหมด นี้เราก็ไม่เรียไรทั้งนอกวัด ไม่เรียไรทั้งในวัด ฝรั่งคนหนึ่งเขามาออกปาก

ว่า เขาเพิ่งเห็นเป็นครั้งแรกในเมืองไทย ทั่วไปได้ตั้งหีบ
หย่อนสตางค์ เขาเรียก Donation Box เราไม่มี ไม่ได้ตั้งหีบ
หย่อนสตางค์ เขามายกเอาตามว่าเขามาเห็นที่นี่ เป็นวัดแรกใน
ประเทศไทย บ้าหรือดีก็ไม่รู้ ถ้าไม่ทำเหมือนคนอื่น เขาว่าบ้า
ทั้งนั้นแหละ คุณก็เคยว่าคนอื่นเขาไม่ทำเหมือนเรา ว่าเป็นคน
วิปริต ฉะนั้น วัดนี้ก็ต้องวิปริต ที่ไม่มีหีบตั้งไว้สำหรับเรียไร
นี่ก็เป็นเรื่องน่าล้อ ซึ่งอำนวยความสะดวกอันนี้ไม่ได้ คนที่
หวังดีเขาก็ยังมาแนะนำควรจะมี เอาตามว่า ไม่ได้ เพราะมันทำมา
ตั้งแต่แรกแล้ว เรื่องที่ไม่ตั้งหีบเรียไร

แล้วก็ไม่ต้องเซมเซม ทงจริงก็คิดจะตั้ง อยากจะตั้งที่สุด
แต่จะกลายเป็นเซมเซมบ้า คือจะบอกในใบเซมเซมว่า คนที่จับ
ได้ใบนี้ มันเป็นคนไม่ประพฤติธรรมะข้อนั้นๆ เป็นคนเลว
ไม่มีธรรมะข้อนั้นๆ คนนี้จะต้องไปปฏิบัติธรรมะเสียใหม่ ใบ
เซมเซมที่ทกใบจะบอกธรรมะสำหรับคนที่จับได้ แล้วต้องปฏิบัติ ให้
เป็นคนดีกันเสียบ้าง ก็คิดอยู่เสมอว่าจะมีหีบเซมเซมอย่างนี้ แล้ว
ก็ยังไม่ได้ทำ กลัวว่ามันจะเกิดเรื่อง กลายเป็นเซมเซมตำคน ไม่
ได้ให้พรใคร ความคิดนี้ยังตายด้านอยู่ ดีหรือไม่ดี น่าล้อ
หรือว่าน่าชมก็ลองไปคิดดู

คนเขามายกบอกว่า ช่วยเป่าหัวที่ เป่ากระหม่อมที่ นี่มัน
มีทุกเดือน เดือนละหลายๆราย แล้วบางรายก็เป็นผู้หญิงด้วย
ก้มหัวเข้ามาให้ช่วยเป่าหัวที่ เป่ากระหม่อมที่ นี่จะทำได้อย่างไร

แล้วก็ ป คือ ประหยัด คือว่า เก็บค่าโดยสารแล้วให้
ประหยัด สำหรับซ่อมรถต่อไปข้างหน้า อย่าเอามากินเหล้าเสียหมด
ใช้จ่ายเสียหมด ตัว ป ให้ประหยัด แล้วจะมีเงินซ่อมรถหรือว่า
มีเงินใช้

แล้วก็ ส ว่า สุขภาพ ถ้าแก่เป็นคนสุขภาพ ก็จะไม่ถูก
คนโดยสารหรืออันธพาลตีหัวแตกตาย นี่คือ : อ อัปปรมาท ไม่
ประมาณ, ป คือ ประหยัดอย่างข้ง, ส คือ สุขภาพ นี่เจิม
รถยนต์ เขียนหนังสือให้ ๓ ตัว ก็ปรากฏว่ายังไม่มีเรื่อง พวกที่
ได้รับเจิมไปนั้นยังดีอยู่ แล้วเจิมอย่างอื่น ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร
ไม่ได้เรียนจริงๆ มันไม่ได้เรียน ว่าเจิมเจมนี่ ทำกันอย่างไร
ก็ได้แต่ทำอย่างนี้ ถ้ามันผิดเขาบ้าง ก็เป็นเรื่องที่น่าหัว นาล้อ
เหมือนกัน

นี่ ก็มีเรื่องถูกกล่าวหาว่ารังเกียจพระพุทธรูป นั้น
เป็นโคลนที่สาดโดยไม่ตั้งใจ โดยเข้าใจผิด อาตมาไม่ได้รังเกียจ
พระพุทธรูป ไม่เชื่อดองเอามาให้ชื ก็จะไม่รับไว้ทั้งหมดและ
ไม่ได้รังเกียจดอก แต่บางทีก็ไม่สะดวกที่จะตั้ง อย่างตรงนี้ วันนั้น
ก็ไม่ได้ตั้งเห็นไหม เพราะมันไม่ได้ตั้ง ไม่ใช่รังเกียจ ไม่มีเจตนา
จะรังเกียจพระพุทธรูป แต่ความเคยชิน มันมีไปในทางมีพระ-
พุทธเจ้า หรือพระพุทธรูปข้างใน ในจิตใจ เสียมากกว่า
ช่วยบอกเขาที่ว่า อาตมาไม่ได้รังเกียจพระพุทธรูป ก็มีอยู่หลาย
องค์เหมือนกัน ว่าที่จริง แต่ไม่ค่อยได้เอามาตั้ง ใครว่ารังเกียจ

พระพุทธรูปก็ช่วยเอามา ก็จะได้รับไว้ให้ดู ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะไปรังเกียจพระพุทธรูป มันจะน่ารังเกียจก็ต่อเมื่อไปยึดถือในพระพุทธรูปมากเกินไป อย่างที่คนโบราณแต่กาลก่อนเขาบอกว่าพระพุทธรูปบังพระพุทธรเจ้า นั่นแหละมันน่ารังเกียจ มันยึดมันในพระพุทธรูปมากเกินไป จนไม่รู้จักพระพุทธรเจ้าพระองค์จริงที่เป็นนามธรรม อย่างที่พระองค์ตรัสว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม การได้เห็นตัว จับจ้วงไว้ไม่ชื่อว่าเห็นเรา” นี่ถ้าไปยึดมันถือมันในพระพุทธรูปมากเกินไป ก็บังพระพุทธรเจ้าพระองค์จริง บังพระธรรม บังอะไรไปหมดเลยนี่ขอให้ระวังที่ตรงนั้น อย่าไปตั้งข้อรังเกียจที่พระพุทธรูป แต่ไปมีความระมัดระวังที่ว่าอย่าให้พระพุทธรูปเกิดบังพระพุทธรเจ้า หรือว่า เกิดบังพระธรรมขึ้นมา ถ้าท่านทั้งหลายมีพระพุทธรูปอยู่ในห้องบูชาบนตั่ง ที่ไหนก็ตาม ให้ใช้พระพุทธรูปเป็นจุดสำหรับเพ่ง ให้ทะลุเข้าไปถึงพระพุทธรเจ้าพระองค์จริง ซึ่งมีพระพุทธรูปนี้เป็นตัวแทน หรือเป็นสัญลักษณ์ เราอาศัยสัญลักษณ์ แล้วก็สอดส่องสัญลักษณ์ให้เข้าไปถึงตัวความจริง มันก็ได้ประโยชน์ ฉะนั้น ถ้ามีพระพุทธรูป ก็มีไว้สำหรับเป็นถ้ำมอง สำหรับมองให้ทะลุเข้าไปถึงพระพุทธรเจ้าพระองค์จริง มีประโยชน์อย่างยิ่งดีกว่าไม่มี นี่จึงว่าไม่ได้รังเกียจพระพุทธรูป แต่จะรังเกียจในการไปยึดมันถือมันติดแน่น ผ่าทะลุไปไม่ได้ นั่นแหละมากกว่า จะเอามาแขวนก็ได้ ไม่ต้องรังเกียจอะไร แต่

ถ้าตีมันตีมันจนไม่มีจิตใจถึงพระพุทธรูปร่างจริง แล้วมันก็คงจะไม่
 คุ่มค่า ที่มันรุ่งรุ่งย้อยท้อ น้ออาดมาพูดเพื่อช่วยให้เข้าใจกัน ใคร
 จะล้อ ใครจะตำ จะว่าก็ไม่โกรธ มันมีเรื่องอยู่อย่างนี้

มีคนเอามาแต่ไหนมาพูด ไปเที่ยวเขียนในหน้ากระดาษ
 นั้นนี่ ว่าอาดมานั้นแอนตผู้หญิง ฟังดูก็ไม่รู้ว่าอะไร หมายความว่า
 อะไร มันมีตัวหนังสือเขียนมาว่าอาดมาแอนตผู้หญิง คนเขียน
 มันคงจะบ้าเอง อาดมานั้นไม่มีความรู้สึกอะไร ที่จะไปแอนต
 ผู้หญิง ผู้หญิงเป็นมารดาของโลก ก็ต้องการให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิง
 คือเป็นมารดา อย่ามาทำหน้าที่ มาแย่งหน้าที่บิดา นั้นจึงจะนำ
 รังเกียจ ถ้าผู้หญิงคนไหนไปแย่งหน้าที่บิดา แล้วก็ำรังเกียจ
 ถ้าเป็นมารดาถูกลมเกลาวาญญาณของลูกเด็กๆ ให้เป็นไปอย่าง
 ถูกต้อง ก็เป็นศุภนาเคารพบซา ตามความหมายของคำว่า มารดา
 แต่ทว่ารู้สึกอยู่อย่างหนึ่ง ผู้หญิงซมกถามจู้จกว่าผู้ชาย บางทีก็ถาม
 ปัญหา ชนิดที่ไม่ต้องถามก็มี มาถามถึงอายุอาานาม ถามนั้นถามนี้
 เป็นรายละเอียดมากเกินไป อย่างนี้อาดมาว่าค่าญ ถามเหมือน
 อย่างจะมาขอแต่งงานด้วย หรือว่าถามเหมือนอย่างมาขอซื้อที่ดิน
 วัตนี้ อย่างนี้ มันคุยด้วยไม่ได้ ถึงแม้พวกฝรั่งก็เหมือนกัน
 ผู้หญิงฝรั่ง อาดมาเคยปฏิเสธไม่ยอมพบ ไม่ยอมคุยด้วย จนเขา
 โกรธก็มี เพราะว่ามันเป็นผู้หญิง แล้วก็คุยกันแต่ผู้หญิงคนเดียว
 คนอื่นเขาฟังไม่รู้เรื่อง มันก็เหมือนกับนั่งในที่ลับหู กับผู้หญิง
 มันเป็นอาบัติ อย่างนี้เป็นต้น อย่างนี้ไม่ควรอภัย ไม่ใช่อาดมา

จะแอนตหรือเกลียดชังผู้หญิง แต่มันต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัย บางอย่างก็ปฏิบัติได้ เช่นจะไม่ยอมพุดกับผู้หญิงฝรั่ง ในลักษณะที่มันน่าเกลียดสำหรับทางวินัย แม้แต่จะเขียนจดหมายผนึกถึงผู้หญิง มันก็รู้สึกว่ามันมีอาการเหมือนกับนั่งในที่ลับหู ลับตา กับผู้หญิงอย่างนั้นเป็นต้น มันไม่จำเป็นเหลือเกิน แล้วก็ไม่ค่อยจะทำอันนี้เป็นมูลเหตุให้เขากล่าวหาว่าแอนตผู้หญิง ซึ่งความจริงมันไม่มี ไม่รู้ว่าจะแอนตไปทำไมกัน นี่เป็นเรื่องเบ็ดเตล็ดเล็กๆ น้อยๆ ดจะไม่มีสาระอะไร ทำไม่ต้องเอามาพุด มันก็เอามาพุดเพื่อให้รู้กันไว้ ใครอยากจะล้อ ก็จะได้ช่วยกันล้อ

เอาละ พุดเป็นเรื่องเป็นราวกันดีกว่า เรื่องผ่อยเล็กกัน ที่ก็ได้ อะไรบ้างละ ที่ว่าจะพุดให้เป็นเรื่องเป็นราว? คือเรื่อง ที่เข้าใจผิดโดยบังเอิญ ก็มีอยู่เรื่องหนึ่ง คือว่า รูปที่พิมพ์แจกไป ถ่ายกับดอกบัว นั่งฟังดูดอกบัว มีข้อความเขียนว่า

“ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นคงอยู่
อยู่เป็นคู่ กันชั่วฟ้า ดินสลาย
ทำกะฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย
ท่านทั้งหลาย ก็อยู่กัน นิรันดร”

เข้าใจว่าบางคนคงจะนึกได้ และก็เคยได้รูปนี้ไป นี่มีคนมากกล่าวหาว่า แหม นี่อวดดี ถึงกับว่าเป็นคนที่ไม่ตาย บรรลูประอรหันต์แล้วหรืออย่างไร : “ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นคงอยู่

อยู่เป็นคู่กัน ชั่วฟ้า ดินสลาย ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย”
 มันก็มีแต่พระอรหันต์เท่านั้นที่จะไม่ตาย อาตมาไม่กล้าพูดได้
 อย่างนั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์ในความหมายนี้ นี่เพราะ
 คนนั้นมันเรียนมาน้อย คนศึกษาน้อย ว่า สิ่งที่ไม่รู้จักตายนั้น
 มีอยู่สิ่งหนึ่งคือ ธรรมะ พระธรรมประเภท อมตธรรม ประเภท
 อสังขตธรรม นี่มันไม่รู้จักตาย อยากรู้ก็ตายไม่ได้ มันอยู่
 ชั่วนิรันดร ผู้ที่มีสติรู้พูดอย่างที่ว่า มีแต่ธรรมะเท่านั้นแหละ
 ธรรมะเท่านั้น อมตธรรม ธรรมะเท่านั้น มีสติรู้ที่จะพูดออกมาว่า :
 “ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นคงอยู่ อยู่เป็นคู่ กันชั่วฟ้า ดินสลาย
 ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย แล้วท่านทั้งหลายทุกคน
 ก็อยู่กับ นิรันดร” ธรรมะพูด ธรรมะพูดทางปาก คือดอกบัว
 ดอกบัวเป็นปากของธรรมะ ธรรมะพูดด้วยปาก คือดอกบัว อาตมา
 ไปนั่งกับดอกบัว แล้วก็ได้ยินธรรมะพูดว่าอย่างนี้ แล้วก็เอามา
 บอกกล่าวท่านทั้งหลาย ให้ท่านทั้งหลายได้ยิน ว่าอย่างนี้ ส่วนคน
 เล่าเรียนน้อยมันก็เลยกล่าวหาอาตมาว่า อวดดี ยกตัวขึ้นเป็นอมตะ

นี่จึงขอแถลงความจริงเสียทีนี้ เดียวนี้ว่า ธรรมะพูด
 ทางดอกบัว อาตมาได้ยิน แล้วก็เอามาบอกให้ฟัง ว่าธรรมะ
 พระธรรมท่านพูดอย่างนั้น ขอให้ทุกคนพยายามเข้าถึงพระธรรม
 เกิด แล้วคนนั้นก็จะไม่รู้จักตาย เหมือนกับพระธรรมได้ด้วยกัน
 ทุกคนๆ คนไหนเข้าถึงธรรมะจริงๆ เพียงพอแล้ว คนนั้นจะ
 ไม่ตาย จะไม่รู้จักตาย เพราะไม่มีตัวตน เพราะละความยึดมั่น

ถ้ามั่นว่า ตัวตนเสียได้ ไม่มีอัตตสัญญาอีกต่อไป ก็กลายเป็นคนที่ไม่ตาย เหมือนกะลธรรมะนั้น เรื่องมันเป็นอย่างนี้

ถ้าใครยังสงสัยข้องใจอย่างนี้ ก็เข้าใจเสียใหม่ ว่าเรื่องมันเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าเป็นเสียงอาตมาพูด แต่เป็นเสียงธรรมะพูด โดยทางดอกบัว อาตมาได้ยิน แล้วก็เอามาเล่าให้ฟัง เผอิญคนเอาไปพิมพ์เข้า แจกกันเป็นการใหญ่ เป็นการเป็นงาน ก็มีหลายคนทีเดียวเข้าใจไปอย่างนั้น แล้วนินทาถือสาโคธสนว่า อาตมาเป็นคนอวดดี ยกตัวเป็นผู้ไม่ตาย อย่างนี้ รูปภาพรูปนั้นมันก็มีอะไร ที่ช่วยให้คิดนึกศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง ขอให้เอาไปใคร่ครวญดูให้ดี ให้ได้ยินเสียงพูดของพระธรรมทางปากคือดอกบัวกันบ้าง

รูปภาพรูปนี้ควรจะเอาไว้ดู เวลาเจ็บไข้ไม่สบาย เอารูปนี้ไปแขวนไว้ปลายเตียง แล้วก็นอนดู มันจะทำให้หายเจ็บหายไข้โดยเร็ว หรือถ้าตาย ก็ตายดีที่สุด อานิสงสมันมีอย่างนี้ เอาไปแขวนไว้ดูเวลาเจ็บไข้หนักๆ จะทำให้หายเจ็บไข้เร็วขึ้น ถ้าจะตาย ก็ตายดีที่สุดในเมื่อฟังเอารูปภาพอันนี้ติดอยู่ในใจ คือมันจะไปสู่มตะตามแบบของพระธรรม ก็มีประโยชน์ในทางมหายอยู่บ้าง นี้ก็เอามาพูดให้ฟัง ให้ช่วยกันลือ ว่าเป็นความสะเพร่า ไม่รู้เท่าถึงการณ์ พุดออกไปอย่างนั้น จนเขาจับผิดเอามากล่าวหานินทาได้อย่างนี้ เอมาลือกันเสียวันนี้ แล้วจะได้เลิกกัน จะได้เลิกเข้าใจผิดกันเสียที

คนคนหนึ่งเขาเขียนในหนังสือรายคาบ รายเดือน ฉบับ
หนึ่ง เห็นได้ชัดเลยว่าเขียนกระทบอาตมา คำอาตมาโดยตรง ว่า
ทำไมๆ อะไรๆ ก็กาลามสูตร ไม่เชื่อพระไตรปิฎก ไม่เชื่อ
ครูบาอาจารย์ ไม่เชื่อผู้ที่พูดได้ เอามาพูดทำไม ไม่มีประโยชน์
พูดว่าอย่าเชื่อพระไตรปิฎก : มา ปิฎกสมปทานน แล้วตัวเอง
ก็อ้างพระไตรปิฎกอยู่ทุกหน้ากระดาษที่เขียน หรือที่พูด นี้เขาว่า
อย่างนี้ เขาว่าอย่างนี้ ว่าอาตมาเอากาลามสูตรมาโฆษณาทำไม
ก็ไปดูซี รายการ รายการนี้ รายการที่เขาหยิบขึ้นมากล่าวหา
ที่ว่าอย่าเชื่อเพราะมีอยู่ในปิฎก อย่างเชื่อเพราะว่ามีผู้พูดอยู่ในสภาพ
ที่ควรจะเชื่อ, อย่าเชื่อด้วยเหตุผลว่า สมณะนี้เป็นครูของเรา
คนนั้นเขาโทษอาตมาว่าเป็นผู้คอยเขยเรองนี้ เอากาลามสูตรมาเผยแพร่
แล้วก็นั่นมากที่สุด แล้วก็ย้อนเอาว่าตัวเองนะ กลับไม่ทำตาม

นี่มันเป็นความผิดพลาดของคนคนนั้น หรือว่า คน
โดยมาก ที่ไม่เข้าใจหลักการของกาลามสูตร พระพุทธเจ้าตรัส
กาลามสูตรนั้นนะ เพียงแต่ว่าอย่าไปเชื่อเพราะเหตุเพียงเท่านั้น
แต่ไม่ได้ห้ามว่าอย่าฟัง อย่าอ่าน ที่ไม่ให้เชื่อที่เขาพูดตามๆ
กันมา เขาไม่ได้ห้ามว่าอย่าฟัง ท่านไม่ได้ห้ามว่าอย่าฟัง แต่
ท่านห้ามว่าอย่าเชื่อ เพราะเหตุที่ว่าพูดตามๆ กันมา ก็ฟังซิเขา
พูดอย่างไร ก็ฟังซิ ฟังแล้วก็เอามาใคร่ครวญพิจารณา ดู ถ้ามัน
พูดไปในทางที่เห็นว่า ดับทุกข์ได้ ก็เอาซิ เพราะดับทุกข์ได้

ก็เอาไปใช้ดับทุกข์ได้ ถ้าเห็นว่าดับทุกข์ไม่ได้ ก็ไม่ได้สนใจเลย
นี่ก็เรียกว่าใช้ ยถาภูตญาณทัสสนะของตนเอง ทั้ง ๑๐ ข้อนั้นแหละ

อย่าเชื่อเพราะเหตุว่า เขาปฏิบัติตามๆ กันมา ก็ไม่ได้
ห้ามว่าอย่าดู กิเลส เขาปฏิบัติตามๆ กันมาอย่างไร ก็ดูสิ แต่ว่า
อย่าเชื่อด้วยเหตุเพียงเท่านั้น เขาปฏิบัติอย่างไร มันจะดับทุกข์
ได้หรือไม่ ก็ดูสิ ถ้ามันดับทุกข์ได้ก็เอา ก็ทำตาม อย่าเชื่อตาม
ข่าวลือที่ลือกันอยู่กระฉ่อน ไม่ได้หมายความว่าไม่ให้ฟัง ฟัง
ก็ได้ เขาลือกันอยู่ว่าอย่างไร ฟังก็ได้ แต่ก็ไม่ใช่เพราะมันลือกัน
กระฉ่อน แล้วก็อย่าเชื่อโดยอ้างพระไตรปิฎก ว่ามันมีอยู่ใน
พระไตรปิฎก นี่ก็ไม่ได้หมายความว่าอย่าดูพระไตรปิฎก อย่า
เปิดพระไตรปิฎก ท่านไม่ได้ห้าม แต่ว่า ไม่ใช่เพราะเหตุที่มันมี
อยู่ในพระไตรปิฎก ในปิฎก ข้อความในปิฎกนั้นอ่านได้ ใครๆ
อ่านก็ฟัง แล้วก็เอามาใคร่ครวญดู เอามาปฏิบัติตามแล้วดับทุกข์
ได้ ก็ปฏิบัติตาม ไม่ให้ล่าฟังเพียงว่า มันมีอยู่ในพระไตรปิฎก
แล้วก็เชื่ออย่างตะครุบเอาไป ที่ข้ออื่นๆ ก็เหมือนกันแหละ ที่มัน
ทนได้กับความเห็นของเรา หรือว่ามันเกิดผุดขึ้นในจิตใจของเรา
อันนี้มันห้ามไม่ได้ มันก็เกิดผุดขึ้นในจิตใจของเรา แล้วบางที
ก็ทนได้ต่อความคิดเห็นของเรา แต่เราก็อย่าเพ้อเชื่อว่า เพราะ
มันทนได้ต่อความคิดเห็นของเรา ต้องวิเคราะห์วิจารณ์ดูต่อ
ไปว่า ปฏิบัติเข้าแล้วตามนั้น มันดับทุกข์ได้หรือไม่

มาถึงข้อที่ว่า อย่าเชื่อเพราะว่า ผู้พูดอยู่ในฐานะที่น่าเชื่อ ก็ฟังซิ เขาอยู่ในฐานะที่น่าเชื่อ ก็ฟัง แล้วครูบาอาจารย์พูดก็ฟัง ฟังด้วยความเคารพ สมณะเป็นครูของเรา เราฟังด้วยความเคารพ แล้วก็เอามาวิเคราะห์วิจารณ์ดู เมื่อนับคัมภีร์ได้ก็ปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้น กาลามสูตรนั้นไม่ได้เป็นอุปสรรคอะไร ไม่ได้เป็นเครื่องกีดขวางอะไร ที่ให้คนเราต้องลำบากเพราะเหตุนี้ ฉะนั้น เราก็ดูพระไตรปิฎก อ่านพระไตรปิฎก อ้างพระไตรปิฎกได้ เฉพาะส่วนที่เราเห็นว่ามันถูก มันจริง พิสูจน์ความมีประโยชน์อยู่ในนั้น แล้วเราก็เคารพครูบาอาจารย์ เชื่อฟังครูบาอาจารย์ แต่ถ้ามันไม่พิสูจน์ในเรื่องความดับทุกข์ได้ เราเฉยเสียก็ได้ คือเราไม่ปฏิบัติตาม แม้ว่าเราจะรับฟังมา

นี่คือกาลามสูตร มีหลักการในการที่ให้อาตมา ก็เอามาเปิดเผยตามตรง แล้วก็บอกไปตามตรง คนคนนั้นเขาเกลียดมาก เขาโกรธมาก เขาเขียนกระทบบ้าอาตมาว่าตลบตลวงว่าห้ามไม่ให้เชื่อพระไตรปิฎก แต่ตัวเองก็อ้างพระไตรปิฎกอยู่แทบจะทุกวัน ทุกหน้ากระดาษที่พูดหรือเขียน นี่โคลนชนิดนี้มันก็เป็นโคลนเหมือนกัน เขาจำแล้วก็ต้องถือว่าเป็นโคลน แต่มันเป็นความรับผิดชอบของใคร ท่านทั้งหลายจะล้ออาตมาเดี่ยวนี้ก็ได้ ว่ามันเป็นความผิดของอาตมาหรือของใคร เรามันก็ออกจะเถรตรงเกินไป คือพระบาลีมีว่าอย่างไร ก็เอามาพิมพ์ออกอย่างนั้น เปิดเผยไปอย่างนั้น โดยเจตนาดี แต่แล้วก็มีผลเกิดขึ้นอย่างนี้

ฉะนั้น ใครที่ยึดถือกาลามสูตรเป็นหลัก ก็ขอให้เข้าใจเสียใหม่ อย่าให้กาลามสูตรกลายเป็นอุปสรรคที่ไม่ยอมทำอะไรตามนั้น แล้วคนนั้นแหละมันจะบ้าเอง มันจะไปอยู่ที่ไหนล่ะที่จะไม่ให้ได้ยินใครพูด ที่ไม่ให้เห็นใครทำ ที่ไม่ให้อ่านพระไตรปิฎก หรือไม่ให้ฟังครูบาอาจารย์ หรือไม่ให้คิดนึกตามความรู้สึกของคน นั้นมันเป็นไปได้ นี่ก็เป็นไปได้ทุกอย่างแหละ แต่ว่าไม่เชื่อทันที ไม่ถือเอาทันที ว่าเป็นอย่างนั้น มาใคร่ครวญดูตามที่เป็นจริงแล้วจึงจะถือเอา มันมีทางที่เทียบเคียงมากมาย จนในที่สุดรู้ว่าข้อนี้มันถูก ข้อนี้มันผิด ข้อนี้ปฏิบัติตามแล้วดับทุกข์ได้ ข้อนี้ปฏิบัติตามไม่ได้ ไม่ดับทุกข์ อย่างนี้เป็นต้น

เรื่องกาลามสูตร

ที่นี้ มีคนบางคนกล่าวหาเอาตมาว่า ทำไมบอกสิ่งซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาอย่างไม่คงเส้นคงวา วันนั้นคราวนี้บอกอย่างนี้ วันอื่นคราวอื่นบอกอย่างอื่น จนมีหัวใจพุทธศาสนาหลายแบบเหลือเกิน นี่เขาหาว่าบอกหัวใจพุทธศาสนาไม่คงเส้นคงวา ถ้าท่านจำได้ ท่านคงจะนึกได้ว่าบางครั้งก็บอกว่าหัวใจของพระพุทธศาสนานั้น คือ คาถาพระอัสสชิ ว่า “ธรรมะเหล่านี้ไม่มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตเจ้าทรงแสดงเหตุแห่งธรรมนั้นพร้อมทั้งความดับแห่งธรรมนั้น” นี่หัวใจพุทธศาสนา บางทีก็บอกว่า “สพฺพปาปสฺส อภินฺนโย” — ไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์” นี่เป็นหัวใจพุทธศาสนา อย่างนี้ก็มิ บางทีก็บอกว่า “อริยสัจ

๔ ข้อ เป็นหัวใจพุทธศาสนา” อย่างนั้นก็ มี บางทีก็บอกว่า “สัพเพ
 ธมฺมา นาลํ อภินเวสย — สิ่งทั้งปวงยึดมั่นถือมั่นไม่ได้” นี่เป็นหัวใจ
 พุทธศาสนา อย่างนั้นก็ มี และบางทีก็บอกว่า สุนฺญตา-ความว่าง
 จากตัวตน เมื่อจิตเห็นความว่างแล้ว ไม่ยึดถือสิ่งใดๆ น้อมไป
 เพื่อนิพพาน คือความว่าง “สุนฺญตาเป็นหัวใจของพุทธศาสนา” อย่าง
 นั้นก็ มี บางทีก็บอกว่า “ตภา - ความเป็นเช่นนั้น” ไม่เป็นอย่างอื่น
 ให้มองเกาะ นี่เป็นหัวใจของพุทธศาสนา เห็นแล้วไม่ยึดถืออะไร
 ก็เป็นหัวใจพุทธศาสนาได้ ที่นเดี๋ยวนี้มาบอกว่า “รักผู้อื่น” นี่
 เป็นหัวใจพุทธศาสนา และทุกศาสนาเสียด้วย นี่ทำไมบอกหัวใจ
 พุทธศาสนาไม่คงเส้นคงวา เดี่ยวบอกอย่างนั้น เดี่ยวบอก
 อย่างนี้?

ข้อนี้ก็ไปคิดดูเองเถอะ มันผิดที่ตรงไหนล่ะ ที่บอกว่า
 อะไรเป็นหัวใจของพุทธศาสนา มันถูกทั้งนั้นเลย มัน
 เพียงแต่มองดูกันคนละเหลี่ยม เมื่อมองจากเหลี่ยมนี้ เพื่อเหตุ
 การณ์อย่างนี้ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างนี้ มันก็เห็นหัวใจพุทธศาสนา
 ในรูปร่างอย่างนี้ ที่น ไปมองในเหลี่ยมอื่น ในเหตุการณ์อย่างอื่น
 มันก็เห็นอย่างอื่น เหมือนกะกอนหินกอนนี้ คุณนั่งตรงนั้นเห็น
 รูปร่างอย่างนั้น มานั่งฝั่งนี้ เห็นรูปร่างอย่างนี้ เหลียวไปทาง
 ทิศโน้น เห็นรูปร่างอย่างโน้น เหลียวไปทางทิศโน้น เห็นรูปร่าง
 อย่างโน้น มองจากข้างบนเห็นรูปร่างอย่างหนึ่ง ถ้ามองมาจาก
 ใต้ดินข้างล่าง มันก็เห็นรูปร่างอย่างหนึ่ง มันแล้วแต่ว่าจะมองกัน

ในเหลี่ยมไหน หัวใจมนุษย์นั้นก็ถอะ ตัดออกมา แล้วก็มองดูจาก
ทางนั้น จากทางนี้ จากข้างบน จากข้างล่าง ก็ไม่เห็น หัวใจนั้น
มันมีรูปร่างอย่างไรโดยอย่างเดียว มันมีได้หลายอย่าง

หัวใจของพุทธศาสนานี้ ถ้าเราจะเอามาพูดเพื่อให้เกิด
การปฏิบัติรวบรัดทางนี้ มันก็สรุปความออกมาว่าอย่างนี้ ถ้าจะให้
ปฏิบัติรวบรัดอย่างโน้น ก็สรุปความออกมาว่าเป็นอย่างโน้น เดียวนี้
เพื่อจะสรุปความออกมาในฐานะที่เป็นประโยชน์ในทางสังคมแก่
คนทั้งโลก ก็บอกว่าหัวใจของพุทธศาสนา มันมีเพียง ๓ พยางค์
ว่า “รัก ผู้ อื่น” รักผู้อื่นนะเป็นหัวใจของพุทธศาสนา เพราะ
ไม่เห็นแก่ตัว ก็เลสเกิดไม่ได้ ก็หมดกิเลส สังคมก็เป็นสุข นั่นก็
ได้เหมือนกัน จะไปพูดค้ายาวๆ เช่น คาถาพระอัสสชิ โอวาท-
ปาฏิโมกข์ อริยสัจจ ๔ นั่นก็ได้เหมือนกัน มันแสดงในเหลี่ยม
อื่น เมื่อมองมาจากเหลี่ยมค้อนอื่น นี่ขอให้เข้าใจข้อเท็จจริงอันนี้
ไว้ สำหรับที่จะไม่เกิดความขัดแย้งกันขึ้นในตัวเอง หรือระหว่าง
ตัวเองกับผู้อื่น คือว่าเรามองอะไร ก็มองจากคนละทิศคนละทาง
แล้วเป็นเหตุให้เถียงกัน ทะเลาะกัน จนถึงกับเป็นข้าศึกแก่กัน
เพราะว่ามองคนละทาง ขอให้สังเกตไว้ให้ดี ต่อไปข้างหน้าก็
จะไม่ต้องมีอะไรที่ทำให้รู้สึกว่ามันขัดกัน

ที่นี้ก็มาถึงเรื่องที่มีนัยยะ อยากจะให้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องยาก
เรื่องเป็นเรื่องตายของธรรมชาติของศาสนายังขึ้น : อาตมารวบรวมเอา
มาตามที่จะนึกได้ ว่ามันมีอะไรที่เขากล่าวหาอย่างรุนแรง กล่าวหากัน

อย่างรุนแรง แล้วเราก็กู้ก่อกู้หา ให้เป็นมิจฉาทิฏฐิไปเลย นี้อยู่
หลายเรื่อง ถ้าเข้าใจแล้ว มันก็เป็นเรื่องที่น่าล้อ น่าเอามาล้อ เพราะ
มันคอยหลบมูม มันกลับศาละปัดกันอยู่

เขากล่าวหาอาดมาว่า พุดอะไรมันเกินธรรมดา ที่มัน
มากกว่าที่ควรจะพูด เดียวมันมีข้อเท็จจริงอยู่นั่น เนื่องจาก
อาดมาพอใจ ถ้อยคำของพระเยซูคริสต์ ฝ่ายคริสตนั้น ที่เป็น
เหตุให้ถูกหาว่าเลื่อมใสคริสต์ กลายเป็นคริสต์ไปแล้วก็มี พระ-
เยซูท่านกล่าวว่า “เรามาเพื่อช่วยทำให้มันเต็ม ไม่ได้มาเพื่อยกเลิก”
ใจความสั้นๆ มันมีอย่างนี้ “มาเพื่อช่วยทำให้มันเต็ม ไม่ใช่มา
เพื่อยกเลิก” เช่นบัญญัติของเดิมก่อนพระเยซูมีอยู่ เหมือนกับ
ที่เราเรารู้กันอยู่ทั่วไปว่า ไม่ให้ประพฤติดิถีประเวณี ล่วงเกิน
บุตร ภรรยา สามี หญิง ชายของผู้อื่น หมายความว่า ไปทำ
อย่างนั้นเข้าแล้วก็ผิดศีล ผิดธรรมะข้อนี้ ทินพอพระเยซูเกิดขึ้น
พระเยซูมาสอนว่า แม้แต่เพียงดูด้วยตา แล้วคิดอยู่ในใจ เท่านั้น
ขาดศีลแล้ว ขาดศีลข้อล่วงเกินประเวณีแล้ว บัญญัติเดิมนั้น
เขามีว่าต้องไปทำอย่างนั้นเข้าจริงๆ จึงจะขาดศีลกาเมว พระเยซู
ว่าเพียงแต่ดู จ้องดูด้วยตา แล้วคิดด้วยจิตที่ประทุษร้าย นี้ คนนั้น
ก็ขาดศีลกาเมวแล้ว นี้จะหาว่า พระเยซูมาเลิกของเก่า หรือว่า
พระเยซูมาทำให้มันสมบูรณ์ยิ่งขึ้น? ของเก่าบัญญัติไม่ให้กระทำ
พระเยซูก็ไม่ได้บอกให้ยกเลิก แต่เพิ่มน้ำหนักให้มันมากขึ้น ว่า
เพียงแต่มองดู จ้องตา แล้วคิดจะทำ มันก็ขาดศีลหมดแล้ว นี้

เยซูชุกกล่าวหา ถูกพวกยิว ฝ่ายยิว ฝ่ายศาสนายิวเขากล่าวหา
 ว่ามาทำลายล้างของเดิม มายกเลิกของเดิม พระเยซูก็บอกว่า
 ดูให้ดี ยกเลิกของเดิม หรือทำให้มันดี ทำให้มันเต็ม ทำให้สมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น นี่พระเยซูรับบาปข้อนี้อย่างไร อาตมาก็กำลังรับบาปข้อนี้
 อย่างนั้น

เพื่อจะป้องกันศีลธรรมไว้ในสภาพที่ปลอดภัยที่สุด เรา
 จึงพูดอะไรให้มันมาก ให้มันเต็ม เช่น อาตมาบอกว่า คนที่
 แต่งตัวว๊อบๆ แวมๆ ผู้หญิงที่แต่งตัวว๊อบๆ แวมๆ ล้อกเลสผู้ชาย
 นั้น มันเป็นโสเภณีแล้ว มันยังไม่ได้หันไปรับจ้าง เอาเงิน
 เอาทองที่ไหน มันแต่งตัวว๊อบๆ แวมๆ เสื้อผ้าบางๆ บิดๆ เบียดๆ
 อย่างนี้ มันเป็นโสเภณีแล้ว เพราะจิตใจของเขาต้องการให้คน
 อื่นหลงรักเขาด้วยการกระทำอย่างนั้น เพื่อเขาจะได้ประโยชน์
 อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ฉะนั้น คนแต่งตัวไป
 หรือครึ่งไป อะไรก็ตาม มันเป็นโสเภณีแล้ว อย่างน้อยมันก็เป็น
 โสเภณีทางจิตทางวิญญาณ การพูดอย่างนี้ไม่ได้ยกเลิกของเก่า
 แต่มันกลับทำให้ของเก่ามีความหมายสมบูรณ์ เต็มที่ ปลอดภัย
 แก่ศีลธรรมยิ่งขึ้นเท่านั้นเอง การที่มากล่าวหากันว่า มายกเลิก
 ของเดิม มาว่าเอาเองใหม่นี้ ไม่มี ไม่มี อาตมารับรองได้ว่าไม่มี
 แต่เขาก็หาว่ามี และมีมากเรื่องมากอย่าง เขาหาว่าอาตมายกเลิก
 หลักธรรมะเดิมๆ เรื่องตายแล้วเกิด เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ เรื่อง
 โอปปาดิกะ เรื่องมีตัว มีตน มีสัตว์ มีบุคคล เขาว่าอาตมายก
 เลิกนั้น ไม่จริง ไม่ได้ยกเลิก

เรื่องตายแล้วเกิดนี้ เข้าใจผิดกันอยู่มาก ทุกคนที่นั่ง
 อยู่ที่นี่ ระวังให้ดี เรื่องตายแล้วเกิดนี้ เป็นคำพูดที่ผิด เรื่อง
 ตายแล้วไม่เกิด ก็เป็นคำพูดที่ผิด เขาหาว่า อาตมาไปยกเลิก
 คำสอนที่ว่า ตายแล้วเกิด แล้วทำให้คนไม่มีศีลธรรม นั้นมันก็
 แล้วแต่เขาจะพูด แต่ความจริงตามหลักของพุทธศาสนานั้น พูด
 ไม่ได้ว่าตายแล้วเกิด หรือตายแล้วไม่เกิด มันต้องพูดว่าแล้วแต่
 เหตุแต่ปัจจัย ที่มันจะมีอยู่ หรือไม่มีอยู่ ถ้าเหตุปัจจัยสำหรับ
 เกิดมี มันก็ตายแล้วเกิด; ถ้าเหตุปัจจัยสำหรับเกิดไม่มี มันก็
 ตายแล้วไม่เกิด มันพูดออกไปโดยส่วนเดียวไม่ได้ เมื่ออาตมา
 พูดอย่างนี้ ช้แจงอย่างนี้ เขาก็หาว่ายกเลิกหลักของเก่าที่ว่าตายแล้ว
 เกิด แล้วคนก็ไม่ทำบุญทำกุศล นี้ปรับกันมากถึงอย่างนี้

ที่นี้ มันยังมีมากไปกว่านั้นว่า ที่พูดว่าตายแล้วเกิดหรือ
 ไม่เกิดนี้ มันไม่ถูกต้องตามที่เป็นจริง เพราะว่าถ้าพูดให้จริงถึงที่สุด
 แล้ว มันไม่มีใครตาย ไม่มีใครเกิด ตรงนี้เขายังโกรธใหญ่
 พอพูดว่าไม่มีใครตาย ไม่มีใครเกิด ไม่มีใครเกิดใหม่ กระทั่ง
 ไม่มีใครอยู่ ไม่มีใครนั่งอยู่ที่นี่ มันมีแต่กลุ่มของสังขาร เป็น
 ไปตามเหตุตามปัจจัย หรือกลุ่มของธรรมชาติหมุนไปๆ ไม่มีสัตว์
 บุคคล ตัวตน เรา เขา อย่างนี้มันไม่มีคน แล้วไม่มีใครนั่งอยู่
 ที่นี้ ไม่มีใครจะตาย ไม่มีใครจะไปเกิดใหม่ เขาก็ยังโกรธใหญ่
 หาว่ายกเลิกของเก่า ที่จริงนี้แหละคือของเก่า ของพระพุทธเจ้า
 ที่ท่านได้ตรัสสอน เรื่องอนัตตา เรื่องสุมุญจตา ไม่มีสัตว์ บุคคล

ตัวตน เรา เขา บทปัจจุเวกขณะพิจารณาปัจจัยสี่ สำหรับภิกษุ
สามเณรนั้นแหละ มีข้อความชัดเจน เช่นว่า บิณฑบาตนั้นที่ดี
ผู้ที่บริโภคบิณฑบาตนั้นก็ดี เป็นสักว่าชาติตามธรรมชาติ ไม่ใช่สัตว์
บุคคล วางเปล่าจากความหมายแห่งตัวตน อย่างนี้ทำไม่ไม่เอามา
คิดดูบ้าง อันนั้นมันยากเล็กไม่ได้ มันมีอยู่จริง แล้วเขาก็หาว่าเรา
ยากเล็ก ว่าตายแล้วเกิด อีกซักหนึ่งไม่เอามาพูด ที่ว่าตายแล้ว
ไม่เกิด ไม่เอามาพูด เพราะเขาสอนเป็น พูดเป็น แต่เรื่องตายแล้ว
เกิด เขาสอนพูดเป็นแต่ว่า มีคน ตายแล้วเกิด แล้วก็จะได้รับ
ผลกรรมตามที่ทำไว้อย่างไร พูดไม่เป็นว่าอนัตตา ไม่มีสัตว์ ไม่มี
บุคคล จึงเอามาพูดให้เข้าใจผิด จนเป็นไม่มีอะไรเลย เป็นนัตถิก-
ทิฎฐิไปเสียอีก ก็ยังไปกันใหญ่ ยิ่งเป็นมิจฉาทิฎฐิใหญ่ ที่ไม่มี
อะไรเสียเลย

ตามหลักของพุทธศาสนานี้พูดว่า มันมีธรรมชาติ
ปรุงแต่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย ตามกฎแห่งกฎจสุมุขปาหหรือ
อะไรก็ตาม นั้นแหละมันมี ไม่ใช่ไม่มีอะไรเสียเลย อาตมา
ก็พูดทำนองอย่างนี้ พูดตรงๆว่า ไม่มีใครตาย ไม่มีใครเกิด
แต่มันเป็นธรรมะในชั้นสูง เขาฟังไม่เข้าใจ นี่ถ้าพูดในชั้นต่ำ
ก็ไม่พูดว่า ตายแล้วเกิด หรือตายแล้วไม่เกิด แต่จะพูดว่า แล้ว
แต่เหตุปัจจัยมีอยู่หรือมิได้มี พอเราพูดอย่างนี้ เขาหาว่า ยากเล็ก
ของเก่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ

นี่มาถึงเรื่องอบาย ๔ นรก เตรัจฉาน เปเรต อสรกาย
มีเรื่องราวที่เขากล่าวกันไว้แต่ก่อนอย่างไร มีรูปภาพเขียนไว้ตาม

ผนังโบสถ์ เช่น นรก มีไฟ มีหม้อทองแดงอย่างนั้นๆ เเดวัจฉาน คือสัตว์เดวัจฉานตามทุ่งนา เปรตคือเปรตรูปร่างผอมโซต่างๆ ชนิด อสุรกายคือผีชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่มีใครเห็นตัว พุดไม่ได้ว่า รูปร่างอย่างไร แล้วตายแล้วก็ตกอบาย คือความเป็นอย่างนั้น เรียกว่าไปตกนรก นรกของคนพวกนี้ ตายแล้วจึงจะตก ถ้ายังไม่ตาย ยังไม่มีปัญหาเรื่องนรก ไม่เกี่ยวกับนรก จะตกนรกก็ต่อเมื่อตายแล้ว อาตมาก็บอกเขาว่า นรกอย่างนั้นไม่สำคัญ ไม่จำเป็น คือไม่รีบด่วน เก็บไว้ก่อนก็ได้ มาดูอบายจริงๆ ที่นี้ และเดี๋ยวนี้กันดีกว่า นรกก็คือความร้อนใจ เหมือนกับไฟเผา เมื่อใดใจของใครร้อนเหมือนไฟเผา คนนั้นกำลังตกนรก อยู่ในนรก เมื่อใดคนใดโง่อย่างไม่น่าจะเป็นได้ เมื่อนั้นคนนั้นก็เป็น สัตว์เดวัจฉานอยู่ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ในรูปร่างอย่างนี้ ในรูปร่างอย่าง คนนี้แหละ ก็เป็นสัตว์เดวัจฉาน ที่นี้ เปรตนั้นนะ เมื่อใดทิว ทิวด้วยกิเลสตัณหา ทิวเหลือประมาณนี้ เมื่อนั้นแหละเป็นเปรต ไม่ต้องตายไปเกิดในโลกไหน โลกอื่นที่ไหนดอก ที่นี้ในรูปร่าง อย่างนี้แหละ คนนั้นเขาเป็นเปรตได้ เมื่อมันทิวอย่างไม่มีเหตุผล ทิวด้วยความโง่ ทิวด้วยอวิชชา ที่นี้ อสุรกาย เมื่อใดคนใด มันขลาด ขี้ขลาด ขี้กลัว อย่างไม่มีเหตุผล อย่างนั้นมันเป็น อสุรกาย ที่นี้และเดี๋ยวนี้ นี้ไม่ได้ยกเลิกที่เขาว่ากันไว้แต่ก่อน ที่เขียนไว้ตามผนังโบสถ์ ก็ไม่ได้ไปลบของเขา แต่อธิบายให้เห็นว่า ที่มันแรงร้ายเหลือประมาณ แล้วก็มันมีอยู่ที่นี้ รกกวน อยู่ทุกวันนี้ ทำไมไม่ดู ทำไมไม่ดูนรก เเดวัจฉาน เปรต อสุรกาย

เดี๋ยวเกิดตรงนั้น เดี๋ยวเกิดตรงนี้ คนหนึ่งๆ นะ มันก็เป็นได้
วันละหลายๆ ครั้ง ร้อนใจหลายๆ ครั้ง กัดกนรกรหลายๆ คน
ในวันหนึ่ง ในวันหนึ่งง้อหลายๆ ครั้ง ก็เป็นสัตว์เดรัจฉานหลายๆ
คน ในวันหนึ่ง หิวด้วยกิเลสไม่มีเหตุผล ก็เป็นเปรตหลายๆ
ครั้งในวันหนึ่ง อสุรกายมันเข้ชลาด ไม่มีความหมาย ไม่มีเหตุผล
มันก็เป็นอสุรกายหลายๆ ครั้ง แม้ในวันหนึ่ง และบอกว่าอย่าตก
นรกชนิดนี้ ที่นและเดยวันช เมื่อตายไปแล้วก็ไม่ต้องตกนรก
ชนิดไหน ที่โลกไหน อย่างอื่นอีก มันรับประกันได้ที่นี้ อย่าตก
นรกอย่างนี้ ส่วนนรกอย่างโน้น มันควบคุมไม่ได้ มีของมันยังเอ้อม
ไปไม่ถึง เราก็มาควบคุมนรกที่อยู่ในวิสัยที่เราจะควบคุมได้ ที่น
และเดยวัน อย่าตกนรก หรืออย่าตกอบายในความหมาย ๔ อย่างนี้
แล้ว ตายแล้วก็ไม่ต้องตกอบายชนิดไหนหมด เขาก็ไปกล่าวหาว่า
ยกเลิกของเก่า มาพูดเอาเองใหม่ ว่านรก เดรัจฉาน เปรต
อสุรกายเป็นอย่างนี้

นี่คนมันโง่เอง มันไม่รู้จักปฏิบัติตามความหมายเรื่องนี้
ให้ปลอดภัย บางคนยังเป็นเอามาก ถึงกับว่า ที่อาตมาพูดนั้น
เป็นอุปมาเปรียบเทียบ นั้นแหละมันบ้ามากเกินไป ที่แท้อย่างที่
อาตมาพูดนั้น นั้นแหละคือตัวจริง ไม่ใช่อุปมาเปรียบเทียบ
ส่วนอย่างที่เขาเขียนตามหนังสืออย่างนั้น หม้อทองแดงอย่างนี้
นั้นแหละคืออุปมาเปรียบเทียบ เขากลัวว่า นั้นนะเป็นตัวจริง
ที่อาตมาพูดว่า นรกคือความร้อนใจ เดรัจฉานคือความโง่ เปรต

คือความหิว อสุรกายคือความขลาดนี่ เขากลัวว่าเป็นอุปมา
เท่านั้น อุปมาเท่านั้น ดูเถะ มันอุปมาอะไรละ มันเกิดอยู่จริงๆ
ในจิตใจ ในใจ ทุกวัน ๆ มันไม่ใช่อุปมา ฉะนั้น เราก็รู้จักอธิบาย
ที่แท้จริงกันเสีย แล้วก็อย่าตกอบายที่นี้ ในโลกนี้ แล้วก็รับ
ประกันได้ ว่าตายแล้วจะไม่ตกอบายชนิดไหนหมด แต่ก็ไม่พ้น
ถูกเขาหาว่าอวดดี ตั้งลัทธิใหม่ ยกเลิกของเก่า

ที่นี้ เรื่องสวรรค์ ก็เหมือนกัน ถ้ามีความรู้สึกสบายใจมาก
ถึงขนาดชอบใจตัวเอง บุชาตัวเอง ยกมือไหว้ตัวเองได้ ว่ามี
อะไรดี ความรู้สึกอันนั้นแหละ เป็นความหมายของคำว่า "สวรรค์"
ขอให้ทุก ๆ ท่านมีอะไรในตัว ที่ดี พอที่จะยกมือไหว้ตัวเองได้
วันละครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย วันละครั้งหนึ่งเป็นอย่างน้อย ยกมือ
ไหว้ตัวเองได้ นั้นแหละคือสวรรค์แท้จริง ไม่ใช่อุปมา ส่วนสวรรค์
นางฟ้า สวรรค์วิมานอะไรนั้นนะ จะเป็นอุปมา ตัวจริงนี้อยู่ที่จิต
ที่เป็นสุข พอใจตัวเอง ชื่นใจตัวเอง นี่เป็นสวรรค์ อธิบาย
อย่างนี้ ไม่ได้ยกเลิกของเก่า แต่ว่าทำของเก่าให้ง่าย ให้เต็มขึ้นมา
จนถึงนี้ เต็มขึ้นมาจนถึงกับว่าควบคุมได้ ปฏิบัติได้ ใช้เป็น
ประโยชน์ได้

ที่นี้ ก็มาถึงเรื่องโอปปาติกะ มีคนเขียนคำอาตมาโดย
ตรงเลยว่า เป็นคนไม่เชื่อในโอปปาติกะ จึงไปอธิบายเสียใหม่
ที่จริง เราอธิบายเสียใหม่นั้น คือให้ถูกโอปปาติกะที่แท้จริง ส่วน
โอปปาติกะที่เขาพูดกันอยู่ทุกวันนี้ นั้นมันผิดแล้ว มันผิดหลักแล้ว

โอบปาติกะที่แท้จริง คือว่ามันเกิดผลงุขึ้นมาโดยไม่ต้องมีบิดา มารดา เกิดผลงุขึ้นมา ไม่ต้องเป็นทารกอ่อนนอนแบเบาะ ผลงุขึ้นมาโตเต็มที่แล้ว ไม่มีบิดามารดา การเกิดอย่างนี้เรียกว่า “โอบปาติกะ” แล้วมันก็มีชั่วระยะที่เกิดเท่านั้นแหละ ที่เรียกว่า โอบปาติกะ

ทีนี้ เขาเข้าใจผิด เขาเอาไปปนกันกับคำว่า สัมภเวสี สัมภเวสี คือ วิญญาณที่เกี่ยวล่องลอยอยู่หาที่เกิด นั่นคือ สัมภเวสี เขาเอาโอบปาติกะไปปนกับสัมภเวสี เอาสัมภเวสีมาเป็นโอบปาติกะ แล้วเขาว่าเขาแสดงปาฏิหาริย์อย่างนั้นอย่างนี้ได้ โดยอำนาจของ โอบปาติกะ นั้นมันผิด สิ่งที่เขาเรียกนั้น มันเป็นสัมภเวสี “โอบปาติกะ” นี้ มันชั่วขณะที่เกิดผลงุขึ้นมา ก็เสร็จเรื่องของ โอบปาติกะ ถ้ามันไม่ได้เกิด มันเกี่ยวล่องลอยหาที่เกิดอยู่ เป็น วิญญาณชนิดนั้น อย่างที่เขาว่านะ ไม่ใช่อาดมาว่า อย่างนี้ในบาลี เขาเรียกว่า “สัมภเวสี” เอาสัมภเวสีมาใช้แสดงปาฏิหาริย์อย่างนั้น อย่างนี้ได้ เหมือนที่เขาชอบคุย ชอบอวดกันนั้นแหละ แต่เขา ไปใช้ในนามของโอบปาติกะ มันก็ผิดหมด เอาสัมภเวสีมาใช้ ในนามของโอบปาติกะ เขาอธิบายโอบปาติกะว่าเกิดผลงุขึ้นมาในโลกทิพย์ คือโลกที่เป็นทิพย์ โลกอื่นที่มองไม่เห็นโน่น แล้วยัง ว่าเกิดเป็นคนก็ได้ เกิดเป็นสัตว์ก็ได้ ในโลกทิพย์ ก็มีคน มีสัตว์ มีอะไร เป็นทิพย์ นั้นนะเขาเรียกว่า โอบปาติกะ

อดมาบอกว่า ไม่ใช่ โอปปาทิกะเกิดผลงขึ้นมาโตเต็มที
 โดยไม่ต้องมีบิดามารดา นี่คือมันเกิดด้วยกระแสแห่งความคิด
 ยึดมั่นถือมั่น เมื่อใดมีความรู้สึกเป็นสัตว์นรก มันก็เกิดเป็นสัตว์
 นรก มีความรู้สึกเป็นสัตว์เดรัจฉาน มันก็เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน
 รู้สึกอย่างเปรต ก็เท่ากับเกิดเป็นนรก รู้สึกอย่างอสรกาย มันก็
 เกิดเป็นอสรกาย ทนและเดยวัน หรือถ้าให้ชัดไปกว่านั้นอีก ก็คือ
 เมื่อมีความคิดอย่างเลว ก็เกิดเป็นคนพาลทันที คนคนนั้นแหละ
 เมื่อมีความคิดอย่างเลว ก็เกิดเป็นคนพาลทันที คนคนนั้นเมื่อเกิด
 มีความคิดดี คิดถูกต้อง มันก็เกิดเป็นบัณฑิตขึ้นมาทันที มันคิด
 อย่างโจร มันก็เกิดเป็นโจรทันที คิดอย่างพระก็เป็นพระทันที
 นี่คือเกิดแห่งจิตใจ มีความหมายอย่างหนึ่งๆ ผลงขึ้นมาเป็นเต็มที
 ไม่ต้องมีบิดามารดา ไม่ต้องคลอดออกท้องแม่ ไม่ต้องเป็นเด็ก
 อ่อนนอนเบาะอยู่แล้วจึงจะโต มันโตเต็มทีทันที

นี้ขอให้ทุกคนระวังกการเกิดแบบนี้ มันผลอนิดเดียว
 มันก็เกิดเป็นโจรได้ คิดอย่างโจร ก็เกิดอย่างโจรได้ โดยไม่ต้อง
 ไปขโมย ไปปล้น ไปอะไรที่ไหน เพียงแต่มันคิดพอใจที่จะทำ
 อย่างนั้น มันก็เกิดเป็นโจรเสียแล้ว คิดอย่างคนดี ก็เป็นคนดี
 แล้ว คิดอย่างคนชั่วก็เป็นคนชั่วแล้ว นี่แหละเรียกว่าโอปปาติกะ
 ที่แท้จริง ไม่ต้องตายเข้าโลง แล้วจึงไปเกิด

ฉะนั้น เป็นโอปปาติกะที่นี้กันให้ดีๆ ให้ถูกต้อง
 ระวังให้ดี อย่าให้เกิดความคิดชั่ว คิดเลว เป็นคนชั่วคนเลว และ

ตายไปแล้ว ก็ไม่ไปเกิด เป็นคนชั่วคนเลว ถ้าโอบปาติกะชนิด
 นั้นมีอีกที่หนึ่ง ก็เป็นคนดี แต่นั่นมันยังไกล มันยังไม่เกี่ยวข้อง
 กัน มันยังไม่ทำอันตรายอะไร โอบปาติกะชนิดที่นี้เดี๋ยวนี้มัน
 ทำอันตรายมากเหลือเกิน พ่อเด็ก ๆ คิดผิดต่อพ่อแม่ มันก็เกิด
 ใหม่ เป็นสัตว์นรกคุณไปแล้ว เป็นลูกนรกคุณไปแล้ว ถ้ามัน
 คิดดี เอ้อเพื่อ อ่อนน้อม ต่อพ่อแม่ มันก็เป็นสัตว์กตัญญูไปแล้ว
 มันเกิดได้ชั่วพริบตาเดียว หรือว่าเร็วกว่านั้นเสียอีก คือชั่วขณะ
 จิตที่มันคิด ฉะนั้น ระวังนะ เกิดเป็นสัตว์นรกวันละ ๑๐๐ ครั้ง
 ก็ได้นะ ใครที่ขี้โกรธเก่ง ขี้ร้อนใจเก่ง นั่นมันเกิดเป็นสัตว์นรก
 วันหนึ่ง ๆ ต่หลาย ๆ ครั้ง ต่หลายสิบครั้ง ต่หลายร้อยครั้ง ก็ได้
 ขอให้ระวังโอบปาติกะชนิดนี้ ร้ายกาจเหลือเกิน

แล้วอุตสาห์เกิดโอบปาติกะฝ่ายสวรรค์กันบ้าง คือทำ
 ความดี แล้วก็พอใจในความดี ยกมือให้ตัวเองได้ เกิดเป็น
 เทวดาในสวรรค์ ในความหมายของคำว่า “สวรรค์” คือพอใจและ
 เป็นสุข ให้มีโอบปาติกะเป็นคนดีทำนองนี้อยู่เป็นประจำ มันก็
 จะดีมาก และปลอดภัย ใช้คำว่า “โอบปาติกะ” เสียให้ถูกต้อง
 อย่าเอาไปปนกับคำว่า “สัมภเวสี” คือ วิญญาณที่ล่องลอย ยัง
 ไม่รู้ว่าจะเกิดอย่างไร เหมือนกับจิตที่มันกำลังอยู่ในระยะที่ไม่แน่
 ใจลงไป ว่ายึดมันอะไร อะไรนั้น มันเรียกว่า สัมภเวสี จิตที่
 กำลังลึกลง ไม่รู้ว่าจะเอาอย่างไรแน่ มีลักษณะเป็นสัมภเวสี

พูดอย่างนี้ไม่ได้ยกเลิกของเก่าในคัมภีร์ ในตำรา บางที
 พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ตรัสเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้ มันมีอยู่ในคัมภีร์
 ตำราชั้นหลัง แล้วก็เอามาถือกันจนเป็นมันเหมาะ จนเป็นลัทธิ
 เข้มงวดกวดขัน พอเราไปพูดอธิบายอย่างอื่นผิดไปจากนั้น
 เขาก็เห็นว่ายกเลิกของเก่า ก็ประนามให้เป็นคนทำลายหลักของ
 พระพุทธศาสนาไปเสียทีเดียว

คนที่เรื่องตัวตน คนมีความรู้สึกว่าเป็นตัวตน เป็นตัวกู
 เป็นของกูมาตั้งแต่เล็กๆ เป็นเด็กๆ เกิดมา ยังไม่รู้ความมันก็มี
 ไม่มีตัวตน พอเด็กๆ รู้เรื่องความสุข ความงาม ความน่าเกลียด
 ความหอมความเหม็น ความเอร็ดอร่อย ความไม่เอร็ดอร่อยนี้
 รู้สึกในเวทนาแล้ว เด็กๆ จักเกิดตัณหา คือความอยาก ไปตาม
 อำนาจของเวทนานั้น มีความอยากแล้ว มันก็เกิดมีความรู้สึก
 เท่านั้นแหละ ความรู้สึกนี้ไม่ใช่ตัวตนอะไร เกิดความรู้สึกอัน
 หนึ่งว่ากูอยาก ผู้ต้องการ ผู้จะเอาให้ได้ตามที่ต้องการ นี่ตัวตน
 มันเกิดในฐานะเป็นนามธรรมอย่างนี้ หลังจากที่เกิดตัณหา ตัณหา
 เกิดหลังจากเวทนา เวทนาเกิดหลังจากผัสสะ พอมีผัสสะทางตา
 ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย กระทั่งทางใจ มันก็เกิด
 เวทนาที่สบายแก่จิต เวทนาไม่สบายแก่จิต แล้วเกิดตัณหาไปตาม
 เวทนานั้น ถ้ามันอร่อย สบายงามสบายแก่จิต มันเกิดตัณหาอยากได้
 อยากเอา อยากเป็น ถ้ามันไม่เป็นที่สบายแก่จิต ก็เกิดตัณหา
 ชนิดที่อยากไม่เอา ไม่เป็น ถ้าเกิดความอยากเป็นความรู้สึกเต็ม

ไปแล้ว มันก็เกิดความรู้สึกถัดมา คือความรู้สึกมกๆ ผู้อยาก นักเกิด
ตัวกผู้อยาก อยากที่จะเอามาได้มาเป็นของกู ความรู้สึกว่าของกู
มันก็ตามมา

นี่เด็ก ๆ เราเริ่มรู้สึกอย่างนี้ได้ เริ่มเกิดตัวกู ของกู ได้
เขาก็เป็นผู้มีอุปาทาน ว่าตัวกู ว่าของกู หรือมีมานะ ความสำคัญ
มันหมายความว่าเป็นตัวกู ว่าเป็นของกู ที่เป็นตัวกก็คือว่า อหังการ
มานะ มานะสำคัญมันหมายความว่า ตัวกู ที่เป็นของกู ก็คือ มมัง-
การมานะ มานะสำคัญมันหมายความว่าของกู นี่เกิดความรู้สึก
อย่างหนึ่ง มันก็มีความเคยชิน สำหรับจะเกิดอีก ขึ้นมาครั้ง
หนึ่ง ความเคยชินอันนี้เรียกว่า “อนุสัย” แปลว่า นอนตาม
คือ นอนตามเป็นความเคยชินที่จะเกิดมานะว่ากู เกิดมานะว่าของกู
เด็กโตขึ้นมาๆ เป็นผู้ใหญ่ ก็มีการเกิดตัวกู ของกูซำๆๆๆ ก็
เป็นอนุสัยอันหนาแน่น เรียกชื่อตามคำบาลีว่า อหังการ มมังการ
มานานุสัย ช่วยจำไว้ด้วย มันเป็นคำที่สำคัญมากที่สุด อหัง-
การะ มมังการะ มานานุสัย อนุสัยมานะว่าตัวกู ว่าของกู แปล
ออกไปอีกว่า ความเคยชินที่จะหมายมั่น ว่าเป็นตัวกู ว่าเป็นของกู
ขึ้นมาตั้งแต่เด็ก ๆ เด็ก ๆ พอรู้ความดีแล้ว มันก็เหมือนนัสะสมมาก
ขึ้น ๆ จนหนาแน่น เป็นอนุสัยอยู่ในสันดาน อนุสัยนี้มากขึ้น ๆ
มันก็อดตัวมากขึ้น มันก็ปรี่ที่จะไหลออกมา เป็นความรู้สึกที่เป็น
กิเลสอีก ที่มันอดตัว หมักหมม จนระเบิดไหลออกมาเป็นกิเลส
อีก นี่เราเรียกว่า “อาสวะ” อาสวะแปลว่า ไหลนองออกมา

อนุสัยที่มันมากเข้า พอมันได้เหตุได้ปัจจัย มันก็ไหลนองออกมา เป็นอัสวะ มันก็มาเป็นกิเลสรูปใดรูปหนึ่ง ยึดถือว่าตัวกูว่ของกู ตามสมควรแก่เหตุปัจจัยนั้น ๆ อย่างนี้มิในทุกคน แล้วก็หนาแน่น อยู่ในทุกคน ที่เป็นปุถุชน อันนั้นจะไม่หมดไป จนกว่าจะเป็น พระอรหันต์ ความเป็นพระอรหันต์ก็คือการทำลายอหังการะ มมังการะ มานานุสัย เสียได้ ฉะนั้น จงสนใจเรื่อง อหังการะ มมังการะ มานานุสัย ให้เข้าใจ แล้วก็ศึกษาธรรมะในการปฏิบัติ ธรรมะเพื่อจะทำลายเสียซึ่งอหังการะ มมังการะ มานานุสัย ถ้า ทำลายได้หมด ก็เป็นพระอรหันต์ ทำลายได้ไม่หมด ก็เป็นพระ อริยบุคคลที่รอง ๆ ลงมา รู้จักสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ อหังการะ มมังการะ มานานุสัย แล้วก็รู้อย่างถูกต้องที่สุดว่า อหังการะ สำคัญ ว่าตน มมังการะ สำคัญว่าของตน ตัวกูหรือของกู นั้นแหละ มันมีอยู่อย่างนี้ มันเป็นเพียงความรู้สึก มันไม่ได้มีตัวตนอันแท้จริง ไม่ได้เป็นวิญญานอย่างผีปศาจอะไรที่ไหน มันเป็นเพียงความรู้สึกที่ปรุ่งแต่งขึ้นมาในจิตใจ ในระดับที่เป็นตณฺหา เป็นอุปาทาน แล้วเคยชินเป็นนิสัย เรียกว่า “อหังการะ มมังการะ มานานุสัย” ไม่มีตัวตนที่ไหน ตัวกูก็เป็นเพียงความรู้สึก ของกูก็เป็นเพียง ความรู้สึก

ความรู้สึกอันนี้มีชื่อหลายอย่าง เรียกว่า อัสมีมานะก็ได้ คือ ความสำคัญ หมายถึงว่าเรามีอยู่ อัสมี ว่าเรามีอยู่ อัสมีมานะ คือ มานะหมายถึงว่าเรามีอยู่ หรือจะเรียกว่า “อตุตตสญฺญา”

ความสำคัญว่าตัวก็มีอยู่ มันเป็นเรื่องสมๆ แล้งๆ ทงนั้นแหละ
 ที่เรียกว่าตัวตน มันเป็นความรู้สึกแห่งจิต ที่มันรู้สึกคิดนึกได้ ใน
 ร่างกายที่ยังเป็นๆ ยังไม่ตาย มันมีอุปกรณ์พร้อมที่จะรู้สึกคิดนึก
 อย่่างไรก็ได้ ความรู้สึกที่ว่าตน ว่าของตน หรือจะเรียกกันหยาบๆ
 เมื่อมันเดือดจัด ว่าตัว ว่าของกัน มันก็มีอยู่ตลอดเวลา นี่เขา
 จะให้มายึดถือเป็นตัวเป็นตน เป็นที่พึ่งของตนนี้ มันเป็นไปได้
 ไม่ได้ อาตมาจึงบอกตามหลักพระธรรมอันแท้จริง ว่ามันไม่มีตัว
 ไม่มีตน มันจึงไม่มีใครเกิด มันจึงไม่มีใครตาย ไม่มีตัวตนอัน
 ถาวร เขาก็หาว่าอาตมาว่าเอาเอง ยกเลิกของเก่า ที่ว่ามีตัวมีตน
 นั้นมันเป็นคำพูดประเภทชักชวนให้ทำบุญ เอาบุญกุศล เป็นตัว
 เป็นตน เป็นที่พึ่งของตน มีตัวมีตน อย่่าทำบุญที่กุศล อย่่าไหนมัน
 ก็ได้เหมือนกัน แต่มันไม่ใช่เรื่องจริง เป็นเรื่องชักชวน เป็นเรื่อง
 ช่วยให้เกิดสนใจในบุญ ในกุศล ฉะนั้นการที่จะพูดว่าไม่มีตัวตน
 นี้ ไม่ใช่ยกเลิกของเก่า ของเก่าแท้ของพระพุทธเจ้านั่นก็คือสอน
 เรื่องอนัตตา เรื่องสมุญญาตา เรื่องตถตา คือไม่มีตัวตน ความไม่มี
 ตัวตนนั้นเป็นของจริง แต่จิตมันไม่รู้สึกอย่างนั้น จิตมันรู้สึก
 มีตัวตนเสียเรื่อย จิตรู้สึกมีตัวตนเสียเรื่อย มันก็เลยเราจึงรู้สึก
 มีตัวตน มีตัวเรา มีของเรา ถ้ามันเข้มข้นมากเข้า มันมีความ
 หมายอย่างที่เราเรียกว่ามีตัว มีของ มีตัวกู ของกัน มันเข้มข้น
 กว่าว่ามีตัวเรา มีของเรา มีตัวเรา ของเรา ก็ยังเข้มข้นกว่าที่
 พูดว่า มีตัวตน มีของตน มันแล้วแต่ความรู้สึกแห่งจิตที่มัน
 รุนแรงหรือว่ามันอ่อนแอ

รวมความว่า อาตมาไม่ได้ยกเลิขงเดิม เรื่องนรก เรื่องสวรรค์ เรื่องโอปปาติกะ เรื่องตัวตนอันถาวร ไม่ได้ยกเลิก แต่ประการใด แต่ช่วยอธิบายใหม่ให้เต็ม ให้ปฏิบัติได้ ให้ควบคุมได้ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ให้เราควบคุมนรก สวรรค์ ตัวตน อะไร ได้ที่นี้และเดี๋ยวนี้ แล้วก็มีผู้ที่ไม่เข้าใจ ก็หาว่ายกเลิขงเก่า ก้าวเป็นมิจฉาทิกฎฐิบัง เป็นอะไรบ้าง แล้วแต่เขาจะพูดออกไป ด้วยอำนาจของความโกรธ นี่แหละน่าเอามาล้อใหม่ ทั้งๆที่จะ ทำให้เต็ม กลับหาว่าเป็นเรื่องยกเลิก สมณะหน้าที่ทำตัวเป็นลูกศิษย์ของพระเยซู ว่าเรามาที่นี่เพื่อทำให้เต็ม ไม่ได้ยกเลิขงเก่า อาตมาเห็นว่ามันน่าล้อ จึงเอามาล้อ มาล้อให้ได้ยินได้ฟังกันเสีย ไม่ยกเลิขงเก่า แต่พูดให้สมบูรณ์ ให้เห็นครบถ้วน ให้เห็นทางที่จะปฏิบัติได้ แล้วให้ปฏิบัติเอาตัวรอดได้ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ควบคุมอย่าให้กิเลสเกิดขึ้นได้แล้ว มันก็เป็นนิพพานโดยอัตโนมัติ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ ไม่มีกิเลสเกิดขึ้นครบถ้วนแล้ว ก็มีภาวะแห่งนิพพานในปัจจุบัน ที่นี้และเดี๋ยวนี้ คือมันเย็น ไม่มีไฟ กิเลส และไฟทกซ์เผาผลาญ แม้ว่าร่างกายจะแก่จะตาย มันก็ไม่มีอุปาทานเข้าไปยึดถือเอามาเป็นของเรา มันก็เท่ากับไม่มี เท่ากับไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย นี่เรียกว่านิพพานในทิสฐุธรรม มีพระบาลีเรียกว่า “นิพพานในทิสฐุธรรม” นิพพานในเวลา ในระยะ ในขณะที่บุคคลคนนั้นเห็นได้หรือรู้สึกได้ด้วยตนเอง

นี่เกี่ยวกับหลักธรรมที่ถูกลืม ถูกกล่าวหา ว่ายกเลิขงเก่า แล้วว่าใหม่เอาเอง ซึ่งไม่มีทางที่ทำได้ ไม่มีใครทำได้

Summum Bonum ที่เขารูกันอยู่ ก็รู้ว่าหมายถึงอะไร คือสิ่งสูงสุด
 ที่มนุษย์จะเข้าถึงได้ ทนและเดยวน จะเบนพระเจาก็ได้ เป็น
 นิพพานได้ เป็นอะไรก็ได้ เขาเรียกกันกลางๆ ว่า Summum
 Bonum = ความดีสูงสุดสำหรับมนุษย์ จะเข้าถึงได้ทนและเดยวน
 อาตมาต้องการจะเอามาพูดถึงอย่างนี้ แต่ถ้าพูดด้วยคำที่เขาใช้กัน
 อยู่แล้ว ก็ใช้คำว่า Summum Bonum ก็ ๔ พยางค์ สั้นๆ ล้วนๆ
 มันก็ประหยัด คำอย่างนี้มันมาก ถ้าพูดกับนักศึกษา เช่นจะต้อง
 พูดในที่อบรมผู้พิพากษา ที่เป็นนักศึกษา เป็นอะไรมามากแล้ว
 หรือว่า นักศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่างนี้ ก็ใช้คำที่ว่าเขารูอยู่แล้ว
 เพื่อประหยัดเวลา อย่างหนึ่ง จึงได้ใช้คำภาษาต่างประเทศ
 เช่นคำว่า Nihilism คือ นัตถิกทฤษฎี ในภาษาบาลีนี้ เขารูกันดี
 ทั่วโลกว่า Nihilism มันหมายถึงอะไร เราไม่ต้องไปเสียเวลาพูด
 เป็นประโยคหลายๆประโยค พูดว่า Nihilism คือลัทธิที่ถือว่า
 ไม่มีอะไร อย่างนี้มันก็ประหยัด ภาษาทางศีลธรรมมีมากคำ
 ที่พูดแล้วมันเข้าใจกันได้ทันที

ที่นี้ คำอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เช่นคำเปอร์เซีย ของ
 นิกายซุฟี ความหมายอย่างเดียวกับลัทธิอัตตาในฮินดู มันรูกันอยู่
 แล้ว ก็พูดคำที่เขาสามารถใช้ได้ หรือว่าที่เขายังไม่รู้ เขาก็จะได้รู้ ว่า
 ในลัทธิอิสลามนั้นนะ เขาก็มีคำสอนเรื่องอัตตาอันถาวร เหมือน
 กับลัทธิฮินดู มีคำเรียกสั้นๆว่า อนาลฮัค ฮัคตุอ์ - ข้าพเจาก็
 เป็นพรหม ท่านก็เป็นพรหม อย่างนี้เป็นต้น คือทุกคนเป็นพรหม

คำภาษาละติน ก็มีอยู่หลายคำ ที่มันรักกันดี ก็เอามาใช้ เพื่อกำกับไว้ให้แน่นนอน มันมีประโยชน์ตรงที่ว่า คำบรรยายไม่น้อย ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ คำบรรยายที่เราบรรยายๆ อยู่ใน เขาได้เอาไปแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วหลายเรื่อง บางเรื่องเขาแปลไม่ถูกไม่ตรงอย่างที่เรต้องการ เพราะว่าเราพูดเป็นไทย ที่นี้พอถึงตรงนั้น เราพูดเป็นภาษาอังกฤษประกอบไปเสียด้วย คนที่ช่วยเอาไปแปลเป็นภาษาอังกฤษ เขาก็ใช้คำถูก และตรงตามที่เรต้องการ มันมีประโยชน์เหลือประมาณอย่างนั้นแหละ จึงต้องใช้คำภาษาอังกฤษบางคำ ประกอบในการบรรยาย

เอาตามไม่ต้องการจะโอ้อวดอะไร ในการที่จะใช้คำภาษาต่างประเทศ โดยเนื้อแท้แล้วก็ไม่ได้บูชาฝรั่ง พุดอะไรจนฝรั่งโกรธ ไม่อยากจะมองหน้าอยู่แล้ว จะเรียกว่า บูชาฝรั่ง มันเป็นไปได้ คนก็ยังมาด่า มากล่าวหาเอาตมาว่าชอบใช้คำต่างประเทศ เพราะบูชาฝรั่ง เดียวนี้ก็พุดกันจนฝรั่งโกรธ ไม่อยากจะดูหน้าอยู่แล้ว พุดว่าการศึกษาหมาทางดวันของพวกเขาฝรั่งอย่างนี้ เขาก็โกรธอยู่แล้ว ไม่ใช่เรื่องบูชาฝรั่งเลย ที่นี้ การเอาคำฝรั่งมาประกอบคำบรรยายนี้ ก็เพราะเพื่อประโยชน์ให้มันง่าย ประหยัดเวลา ได้ผลดี เมื่อเขาจะเอาคำบรรยายนี้ไปแปลเป็นภาษาต่างประเทศ

เอา, พระเจ้าเขาบอกว่าหยุด เทวดาเขาบอกว่าหยุดไว้ก่อน ก็หยุดไว้ก่อนเถอะ ค่อยพุดต่อกันไปใหม่ ที่พุดมานักจะ ๒ ชั่วโมงอยู่แล้ว เอา, ทุกคนเอาตัวรอด ช่วยตัวเอง (ฝนตกลงมา)

มีโดยไม่ต้องเป็นของกู

ถ้าจะอยู่ ในโลกนี้ อย่างมีสุข
อย่าประยุคต์ สิ่งทั้งผอง เป็นของฉัน
มันจะสุข ผោกระบาล ท่านทั้งวัน
ต้องปล่อยมัน เป็นของมัน อย่าผันมา

เป็นของกู ในอำนาจ แห่งตัวกู
มันจะดู วุ่นวาย คล้ายคนบ้า
อย่างน้อยก็ เป็นนกเขา เข้าตำรา
มันครีกว่า “กู-ของ-กู” อยู่รำไป

จะหามา มีไว้ ใช้หรือกิน
ตามระบิล อย่างอิมหนำ ก็ทำได้
โดยไม่ต้อง มันหมาย ให้อะไรๆ
ผูกยึดไว้ ว่า “ตัวกู” หรือ “ของกู” ๕

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

พระองค์อยู่ที่หลังม่าน

ดูให้ดี พระองค์มี อยู่หลังม่าน
อยู่ตลอด อนันตกาล ท่านไม่เห็น
เฝ้าเรียกหา ดุจเห่าหอน หอนหาเป็น
ไม่รู้เช่น เชิงหา ยิงหาไกล

เพียงแต่แหวก ม่านออก สักศอกหนึ่ง
จะตกตะลึง ใจสั่น อยู่หวั่นไหว
จะรู้จัก หรือไม่ ไม่แน่ใจ
รู้จักได้ จักปรีดี “อยู่นี่เอง”

เชิญพวกเรา เอาการ “การแหวกม่าน”
งดมงาย ดายด้าน หยุตโง่งเงง
ทำลายล้าง อวิชา ออย่ามัวเกรง
ว่าไม่เก่ง ไม่สวย ไม่รวยบุญ ฯ

(หัวข้อธรรมในคำกลอน ของ พุทธทาสภิกขุ)

คำขอบพระคุณ

ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ พระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ ผู้เป็นองค์บรรยาย หลักธรรมคำสอนเล่มนี้เป็นอย่างสูง ซึ่งเปรียบเสมือนดวงประทีป ส่องทางชีวิตให้ก้าวไปสู่ความถูกต้อง เพื่อความสิ้นไปแห่ง อาสวะกิเลส และเป็นปัจจัยนำไปสู่พระนิพพานแก่ชาวโลก

กราบขอบพระคุณ คุณเมตตา พานิช แห่งธรรมทานมูลนิธิ มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ และองค์การฟื้นฟูพระศาสนา คณะทำงานและผู้ร่วมจัดพิมพ์ครั้งแรกเป็นอย่างสูง

กราบขอบพระคุณ มูลนิธิ กองทุน วัด หน่วยราชการ โรงเรียน หอสมุด ศูนย์หนังสือและร้านหนังสือทั่วราชอาณาจักร ที่ได้กรุณาช่วยเผยแพร่หนังสือเล่มนี้เป็นอย่างสูง

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะไว้บริการแก่ท่านสาธุชน จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

เลขที่ ๒-๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๗๐๐ โทร.๘๘๘๗๘๔๐
ริมถนนบรมราชชนนี กิโลเมตรที่ ๑๖ ก่อนถึงพุทธมณฑลสถาน เพียง ๒ กิโลเมตร

๐ สถาบันหนังสือธรรม เชิญท่านสาธุชนร่วมฟังพระธรรมเทศนาจากพระผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ในโครงการ พบพระ พยธรรม ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๘.๐๐-๑๐.๓๐ น. ณ ห้องประชุมสถาบัน หนังสือธรรม อาคารศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา สอบถามองค์บรรยายธรรมที่ โทร. ๘๘๑๕๓๔

บันทึกการจัดพิมพ์

ธรรมสภา ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ
อาจารย์พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม องค์บรรยายหนังสือ ชุด
๑๐๐ ปีพุทธทาส รักษาต้นฉบับเดิม เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิธรรมทาน ที่
อนุญาตและสนับสนุนการจัดพิมพ์ ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิเผยแผ่
ชีวิตประเสริฐ องค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ผู้จัดพิมพ์หนังสือในครั้งแรก
และขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์โชติวัฒน์ ปุณโณปถัมภ์ แห่งมหา
วิทยาลัยศิลปากร จิตรกรผู้วาดภาพปกหนังสือชุดนี้ เป็นอย่างสูง

หนังสือชุด ๑๐๐ ปีพุทธทาส รักษาต้นฉบับเดิม

๘. เรื่อง มนุษย์ศูนย์	ราคา ๖๐ บาท
๑๐. เรื่อง มองโลก มองชีวิต	ราคา ๖๐ บาท
๑๑. เรื่อง ธรรมะสำหรับสังคม	ราคา ๗๐ บาท
๑๒. เรื่อง จุดหมายของการบวช	ราคา ๗๐ บาท
๑๓. เรื่อง ความว่าง จิตว่าง	ราคา ๗๐ บาท
๑๔. เรื่อง การทำสมาธิวิปัสสนา	ราคา ๗๕ บาท
๑๕. เรื่อง วิถีแห่งการบรรเทาทุกข์	ราคา ๕๐ บาท
๑๖. เรื่อง ทางสายเดียวที่ทุกคนต้องเดิน	ราคา ๑๐๐ บาท

หนังสือชุด ๑๐๐ ปีพุทธทาส รักษาต้นฉบับเดิม มี ๒๔ เรื่อง
จัดพิมพ์เป็นธรรมสังฆการะครบบริบูรณ์ ในปีพระพุทธศักราช ๒๕๔๕

๕๖

ท่านที่ประสงค์มีไว้เพื่อศึกษาหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน โปรดติดต่อที่...

ธรรมทานมูลนิธิ ๖๘/๑ หมู่ ๖ ค. เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทร. (๐๗๗) ๔๓๑๕๕๖-๗, ๔๓๖๖๑-๒ โทรสาร. ๔๓๑๕๕๗

ธรรมสภา ๓๕/๒๗๐ จรัญสนิทวงศ์ ๖๒ บางพลัด กทม.เทพมหานคร ๑๐๗๐๐

โทร. (๐๒) ๔๓๔๔๒๖๗, ๔๓๔๓๕๖๖, ๘๘๘๗๕๔๐ โทรสาร. ๔๒๔๐๓๗๕

ตอบ-ตัด

หมุ่นกจ้อบ มองเท่วไร ไม่เห็นฟ้า
ถ้องบปลา ก็ไม่เห็น น้ำเย็นใส
ไล่ได้อบ มอง ไม่เห็นดิน อังไ้ไป
นพอนก็ไม้มองเห็นคุด ที่ดูดกนี้ ;

คนท้าวไป ก็ไม่ มองเห็นโลก
ตัดทกฟไ้ปก นบดนบด อยู่บงสัน
สัวน ปกพทอ์ ประยกตธรรม ตมระปล
เห็นหมดสิ้น ทกสัว ตมลวงไ้ไย ๕
1

